

Forfatter: Hjortø, Knud

Titel: Hans Heilums nat

Citation: Hjortø, Knud: "Hans Heilums nat", i Hjortø, Knud: *Hans Heilums nat*, 1924, s. 1.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-hjort_14-root.pdf (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Hans Heilums nat

KNUD HJORTØ

HANS HEILUMS NAT

DANSKE FORFATTERES FORLAG
PALLE RAUNKJÆR — KØBENHAVN
MCMXXIV

Copyright 1924 by Knud Hjortø

Kandrup & Wunsch, København.

Lyset fra den lille natlampes glas stod på loftet som en rund og klar skive; den hang der ubevægelig på det ellers halvmørke loft og lignede en død goble, der står i vandets overflade, og der var mørkere aftegninger inde i den som af æggestok, og hvad der ellers findes i en goble; den flød svagt skinnende oven på et gråt hav.

Hans Heilum flyttede sig i sin seng: Søster, sae han, — jeg er tørstig; giv mig lidt at drikke.

Sygeplejersken tænte et lys i loftet, hentede en karaffel vand, hældte i et glas og blandede det med hindbærsaft. Værsgo, sae hun med stille stemme og satte sig ved sengen som før.

Tak. — Hans Heilum tømte glasset og satte det fra sig.

Den runde klare skive var nu forsvundet fra loftet i det stærkere lys fra kronen, og dog stod den der endnu, synlig for tanken. Hans Heilum så sig om i værelset, det lyse loft, de gråblå vægge og det grågule gulv, der var oversået med sorte knaster. Så stirrede han på et bestemt sted over sit hoved; goplen stod der vel endnu? Ja, den stod der, men når solen skinner på vandet, så lyser det, og så bleg en ting som en goble blir ikke til at se for den, der svømmer på ryggen neden under den, men han har den stadig over sig som et ondt vandmærke, et segl, der er sat over ham, blegt og usynligt, men det skal vise sig, når dets tid er.

Hans Heilum synker; vandet står om ham til alle sider som en blålig væg, og med et lyder der et højt knald. Hvad var det? Det gir et gisp i den synkende, og han hører en høj stemme råbe noget, han ikke forstår, men han ved, hvad det er: Solen er gået ud, men goplen står og lyser i stedet for, det lille seglmærke, der er sat over ham, der synes så svagt, og som han selv aldrig mere skal bryde og komme op over. Han er forsejlet, og han synker.

Bunden skinner svagt, og den er bestrøet med sorte sten; han bukker sig efter et par af dem og hvisker til sig selv: Nej, — og lar dem ligge. Han ved, der skal komme andet, der betyder mere end sorte sten på bunden af havet. Han ser sig rundt om og henter dem med sit blik, de kan lige så gærne komme straks, han er rede, og så kommer de; det er store, klare dyr, der slimer sig langs hen ad bunden, fortættet vand i vandet, men rigtige dyr med navn og med store øjne og næb, klare onde slægtninge af goplen der for oven, men frem for alt hæslige. Endskønt hvad er hæslighed for ham, der har set så meget på bunden, hvor han går? Nej, han blir ikke led ved hæslighed. Frem for alt, skal man vel sige, er de onde, og dog igen, hvad er ondskab? Det er en klarere, mere håndgribelig form for hæslighed, men da også ondskab er ham vel kendt, hvad så? Så kan han rolig gå videre og la det passere. Blot ikke uden indsigelse, for at det onde skal kende ham, som han kender det; han tar en sort sten op fra bunden og udser sig et godt mål. Et søgrønt øje, stort og indadvendt som bunden på en petroleumflaske, stirrer på ham ud af et forgrenet mangearmet slim; han sigter og kaster, stenen går baglæns og rammer ham selv.

Lo dyrene? Ja, der var forlystelse i alle åbne næb og skidengrønne flaskeøjne.

Gå videre, Hans, det skal nok blive værre; gå det i møde!

Bunden skrånede ned ad; han ved, at det betyder et eller andet, som nu straks skal komme; men en ting betyder det ikke: at han har lov at stå stille. Stenene er ikke stene længere; de er store og levende, de skubber ham af sig, slår ham omkul, når han træder på dem. Men når han ser på dem, er de sten og ligger

uden at røre sig; dog må han også bruge sine øjne til at holde ave på det, der kommer ham i møde. Det er dyr, der ikke har navn, de har heller ikke krop, når han ser på dem. Det er navnløse ting som en rædsel, der ikke har ord, og som kun er synlig for tanken. De er om ham på alle sider, han kan ikke komme frem for dem, men han kan heller ikke tænke på at standse, og da det har været en tid, forstår han, det kan ikke blive ved, han må dø. Men det sker ikke. Vandet, der var ved at kvæle ham, blir tyndt og let, det gir slip på ham, og lidt efter ser han sig selv komme fra søen og gå tværs over en sandet stribe mark op 8 mod en bakke, hvor et stengærde skiller to marker. Han lægger sig, ser med tunge øjne på stengærdet og himlen oven over. Og ind i drømmen følger ham en blå himmel og en stor grå sten med gulgrønt lav; en dejlig væg står foran ham i drømmen, en grå væg med et fint maleri af farver, der holder sig rundt om det grønne, nærmer sig det fra alle sider og aldrig når det: et besynderligt billede af grønt, der ikke kan nås. Så vil han lave en drøm i drømmen, det skal være om bøgeblade og græsstrå, men det kommer ikke frem. Derimod blir billedet selv til et land, han går hen over; han står i gult og går mod det grønne, men må vende om; han går over på gråt og vandrer frem, imens det grønnes under ham, men det grå vil ikke gå af, han må prøve et tredie sted.

Han hører et råb og blir grebet hårdt i skulderen, han får øjnene op og ser en høj gærdesten foran sig; ved siden af den ser han nu, står der en plante med røde bær, der ser ud som ribs, han tar et af dem, knuser det mellem fingrene og lugter til det. Vammelt.

Op med dig, siger stemmen, her kan du ikke ligge.

Hans rejser sig; han ser, himlen er sort, og det hagler. Den ene træsko, der er faldet af, er fuld af store hvide hagl; han løber med karlen hen til en vogn, der holder, en tom høstvogn med læssetræ i. Hans springer op og lægger sig bagi, og karlen rasler hjem ad i galop. Hestene ryster 9 haglene af deres manker og strækker ud, de er forskrækkede og vil hjem.

Hestene er som to uværsskyer for den skraldende høstvogn, en sort og en rød; de slår hagl af sig med manke og hale og sparker dem i hårde kager op i ansigtet på karlen, der mumlende bander.

Hans lå bagi og holdt på læssetræet, for at det ikke skulde rulle hen og slå ham. Han havde opgivet at ryste haglene af sig, så han haglede efterhånden til og kom til at ligne en, der er frosset ihjel. For resten frøs han ikke; han syntes tvært imod, han havde det rart varmt, når han tænkte på, at han så ud som et lig, der ligger på vejen og sner til. Han lå stille og forestillede sig, hvad for et opskrig der vilde blive, når han blev fundet tilsneet og ubevægelig bag i vognen. For et halvt år siden havde han en aften i mørkningen tænkt sig død; han havde gjort det så indtrængende, at det var endt med, at han havde lagt sig i porten på allemands vej. Her lå han, altfor tidligt død, kun otte år gammel, men pludselig styrtet af en dårlighed, der aldrig vilde blive opklaret. Der kom en mand hen over gårdspladsen; Hans drejede hodet om og gemte sit ansigt, straks efter fik han et spark af en træsko mellem skuldrene. Det gjorde ondt, men det gjorde ikke noget; manden faldt over ham og blev forskrækket og selv forslået; Hans blev taget op og båret ind. Han klagede sig, det kunde han gøre med god samvittighed. Han var bleg, hvad der ikke var underligt, siden han havde ligget død over en time. Han blev udspurt 10 og undersøgt, og så tog de lampen og gik ind til chatollet efter dråber. Hans stod alene i mørket, mens de snakkede om dråberne inde ved siden af; han havde det meget underligt med sig selv og gav sig til at skære ansigt. Så snart det var prøvet, viste det sig, at det var godt fundet på, det gav tilfredsstillelse. Hans vrængede i stilhed og vred sig; han stod alene i mørket og bar sig i al stilhed ad som en, der er gået fra forstanden. Bag døren snakkede de fornuftigt om dråberne, som de nu var lige ved at finde. De snakkede om Hans med rolige stemmer og mente ikke, det var så galt; de vidste ikke, at han stod på den anden side af døren og var blevet gal, lige efter at han var død. Så rævnede mørket med en lysstribe, de kom med lampen og dråberne. Hans tog dråberne og satte sig til at læse med et stykke hvidt sukker i munden.

Nu holdt vognen med et ryk inde i gården; karlen lo ved at se, hvordan Hans så ud; der kom nogen ud fra stuedøren og lo med.

Hans stod af vognen og lo også. Han sprang ned og rystede sig; det stod af ham som af en våd hund.

Lige med et holdt haglværet op; solen stod bag tynde skyer som en gople. Han gik ind i stuen og satte sig, og lidt efter brast solen igennem skyerne og fyldte stuen med sit lys. Han satte sig i solen og lod sig tørre; han holdt hænderne for sine øjne, og så fingrene som lyserøde, tynde, glødende stænger. Da han lidt efter mærkede, der vilde komme ringe, gik han hen i en krog med ryggen mod dagen 11 for bedre at se dem. De kom fra nedan, steg rask til værs med ganske svagt lys, men så snart de nåede op, slog de ud i en stærkt lysende rund plet; den var hvid, men ikke ren, gullig eller grønlig, af en farve som ingen anden ting; pletten skød sig ud til bægge sider, krummede sig og blev til en ring, ujævn og tykkest dær, hvor den var begyndt. Når den havde stået lidt, falmende den, blev rød i kanten og fik lilla udslet inden i, den blev syg og grim og slukkedes så temmelig brat. Straks kom begyndelsen til en ny, stigende som en bombe i fyrværkeri og med en skinnende eksplosion, når den var på sin højde. Sådan gik det en tid; der var en stærk frodighed over ringenes vækst og henvisnen. Rummet om ringene var mørkt med en svag rødlig glans, men på en gang lysnede de rummet, og Hans vidste, at synet nu vilde være forbi. Der steg endnu et par lysbobler til værs,

men de formåede ikke at lave ringe. Så tænkte Hans sig ringe, og for tanken kom de villigt. Skønt de ikke var der, så han dem alligevel bag mørket i sine lukkede øjne, men så narrede ringene ham; fra mørket kom der et ansigt, som han måske heller ikke så, men kun tænkte sig, men det var der, skønt han havde ikke bedt om at få det at se. Ansigtet var stort og hårt og alvorligt; det var beskinnet af solen, men blev ikke lysere ved det, og nu forstod Hans, at ansigtet var den store grå sten ude ved gærdet, den alvorligste sten, han i sit liv havde set.

Han rejste sig og gik ud for at se på alt det 12 vand, der nu måtte være i grøften ned til vandhullet. Ja vand var der nok af, han tog en spade, gravede og hjalp vandet på vej. Solen skinnede, og hans tøj dampede. En hund kom ivrigt løbende og så til ham, men da det kun var vand, vendte den straks om og løb ind igen.

Det blir aften, solen går ned, men forinden trækker den skyer sammen i vest og ordner dem; så forsvinder den selv, men skyerne blir tilbage med deres billeder på himmelranden. Til venstre for det sted, hvor solen gik ned, bygger skyerne af røde og blå bjælker på langs og på tværs noget, der ligner et slot; det blir samlet fra tre sider; meget af materialet kommer ned oven fra og fjører sig til, og det går langsomt, og slottet blir på en måde aldrig sådan færdigt, at man kan være helt tilfreds. Dog, det kan man, hvis man tænker sig, at det, der står skævt og altfor højt til venstre, er et stort træ, og det længere tilbage og højere oppe er randen af fjærne bjærge; det er altsammen blå og rødt.

Men til højre har der nu dannet sig en stor rund klump med en mindre udvækst for oven. Fra siden kommer en aflag sky glidende og sætter sig fast som en pote; hele skyen er et dyr; den er sort og blå, men i kanten rød; for oven i hodet har den en lysning, der skinner rødt, det kan være øje eller gab. Nu kommer altså dyret til slottet; det flytter sig langsomt, slæber sig umærkeligt afsted på kanten af himlen, og det har sin pote udstrakt mod slottet. Nu lægger dyret sin pote på det højeste 13 tårn, og slottet begynder at synke; dyret er over, og slottet blir trykket ned. Lidt efter ligger slottet som en flad glødende bunke; og dyret er på vej ud efter i rummet, fortrukket og uformeligt og gråt med poten hængende afbrækket på den ene side.

Hans gik op ad vejen langs sydsiden af stengærdet op mod solnedgangen, men solnedgangen veg bort for ham og blev bleg og gul; han kom til Loddenhøj, der stak sit strittende tjørnehår som en sort forvildelse op på den lyse himmel, og straks da han havde set det, vendte han om. Dær stod månen som en tung rødgul klat, og da der var gået lidt, begyndte tingene at gi skygge; Hans vendte hodet og så, at han selv slæbte en grå ånde-skygge efter sig på det mørke græs. Det var ellers stille; kun fra et enkelt sted noget borte kom der en fjærn harkende masselyd. Hans kendte den og hadede den, det var frøerne, og han gik efter lyden ad en opkørt markvej. Ih, hvor de skabte sig; de harkede og brækkede sig, så det knagede i halsen på dem. Da Hans kom nær nok, tog han den største sten, han kunde løfte, og kastede den midt ud i det forbandede spetakkel; han slog et mørkt hul i det skinnende vand, og han slog hul i selve musikken; den blev et øjeblik tyndere, men de, der var blevet forskrækkede, kom straks op igen og tog fat som før. Hans kom i ophidselse, han samlede en bunke af sten og bombarderede det lille vandhul med hele håndfulde ad gangen, men ikke et øjeblik kunde han få mere end de halve af dem 14 til at tie. Han måtte gi tabt og gå sin vej, og bag ved ham brækkede frøerne sig som før i et jublende og forhånende kor.

Månen var blevet stærk nu, og Hans så en glorie om hovedet på sin skygge, da han gik langs med en kløvermark, hvor duggen var faldet. Han havde først for nylig lagt mærke til denne grå måneglorie og forstod ikke, hvad den skulde til, men han vidste, han var ene om den. Han fandt en kæp og fejede i kløveren med; den blev pludselig sort, hvor duggen gik af; ellers havde den en smuk sølvgrøn farve. Når man i sådan et øjeblik løb over en kløvermark, blev der en mørk vej efter en. Det blev der også tidligt om morgenen, og man kunde klæde sig af og gå i vandet i kløveren; men det måtte man jo ikke. Hans havde derfor kun gjort det een gang.

Månens lys blev stærkere, og måneglorien tog også til; Hans gik længe og langsomt og så på den. Han følte sig besynderligt ene og ikke som andre. Han havde for nylig læst i en gammel spåbog, at de, der er født i Januar, har særlig megen forstand på to fremmede ord, han aldrig havde hørt før og senere glemt igen, men han vidste, det passede på ham. Han kom endelig hjem i tanker, der vilde ha været over hans alder, hvis de havde fundet ord, men de mærkedes mest som et tryk for brystet og en svag fornæmmelse af svimmelhed. Da han vilde gå ind ad porten, stod han stille og lyttede; der lød en svag klingende syden for hans øre, som om inde i hans hoved en lille sølvgrøde pludselig var 15 kommet i kog. Det varede kun et øjeblik, men det efterlod en fremmed følelse i ham, der endnu en tid lod ham blive stående.

Månen skinnede med kraft ned i gården; alle hvide mure lyste; brandstigen og hagen hang under tagskægget som en tegning på hvidt papir. Døren til karlekammeret stod på klem, Hans lukkede den helt op, så månelysset faldt ind på den hvide væg, og dær hang et menneske på et søm, i alt sit tøj og med hat på, men han havde tabt støvlerne. Hans fik ingenting sagt, så i næste øjeblik, det var tøj, der hang på væggen, men han satte sig på kanten af vandhoven og kunde ikke komme længere. Dær blev han fundet af nogen, der var sendt ud for at lede efter ham. Der blev skændt på ham, men han kunde ikke svare; så blev han uden flere ord taget med ind og kom i seng.

Det er nat; der er stort bal og megen musik. Natten er isgrå, men med stærkt lys midt i; lyset står ud til siderne og højt op, men det træffer ingen steder vægge eller loft. Der danser isnåle i den vidtstrakte, store nat, og der danser varme mennesker; isnålene falder på deres kinder, men de, der er i udkanten og får flest, de gyser ved det, og deres smil stivner, ballet er en hvirvel, og de yderste par slynges længere ud og bir borte for de andre, der ikke ænser dem. Men de, der kommer ud af lyset og musikken, de danser endda; de danser sig ind i en anden stor sal, hvor der er stilhed og sølvgråt mørke. I midten står en høj søjle, der lyser hvidgrå og synes hård som is. Menneskene danser langt uden om den, de vil undgå den kolde søjle i midten og tror, at de kan, men søjlen drager dem til sig, og jo nærmere de kommer den, des langsommere går dansen. Pludselig som ved et vindstød kastes et par ind i den, synker ned og blir borte.

Dær kommer nu igen et par ud fra klyngen og danser rundt om den grå søjle; han er stærk og svinger mange gange uden om den og modstår dens dødelige tiltrækning. Imens ser han et stykke af den glade cirkel, der er fyldt af mennesker. Men 17 han ser også, at i den glade cirkel er glæden ikke ens over det hele; den er størst og hedest i midten, hvor ny par ses stadig at komme op, fylde det overfyldte rum og trænge dem, der er uden for, længere ud; derfor kan cirklen heller ikke være hel, den går i stykker i randen, hvor hele flokke rives af som i blæst, men cirklen udfylder sig selv fra midten og blir aldrig mindre; de, der er varme, skydes efter deres tur ud i kulden, og de, der for et øjeblik siden ikke var til, står midt i det glødende centrum. Han ser cirklen vige bort, og han vil tilbage til den, men en kold vind tar imod ham og viser ham, at dær er ikke mere nogen vej for ham. Det er en fjærn gråt lysende tågehvirvel af mennesker, af musik, latter og råb. Foran sig ser han det grå tårn, højt og dybt uden fod eller top som en akse, der går igennem verden.

Han mærker, at kvinden, som han holder i sine arme, vil gøre sig fri, og han råber til hende: Slip mig ikke, — men han føler med det samme, at han har ingen magt til at holde hende tilbage. Hun slipper ham, og han ser hende i sin gule baldragt blive draget ind i midten af søjlen; der falder som et gråt slør over hende; hun står derinde som en høj gul blomst, men synker straks sammen og forsvinder.

Han står uden for, men mærker, hvordan han begynder at blive mat; så siger han til søjlen: Jeg har et ønske, som du må opfylde, før jeg går ind til dig: bliv til det, jeg i mange år har længtes efter, men aldrig set, bliv til en palme.

Og det sker; søjlen snører sig ind til en slank stamme, den får en krone for oven; straks bryder der en kilde frem ved foden af den, en grøn plet breder sig om kilden, uden for lægger der sig gult ørkensand; gennem det kommer en karavane, kameler og mænd i hvidt tøj; de lejrer sig ved kilden. Da de har drukket af den, ser de ham og råber noget, han ikke forstår, men de vinker, at han skal komme hen til dem. Et vindstød ryster palmen, der falder frugter ned, en løfter en klase op i sin hånd og gør tegn, at Hans må komme og spise med. Han står tøvende, dette er vel palmen, som han havde tænkt sig den, det er kilden med oasen og ørkenen uden om, — men han tøver. Der er faldet en frugt ned lidt fra ham, han bukker sig og tar den op, den er iskold; hans arm visner og falder ned langs hans side.

Hans, Hans, råber en spottende stemme: — du skal plukke drømmefrugter.

Jeg har plukket bedre drømmefrugter end den, siger han og vender sig sig bort med den højre arm dinglende ved siden. — Men jeg skænker dig, du døde palme, noget der er levende. — Og han højjer sig igen ned og tar en nellike op, som er faldet af hans dames hår; han kaster den ind mod palmen og ser den stivne og falde som et kroget søm ned ved foden af palmen.

Men så ber jeg dig, siger han, — at du vil forvandle dig til en flod, og jeg vil gå langs med dens bred. Hvor den ender, skal min gang ende. Vis dig som en flod, ikke som den, der får os til at glemme livet, men som den, der bringer glemsel af døden.

Palmen brister sammen som en istap, der smelter; kilden flyder stærkere og udsender en flod, der løber gennem oasen og videre frem over sandet, og der blir grønt ved dens bredder. Hans går ned mod den og følger den et stykke, men da en pludselig vandhvirvel rammer hans ene fod, går der en dødelig kulde igennem ham, og hans fod blir lam.

Hans, Hans, siger en høj stemme, — der er kun een glemsel af døden, den fås, ved at man dør.

Hans tar en rose af sit knaphul og kaster midt ud i strømmen: Her er liv, tag det og bliv selv levende.

Han ser rosen sejle på vandet som en rød isklump. Vandets rislen lyder dertil som latter. Men Hans går tilbage fra floden slæbende på to døde ting, der fra nu af hører ham til: — Palme af is og flod af kulde, siger han, — jeg ser, jeg skal dø, men jeg er hed og hader kulden; bliv til et bål og lad mig dø i det.

Straks slår der en flamme frem af buskene ved floden; ilden breder sig med røg og gnister og stort bulder. Hans står langt tilbage fra bålet og betragter det tøvende, men fra siden og med bortvendt ansigt.

Hans, Hans, råber en stemme, — du, der søger den hede død, se en gang her hen; har du nogen sinde set en hvidere flamme og en hedere glød?

Hans ser ind mod ilden; der falder kulde på 20 hans øjne, og han mærker, at hans syn svinder bort.

Hvad har jeg nu tilbage, som jeg kan kaste? tænker han; — kun mig selv.

Giv mig min barndom igen, råber han, — giv mig mosen og engblommen, min barndoms blomst. Bring mig tilbage, hvad jeg har mistet: søens vestre bred, hvor jeg plejede at gå i vandet, det dybe kildevæld under bakken, giv mig stuen med sydsol, efteråret med det lange tusmørke, med roetoppene, der skriger under vognhulet, med køer, der trænger sig sammen foran stalddøren, gårdspladsens dæmring foran to oplyste vinduer. Giv mig hele det lange efterår, der var mit livs lyseste tid. Giv mig igen, hvad jeg har mistet, og lad mig ikke dø.

Han følte sig grebet i skulderen, og en anden stemme sae stille og venlig: De skal ikke dø. — Han mærkede, at han steg op gennem mange lag; det øverste var flammende rødt, og da han lukkede øjnene op, så han sygeplejerskens ansigt bøjet over sig.

Jeg var nok temmelig nær ved det, sae Hans Heilum, så snart han kunde tale. — Var det Dem, søster, der sae, at jeg skulde ikke dø? Jeg drømte, at mit sidste øjeblik var kommet.

Man dør ikke, Hans Heilum, fordi man drømmer det.

Da vilde jeg gerne dø drømmende. Giv mig lidt at drikke igen; jeg kom igennem ild, inden jeg vågnede. Jeg var ellers langt borte, men da De tog 21 mig i skulderen, blev jeg så let som en boble, men jeg mærkede selv, hvordan jeg bævede, og jeg troede, jeg var bristet i det lag af ild, jeg sidst kom igennem; jeg blev hængende i den et øjeblik og vidste ikke, om jeg skulde komme længere. Kender De den ildskorpe, man skal bryde, før man blir helt vågen?

Nej, De skal heller ikke ligge og tænke på den slags uhyggelige ting.

Å, jeg blir nok hyggelig, inden der er gået en fire og tyve timer. På min fart op ad kom jeg forbi et ur, jeg så lodder og værk og alting. Værket sidder mellem stjærnerne, lodderne hænger dybt ned i døden; stjærnerne drejer og lodderne trækker; sådan holdes uret i gang, men midt imellem stadigt træk og jævn gang hænger mennesket som et altid uroligt svingende pendul, frem og tilbage; han forstår ikke sin skæbne, og det er heller ikke ham, der er herre over den. Skal han frem eller tilbage? Han skifter mellem det ene og det andet; der er ingen bestemt vej for ham, kun en evig veksel, mens en evighed oven for og en evighed neden for er i gang og i træk efter en uforanderlig lov. Mennesket pendulerer i stadig foranderlighed og uden hensigt. Skal han ende med et frem eller et tilbage? Det afhænger af en tilfældighed, som kommer, han ved ikke hvorfor. Enten standser han, omtrent hvor han begyndte, eller måske et stykke derfra, dog med trang til at vende tilbage, og hvad var nu livet for ham? Var det dette, at han kom tilbage til sit udgangspunkt, eller at han 22 måtte nøjes med længslen derefter? Hvilket er bedst af de to? Men hele svinget er ikke stort, og hvor han standser i det, så blir det omtrent det samme. Ja, omtrent, og det lille omtrent betegner alt, hvad mennesket når at svinge sig til. Men alt dette er kun noget, der er sagt i forbigående, og ikke det, jeg vilde underholde Dem med, søster. Jeg drømte om min barndom, og mens jeg vågnede, kom jeg forbi, ikke et verdensur, men vor bornholmer der hjemme. Den blev engang imellem rensat af Hans Brygger oppe fra byen. Han sad ved den nederste bordende med alle urets hjul og dele liggende foran sig. Han pudsede dem, smurte dem og satte dem sammen. Jeg lå på knæ på en stol og var lutter øjne på stilke. Så var Hans Brygger kommet så vidt, at værket var samlet og hammeren sat på, men uden klokke. Hans Brygger satte en finger et eller andet sted, og uret begyndte at snurre, hammeren slog det ene slag efter det andet i den bare luft. Da jeg havde set lidt på det, kunde jeg ikke holde det ud, men måtte gøre et spørgsmål: — Hvor mange slår den, Hans Brygger?

Hans Brygger var en meget alvorlig mand; han vendte sine store briller imod mig og svarede: Det ved den ikke.

Ha ha, søster, hvad mener De om sådan en hammer, der står og hugger i det tomme rum og veed ikke efter hvad eller hvor længe? Den blev stående mange år i min erindring som et stumt symbol uden mening, som en knude, jeg ikke søgte 23 at løse, men heller ikke var i stand til at glemme. Men nu, da jeg holder fem og tyve års jubilæum med Hans Bryggers hammertegn, aner jeg betydningen af det.

Hans Heilum tav lidt, så fortsatte han: Mine forældre er bønder, og jeg har fra dem arvet noget skæbnesvangert, der ikke vil gå af mig. De har i århundreder gået og set på den samme jord, de samme heste, køer og svin, de har haft den samme virkelighed og ikke andet, den samme egn, de samme slags mennesker og oplevelser, ikke andet. Så er der slægtled igennem blevet opsamlet et bundet raseri, der har slået ud i mig. Jeg har set på de samme ting som mine forældre, på dyr, stalde og mødding, på grønne marker og på grå pløjjord med tøsne, hvad der kan være et mere forfærdeligt syn, end De kan forestille Dem; jeg har fået virkeligheden ind lige til bunden af min hjærne, den har fyldt mig med henrykkelse og

med lede, men til andre tider har jeg set virkeligheden gennem et glas, som jeg ikke kunde ta fra mine øjne, når jeg ønskede; den fik andre farver og blev fordrejet af knaster i glasset, knuder i min hjerne, som mine fædre har samlet på til brug for mig, og det fyldte mig med gru og ekstase. Jeg har set en ko på en mark forvandle sig for mine øjne til et fabeldyr; vejen ned til mosen er for mit blik blevet til stammen på et træ, og mosen selv blev til kronen, et australsk græstræ, jeg havde set et billede af i en bog. En glorie om mit hoved havde jeg altid, når jeg gik over dugget kløver i 24

måneskin; det kan forklares naturligt, men jeg tog det som noget, der hørte med til den anden verden, jeg tidligt fik en anelse om. Allerede som dreng var jeg tænker; jeg grublede over alt, hvad der ligger længst muligt borte fra marker og møddinger, jeg var nødt til det, jeg måtte op i tynd luft for at kunne leve. I en bog fandt jeg en gang et citat af Søren Kierkegaard, jeg forstod det just ikke, men det satte mig i høj, luftfortyndet ekstase, jeg måtte lære det uden ad. Jeg gik som dreng over den fædrene jord med store næver, krogede fingre og hængende skuldre, som skabt til at bukke mig ned og ta fat, men jeg kunde ikke, det gjaldt min sjæls fred. Min massive bondekrop var kun et tomt symbol. Jeg måtte tænke. Jeg læe f. eks. en tunnel skråt gennem jorden og i en ret linie og tænkte igennem, at denne rette linie vilde synes krum, dersom man kørte gennem den med et tog ned i Nordsjælland og op i Lilleasien; jeg måtte gøre mig klart, at man først syntes at køre ned ad bakke og så op ad bakke. Det var i overgangsalderen; jeg følte ligegyldighed ved synet af en ko, og ligefrem had, hvis jeg skulde trække den til vands, men da jeg første gang så et billede af en pterodaktylus, så jeg straks, at den var af mine kreaturer; jeg skulde nogle hundrede tusende år tilbage for at finde en samtid, der passede mig. Jeg var af de første i skolen, men ved regning med praktiske ting kom en hinde imellem: jeg skulde betale en krone og syv og tyve øre, og mente, jeg skulde ha syv og tyve øre igen på to kroner, og fik 25 købmanden, der var et oplagt fæ, til at ryste på hodet. Da var jeg femten år, det var en slem tid; virkeligheden faldt grelt på mig, når jeg ikke kunde få min beskyttende boblehinde imellem, men den brast jo tit; faktisk var den en slags inspiration, som jeg søgte og var ulykkelig ved ikke at finde. Jeg havde endda virkelighed mer end nok, og en lidenskab, der kunde blive farlig for mig. Jeg kunde vist ha været forudbestemt til at blive forfalden, men der var ikke alkoholisme blandt mine nærmeste forfædre, det reddede mig.

Hans Heilum tav. Da han så sygeplejerskens øjne rettede på sig, sae han med et svagt smil: Snakker jeg for meget, søster? Nu skal jeg sove igen.

26

Den korte grå dag er snart til ende. Der har næppe været noget virkeligt lys på himlen, solens sted har ikke kunnet anes et øjeblik; den er som udelukket fra verden og uden del i, at ting er blevet halvvejs synlige. Der har ikke været lys at se, men engang i morges begyndte nattens dybe mørke at falme; det gik fra sort til gråt og blev på enkelte pletter næsten hvidligt som en ældgammel husmands bryllupstøj. Men i den svaghed, der sådan har angrebet mørket nogle få timer af døgnet, så det har været ved at miste sin naturlige lød, er nu ved at blive overstået. Det tykner og tætter alle vegne fra og en urolig sjæl, der undertiden frygter lyset, falder til ro igen.

Nu kommer der lyde fra mange steder, der ikke ses. En usynlig vogn rumler hen ad landevejen. Køerne blir drevet hjem og anes som en farvet uro på marken mod nordvest. Derimod høres deres snak; de vil gærne hjem, de vil malkes, de vil ha æde; det er det, de snakker om i korte og fornøjelige ord. De lange kobrøl, der trækker sig ud og ind som af en uhyre harmonika, høres ikke nu; de er jo i gang og snart hjemme og behøver ikke at rævne sig selv i lang utålmodighed.

Nu er de på mosevejen. Hans står langt nede 27 i mosen og prøver at komme gennem mørket til køerne. Man skulde jo selv være med, men Peter, den beskidte dreng med det sorte tjavsede hår, og som plejer at grine fedtebrødslugt tre fire alen ud af halsen, han kan lige så godt gøre det alene.

Når man falder i tanker et øjeblik og så igen ser op, viser det sig, at mørket har fået tid til at vokse. Det gror ud af alting, så verden blir god at være i, ganske lille og med kun et eneste menneske i, en selv.

Hans står stille og falder hen, ubevidst, næsten lykkelig. Han står så længe, at det blir en drøm. Han kommer gående et sted fra rask som en, der har et ærinde, og han opdager sig selv stående her som et mindesmærke, der fra først af skulde ha været brugt til et eller andet, men det er nu glemt, og monumentet er stillet til side på et sted, hvor det ikke er i vejen.

Hvad fanden står du der efter? tænker Hans.

Solen, der har været uden for alting hele dagen igennem, får med et det lystige indfald at vise sig på himlen, ligesom den er ved at gå ned, og nu da det kunde være det samme, renser den et urimeligt stort stykke himmel om sig og skinner med sin svindende skive ned i mosen. Der skinner den på en sælsom støtte sat over en, der ikke skal huskes, og to latterlige ting mødes, solen, der ikke har noget at komme efter netop nu, og stenen, der heller ikke har nogen grund til at stå netop her.

Hvad i al verden står du her efter? siger en høj stemme, fuld af smil.

Hans vender sig og ser Matilde: Hvad vil du?

Jeg vil hjem. Vil du med?

Hans går med uden et ord, dukket, forbandet afsløret, grebet, men i hvad? Nå ja, han skulde ha været hos køerne. Men da nu solen er kommet, og verden igen er åben, så alting kan ses og ingenting gemme sig, lad os så skynde os hjem til de køer. Hans går rask til — Matilde med. Hun snakker og ler, som om det selvfølgelig morer ham at høre på hende; hun er det eneste menneske i verden, hvem det kunde falde ind. Andre har det sådan, de ser på ham, tar ham rigtig godt i øjesyn, og når det er overstået, bestemmer de sig til ikke at sige noget, eller også spør de ham ud, hvad meningen er, hvad han har tænkt sig, og så videre. De sætter spørgsmål på ham som et vridbor, og så drejer de og holder ikke op, hvis de ikke blir jaget væk.

Matilde kender han endnu kun lidt, men hun behandler ham ganske som et andet almindeligt menneske, hvilket alle andre mennesker i de sidste år har holdt op med, hvorfor de gærne kan gå fanden i vold.

At være noget for sig kan være stort at læse om i bøger, det er sgu ikke noget, han bryder sig om ligefrem at ha ord for.

Matilde snakker om Lanciers. Den kan Hans også, jo jo. Hans ser på hende. I ansigtet ser hun ud som en dame uden klatter eller for meget rødt. Og lige som en dame i en historie kan hun med to fingre stryge håret bort fra tindingen. 29 Hans kunde godt ønske, Matilde var gårdmandsdatter og ikke det, hun er: tjenestepige. Men nu er hun altså inde i Lanciers, og ligesom Hans var hendes kavaller, tar hun ham i hånden. Derved sker det, at en række vidtløftige fornæmmelser går igennem ham. Han er altså ikke blot et menneske som andre, men en ung karl, som en pige kan synes om. Det hænder ham her for første gang, og han blir taget af en stor bevægelse, mens de snakker om femte tur og blir uenige om opstillingen.

Matilde lar dog uenigheden stå hen og gir sig i stedet for til at synge musikken til femte tur. Det synger uundgåeligt også i Hans, men han lar sig ikke mærke med det. Sådan kommer de op på mosevejen med hinanden i hånden.

Men så afbryder han sig i noget, han er ved at sige, og tar med det samme hånden til sig: Jeg vil for resten ikke ha, at de skal se os oppe fra gården og sige: Dær kommer Hans med Matilde i hånden.

Matilde ler overstadigt og tar sig den frihed at svinge ham rundt, inden hun slipper. Men det blir han vred over og tar hende så hårdt i armen, at hun ikke kan holde latteren gående, hun siger bare: Du har jo karlekrafter, dreng.

Hvem siger du dreng til? — Hans retter sin femtenårige opløbenhed og kan se hen over hodet på en tøs på sytten. — Gå du hellere hjem og hold på din faders søndre væg, at den ikke rasler ud.

Ved denne hentydning til Matildes fattigdom blir hun alvorlig; det er altså det eneste, der kan 30 gøre hende lille over for ham; nu har han benyttet sig af det uden at tænke over det, og han blir rasende på sig selv og på hende med. Men de taler ikke mer sammen, mens de nærmer sig gården.

Hans lukker døren op til kostalden: Nu må du hellere holde dig lidt væk fra alle disse her horn og beskidte kohaler.

Matilde blir stående på den anden side af møddingen og ser til; hun er lillepige på gården og må ikke malke og gøre særligt groft arbejde, hendes fader, der dog er fattig, holder hæg over hende, fordi han synes, hun er for køn, eller fordi familien en gang har kendt bedre dage.

Imidlertid kommer Peter med køerne ude fra marken, og de skal nu i stald. Men køer kan ikke komme ind ad en stalddør; to farer til på samme tid, men da de har fået halsen ind og er kommet til bringen, går det op for deres koforstand, at det går ikke, og de farer begge to tilbage. Men så, i stedet for at aftale, hvem der skal gå ind først, farer de efter en kort overvejelse hver i sin dumhed, begge to ind ad døren igen, så langt de kan komme, og det ender ligesom før. Sådan blir de ved. Der er vistnok noget, en ko kan lære, men dette med en ad gangen ind ad en dør, det går over dens ævner.

Hans blir rasende og gir sig til at slå løs på køerne med sin lange pisk, og køerne gør det samme som før i hurtigere tempo, men da de jo ikke tæller en to tre, sker det naturligvis, at den ene kommer lidt før den anden og slipper ind, mens 31 den anden klemte og halvkvalt har held til at trække sig tilbage. Men Hans er blevet ude af sig selv ved synet af al den dumhed, og han pisker løs på køerne, indtil drengen, der er elleve år og for resten et kvæg, høfligt trykker ham lidt til side og siger: Lad hellere mig. — Og for ham lykkes det; han har tålmodighed, eller han holder på den ene, mens den anden går ind.

Hans, siger Matilde, — du må skamme dig ved sådan at slå på køerne. — Og da hun er kommet i gang,

siger hun naturligvis mere: De kan da ikke gøre for, — og så videre. — Og som det kunde forudses, føjer hun til: Du skulde selv haft — og så videre, og endda meget mere af samme slags. Matilde hun er af de mennesker, der er lige til at slå på panden med en tøjrekølle, fordi de siger alt det, man lige så godt kan sige sig selv, alt hvad der er dumt af at være selvfølgeligt. Det er altsammen så sandt, at det rammer uden om, men Matilde siger ikke det, der er det rigtige, fordi hun er et tøjrekøllehoved. I flere slægtled har her en karl set køer trænge sig sammen foran stalddøren og ikke kunne komme ind, og så må det ende med, at en af dem kommer til at se rødt.

Hans blir rasende og løber ind på Matilde med sin pisk, og da blir hun heldigvis forskrækket; han slår knald over hodet på hende, tunge knald af pisken, der er fedtet af mark og møg; det sprutter ham selv ind i ansigtet. Matilde kan ikke løbe; hun synker i knæerne, og han lar sine knald synke efter hende. Han maner hende ned i jorden som 32 en heks og ler højt, da han ser hende sidde flad ned i pløjejorden.

Så rejser Matilde sig og gir sig til at tale som et skriftsted af Matthæus: Du er ond, Hans, og det skal nok gå dig galt en gang.

Hans står og ser på hende uden at røre sig. Der er skriftsteder, der aldrig har undladt at gøre indtryk på ham, det er dem, der viser ind i fremtiden og truer med straf og gengæld; her er noget, han ikke kan gøre sig hård imod, og han tror på forudsigelser og anelser, mest når de lover ilde. Der skal nok komme noget over ham en gang, ikke for en hoven stribe langs siden af en ko. Den er ikke årsag til noget, den er kun en linje, der på en eller anden ubetydelig måde hører med til hans skæbne. Den er en af de veje, han et øjeblik går ad, men uden derfor at finde lindring for det raseri, der pludselig koger op i ham; han har før mishandlet et dyr, men ingen så det, og han selv søgte ensomhed bag efter for ikke at møde et andet menneskes øjne, men det er ikke let at få lov til.

Matilde begynder igen, og Hans hører straks overgangen i hendes stemme; hun fortsætter, hvor hun slap, men det høres straks, at hun skænder til forlig, hun vil vel ende med at snakke sig god, men Hans bryder sig ikke om at høre på det; han ved, hvad det skal ende med, og vender sig bort fra hende mod den vestlige horisont. Drengen Peter kan alene binde køerne i deres båse; Hans går bort fra stalddøren, der er det mest beskidte sted på jorden og op over marken mod solnedgangen.

33

Nu driver aftenhimlen alt sit kvæg sammen omkring den port, hvor solen gik ind; det kommer flyvende oppe fra himlen, lyse, røde og blå kreaturer, de daler langsomt ned som lemmeløse kroppe, men undervejs finder de et hoved og et par ben eller tre, det er forverdenens flyvende krybdyr pterodaktylus, plesiosaurus og arkæopteryks; plesiosaurus kommer sejlene ad horisonten som en svane, men med en brækket vinge, og fra den modsatte side kommer den største af dem alle, brontosaurus; han er så lang som to sammenbyggede gårde, han har takker hen ad ryggen som skorstene, og hans ben er som hølæs; han er rød imod solen på den forreste halvdel og blå på den anden; hornet på hans hoved vender imod solen, det er rødglødende. Luften rundt omkring blir tyk af dyr, og da de hører forverdenen til, behøver de ikke at ta det så nøje med deres form; alle pukler passer til dem, og alle gale forhold synes naturlige. Der er ikke tal på alle himlens aftendyr, og de fleste af dem hedder Navnløs. Men fra jorden stiger en tåge op mod horisonten og begynder at slette dyrene ud; den første, der forsvinder, er brontosaurus, han står og lar sig drukne af den grå flod, så ubekymret som et dyr i en drøm; tågen vinder sig om hans glødende horn og svaler det, så det selv blir gråt og usynligt. Snart er hele himlen grå, svagt lysende, og på et enkelt sted endnu rødlig. Højere oppe står nu månen som en grim, bleg klat, og dens lys breder sig, mens alt det andet forsvinder.

34

Hans vender tilbage til stalden; køerne er bundet, men for en ordens skyld tar han myndigt lygten fra drengen og ser efter. Imens kommer drengen med store favnfulde hør; de kommer skydende og fylder hele den smalle gang mellem køerne, og der er ingen dreng at se, kun et par træsko, som hølæsset har til at vandre på. Hans kan ikke være der med sin lygte, han svinger sig op på bjælken af en bås; der sidder han med lygten ved siden lige over hornene af en ko. Han siger til koen, den skal ikke støde til ham; han klapper den på halsen og får til tak fingrene klemt af et horn, men han blir ikke gal en gang til; han er svag en time eller to, efter at han har raset, han sidder godt her i lugten af hør og ko og mælk; det skærer fra mange muler; de, der ikke kan skære, de brøler, men blir snart stoppede og skær med de andre. En pige kommer og skal malke; hun rækker langt efter lygten med mange ord, der ikke er lige venlige. Hans rækker lygten ud i en ganske kort arm og uden ord. Hun kan ikke lide ham, det er lige meget; men der kommer dog et ondt sted i ham; han får altid lyst til at slå dem, der ikke kan lide ham.

Nu malkes der. Bare nu pigen kan la være at skælde ud over koens bagben eller hale. Hun kan, og Hans sidder godt. Koens horn går op og ned ad hans bukseben, mens den æder, mælkestrålerne går blødt gennem et tyndt lag skum. Hans tænker på, hvor godt et dyr en ko er; der gives ikke i verden en dumhed så uskyldig som koens. Den er lige så venlig tillidsfuld, som den er dum, og den tror 35 aldrig på onde hensigter som fåret med de forbandede flakte djævleøjne. En ko, man har slået en strime på i dag, tilgir en i morgen og kommer selv hen og tar slikkende imod det, man byder den. Et får, man ingenting har gjort, stamper, når man kommer hen til det.

Hans sidder og grubler til mælkestråler og skæren af høg. Han har et fredeligt øjeblik og føler sig lykkelig, men han ved godt, han bryder sig ikke om noget af alt det, der er rundt om ham, heller ikke køerne, der dog er meget bedre både end mennesker og får. Men hvis han ikke skal blive her på gården, hvad så? Han blev en dag spurt, om han virkelig havde lyst til at læse? Virkelig? Lektier har altid været ham imod, han vil gærne læse noget andet, kun ikke lektier. De blev lært alligevel, men uden glæde. Og arbejdet på gården er ham meget imod, men det kender han jo, og det blir vel ikke værre. Det andet? Han kunde måske en dag komme hjem igen som en mislykket student; der var andre af den slags på egnen.

Men her sidder han godt. Han tænker så langt hen, at han føler sig gammel, ja han sidder her som ældre mand på sin egen gård, han kan sætte sig, hvor han vil, og blive siddende, så længe han vil. Imens går det jo ikke så godt med gården, men der er andre af den slags. Det vil han ikke tænke på; det går udmærket, og her sidder han over sine køer, mellem høg og mælk.

Fra det sted, hvor strålerne høres, kommer pludselig en skarp stemme, der minder ham om 36 forskelligt, han har at gøre, og spør, hvor længe han har i sinde at blive siddende der.

Hans springer ned og går; pigen spør efter ham, men får da ikke svar. Hans tænder en anden lygte og går ud i skærloen. Nogen tid efter går han hen og ser ud i gården. Der er aldeles mørkt, ikke lys i noget vindu, himmel og tagrygge kan næsten ikke skælnes fra hinanden. Hans tar lygten og går ud på gårdspladsen; de fire længer springer med et pludselig frem; tagene lyser, og himlen ses sortere oven over. Men Hans synes bedre om mørket og slukker lygten; han står ene midt i gården, og de fire længer begynder langsomt at vise sig for ham. Hans står i mørket og ser tingene bryde igennem det; selv de mørkeste får et udseende, så man kan kende dem. Men nu kommer der lys i vinduerne, hans mørke er forstyrret, og han går ind.

I borgestuen er der to, der læser, to, der snakker, og to, der stopper strømper. Alle seks ser på ham, da han kommer ind, men ingen gør ham noget spørgsmål; heller ikke siger de et eller andet for at vise, at han er en af deres; de tier om ham som om en fremmed. Men han tænker sig, at alle seks i tanken gør ham det spørgsmål, hvad der i grunden er meningen med ham, og til de seks kommer han selv som den syvende.

Endelig, ligesom det i grunden kunde være det samme, blir han spurt, om han har gjort det og det. Jo, det har han.

Hm. Punktum. To læsende, to snakkende, to 37 stoppende og så han selv. Sådan ser aftenen ud for ham. Han kan sætte sig hen ved kakkellovnen, det er aparte, og det vilde passe til hans stilling i stuen; han kan også ta en bog og sætte sig til bordet. Sådan har karlen og broderen gjort, men når Hans tar en bog, det er ikke det samme. Han har ikke passet sit arbejde dagen igennem som de andre, han kan ikke med god samvittighed sætte sig til at læse. En bog er en tåbelighed for ham; enten betyder den virkelig noget, men så er hans plads ikke her, eller den er noget vrøvl som de knaldromaner, de andre to læser, men han har jo ikke bestilt noget, der gir ham samme ret som de to.

Hans sidder på tørvekassen og stirrer. Der er ingen, der ænser ham. De læsende blir der dog snakket til; de svarer åndsfraværende eller tvært, men det er deres ret, og er de altfor langt henne i deres roman, blir der grint af dem.

Hans blir siddende. Han tænker ikke mere; han må vist være død, og tørvekassen, han sidder på, er uforanderligheden; stuen er det tomme rum; han lukker øjnene og ser, det er rigtigt.

Han sidder og lar evigheden gå. Det er ikke meget bevidsthed, han har igen; men med det lidt, der er, mærker han, at han har det ilde. Han kan ikke slippe helt fri; tørvekassens låg er en hård virkelighed, der stadig holder en del af hans bevidsthed fast. Hvorfor er det ikke himlens gumlende kvæg, han sidder oven over? Så kunde han løsne sig.

38

Hans, siger en stemme, — kan du hente mig —

Hans farer op med et sæt, og der blir latter. En siger, han var nok faldet i søvn, og de ler igen og snakker et øjeblik om ham, men som en, der er bortrejst eller syg. Der er ingen, der spør, hvad han selv mener, om han sov, eller hvor langt han var henne. De to læsende ser på ham som på en, der er altfor svær at forstå, og som de ikke vil gøre sig ulejlighed med.

Kun Matilde har forbindelse med ham: Kan du hente mit stoppegarn, siger hun endnu smilende; — det ligger på hylden under køkkenbordet.

Hans gik ud i køkkenet, tændte lys og lyste om sig; fra kassen i hjørnet blinkede to brune øjne søvnigt imod ham, det var grævlingehunden, der lå med sine seks unger, de boede i køkkenet på grund af deres store værdi. Han gik hen til bordet og satte sig på hug for at lede i den store strømpekurv. Der var nok et dusin strømper, men stoppegarn var foreløbig ikke til at se. Hans lae strømperne op på bordet en for en og

gav sig god tid; der var rart at være i det store tomme køkken, han kunde et øjeblik være sig selv uden andres ubehagelige interesse eller ligegyldighed. Han nåede bunden og fandt forskellige nøgler, der nok kunde se ud til at være stoppegarn; de store måtte vel være til at strikke af, men af de andre udtog han fire, som han indtil videre lae på bordet; strømperne derimod lae han ned igen. Det foregik altsammen uden forhastelse. Han kom under alt dette også i tanke om sine egne strømpehæle; 39 jo der var ganske rigtigt hul på den ene. Så skulde han altså ind og mælde sig med hul til stopning, og det var ikke så rart, når det kunde gøres til genstand for tvivl, om han havde udrettet så meget som værdien af det nødvendige stoppegarn. Ja, nogen større nytte til, nej, det var man ikke.

Pludselig kom der noget på hans ene hånd, en lille bitte varm og våd berøring, han så ned, det var den samme hvalp, der altid plejede at komme, når han var i køkkenet, han kunde kende den på, at det gule hos den var blegere end hos de andre. Han tog den op og holdt den foran sit ansigt, den slikkede ivrigt i luften og sae: Iv, iv, iv, da den ikke kunde nå ham; den lille røde tunge stod langt ud af den sortgule flab, der åbnede sig som en blomst, der springer ud. Han gav den lov til at slikke ham på kinden, og så var den tilfreds; han satte den ned, og den rokkede tilbage til kassen, fik med anstrængelse forpoterne op på kanten af brættet og hang der et øjeblik med bagbenene kartende i luften, idet den viste ham sin bleggule bagdel; så svippede den over og var borte.

Hvad blir det til? spurte Matildes stemme i døren.

Her er fire nøgler, sae Hans; — jeg ved ikke?

Matilde kom hen til ham og vendte sit blik mod hundekassen: Var der noget morsomt med dem?

Nå, sae Hans; han delte ikke sine få fornøjelser med nogen.

Sig mig, Hans, er du gal?

Gal? Hvordan? Nå, nej.—Hans' opfattelse kom 40 et øjeblik til at vakle mellem to betydninger af ordet gal. Den, hun ikke havde ment, slog først ned i ham som et hemmeligt nik om, at dær lå måske forklaringen, men det var jo Matilde, han havde for sig og ikke et dyr på himlen; hun tænkte på det med kørerne. For resten var det jo hende, der skulde være gal. Den hidsighed, der var kommet over ham før, var for længe siden brændt til aske, og han havde det som altid ondt under asken af sin egen lidenskab.

Hans kunde ingenting sige. Han kunde ikke tøj op til et svar, som hans hjærne havde færdigt til ham: Jeg har ikke noget at være gal over; tvært imod, og så videre.

Til hans forundring gav Matilde sig til at le: Det er ingen af de fire nøgler, Hans, det er et stort et. — Hun vendte hele kurven ud på bordet på en gang, og dær lå nøglet oven på.

Jeg troede, det var til at strikke af, sae Hans.

Nej. — Matilde satte kurven ned igen, men blev så stående, idet hun smilende borede i nøglet.

Se, sikken et konehul, sae hun og viste.

Hans prøvede det med sin pegefingre: Ja.

Det er af Karens brede tommelfinger. Og det er et helt led dybt.

De blev stående lidt endnu, loddede hullet og følte på nøglet; det var hårdt. Karen vandt nøgler, som hun strikkede. Når hun kneb munden sammen, så blev det hårdt og tæt.

Jeg har et hul på min ene strømpe, sae Hans med en vis fortrolighed. Han var glad ved, at han 41 havde noget, der kunde snakkes om, og tiden trækkes ud med.

Lad mig se, sae Matilde straks optaget. — Det skal jeg stoppe; træk den af.

Ja men, så — —

Du kan sætte dig hen til bordet, så er der ingen, der ser det.

Hans fik strømpen af, Matilde satte tre fingre gennem hullet og lo: Sådan aflægger man ed.

Ved du nogen, der har aflagt ed?

Ja jeg ved en, der fik et barn med en, han aflae ed. Det var falsk ed.

Kom han i tugthuset?

Han skulde ha været. Hvis det var mig, han havde ligget hos, jeg havde ikke givet mig, før jeg fik ham i tugthuset.

Hans tøvede med at svare. Sådant plejede pigerne at snakke oppe i nabobyen, det vidste han godt: Det må være forfærdeligt, sae han.

Ja, at gøre falsk ed. Børn, det er der jo så mange, der får.

Nå, det ved jeg da ikke.

Ha ha ha, lo Matilde — nå, — vi må ind til de andre. Ellers sidder Karen og blir stram om munden.

Hun tog ham under armen ligesom en baldame; han så på hende og tog øjeblikkelig sin arm til sig. Men i det samme pustede hun lyset ud, og han fik ikke set hendes ansigt. Da han lidt efter så på hende i lampelyset, sad hun meget alvorligt og stoppede hullet på hans strømpehæl.

42

Der er et vældhul under bakkerne nordvest for gården; det er ganske lille og står altid fuldt af stille vand, det ligger og ser mod himlen som et blinkløst øje; det stirrer mod samme sted af himlen og mod de samme stjærner om natten; kun skyerne, der driver hen derover, byder det nogen afveksling. Om vinteren trækker der en hinde over det, og da ligner det øjet på en halshugget høne, men i den østre øjekrog flyder det altid, også i frost. Hvad der siver frem, blir straks taget af frosten og stivner, men der flyder altid mere ud, og det lar sig ikke fryse i stå. I den varme årstid er grunden øst for kilden en sump, som en lille dreng synker i, men en stor drengs træsko bær ham oven over, dog går klamperne igennem, og den våde jord smasker velbehageligt på hans træskohæle. Det lidt vand der er, søger ned mod mosen, hvor det finder en rusten grøft at dryppe ned i. Kørerne vandes kun med forsigtighed i vældhullet, der har så bløde rande og skal være dybere, end noget menneske har målt.

Hans kommer ned ad mosevejen med gårdens længste stang over skulderen. Bagenden slæber efter ham som stjærten på et fortidsdyr; den anden ende peger skråt mod eftersommerens kølige, 43 rene himmel. Hans vil lodde dybden af hullet og finder et sted at stå på, hvorfra han kan hælde sig midt ud over hullets vandflade, der ikke er større end et vaskekar. Han står som en pind ved en pind og søger bund; han lægger sig sammen som en saks og finder ikke bund, stejle sider, men ingen bund. Han må trække sin stang op igen, men han kan ikke med uforrettet sag gå fra et vandhul, der har givet ham så meget at tænke på. Foreløbig kan han dog ikke finde på andet end at sætte sig ned og tænke. Så rejser han sig; han er endelig kommet i tanke om, at han kan svømme og dykke. Han klær sig af, men da han er helt nøgen og parat, kommer han til at tænke på en ny vanskelighed, dog den er løst med det samme; han lægger sin stage tværs over hullet og kravler ned. Han slår fast, at vandet er koldere end det i søen, men skænker ellers ikke det nogen anden tanke, end at det er rimeligt. Han hænger nu i tværstangen som en anden molbo og smiler i sin ensomhed; han føler med nysgerrige tæer ned omkring i kilden; der er vægge, men ikke bund. Ja ja, han strækker sine arme og får hodet under vandet; han klarer sig hullets beliggenhed, det er nærmest ind mod bakken. Så op igen for at blive fyldt med luft, og han lar sig synke, idet han ror op ad med hænderne. Det viser sig, at bunden er til at finde, stangen har ikke været langt fra den med enden, og mens han stikker sin ene fod derned, forekommer det ham, at han hører noget. Da han kommer op igen, hører han Matildes stemme:

44

Men Hans dog, hvad er det du gør?

Hvad vil du her? siger han. — Gå væk, så jeg kan komme op?

Havde du i sinde at drukne dig?

Hans hænger i bøjede arme i stagen: Gå væk, så jeg kan komme op. Gå længer væk. Gå langt væk. Gå din vej.

Det er dårligt nok, hun vil, men gå gør hun da, da hun ser, han blir hængende. Hun er af den slags, at hun vilde ha hjulpet ham med at blive tørret af, og han risikerer, hun vender sig om. Han stryger vandet af sig med hænderne og vender ryggen mod hende, og halvvåd tar han skjorte og bukser på og vender sig om; hun står lidt væk og ser på ham. Det har hun altså gjort hele tiden, han kan ikke komme sig af det, og han er gal på hende, men tillige i en meget underlig sindsstemning.

Da han kommer hen til hende, ser det ud til, at hun har leet i mellemtiden, men hun skal alligevel spørge: Hvad vilde du dog i det hul efter?

Han ser på hende: Du blir altså tosset, fordi du ser en stang tværs over et hul, og du tænker dig straks, at der er en neden under.

Matilde har fine blå øjne, de ser ikke ud som vand eller mælk som andre bønders. Hun ler, så hendes øjne kommer til at stråle og siger: Kunde sådan en som dig ikke finde på at drukne sig? Det kan man da aldrig vide.

Det spørgsmål kan han ikke svare på, og de går et stykke i tavshed. Han har flere gange tænkt på 45 døden, en gang troet, han skulde dø. Har han også tænkt på at ta livet af sig? Det ved han ikke selv, det er ikke umuligt, og dette spørgsmål blir gjort ham af en, der ler og har mørkeblå øjne.

Du ved ikke, hvad du snakker om, Matilde. — Så vil han gøre et spørgsmål, der i hans egne tanker lyder råt, men hun skal ha det lige i synet: Stod du og gloede på mig, da jeg kom op?

Ja, svarer hun og ler; — det kunde du ha set, dersom du ikke havde vendt ryggen til.

Hans er selv blevet rød ved sit spørgsmål, men da hun tar det hele på den måde, blir han også dristig, og lidt efter taler de sammen som to mennesker, der ved alting og ikke ser nogen grund til at skjule det. Matilde er en mærkelig en at følges med i de egne; hun har en munterhed, der gør det farlige ganske lige til og det svære let. Hun fortæller om en kæreste, hun har haft. — Men jeg vilde ikke ha med ham at gøre, siger hun, — så slog jeg op.

Hm, siger Hans. Alle de spørgsmål, han kunde tænke sig at gøre, forekommer ham dumme, og han holder dem ved sig selv. I det hele taget plages han under denne samtale af den følelse, at alt, hvad han siger, falder underlig skævt og galt til hendes ord. Når han gir hende medhold, lyder det som af et barn på ti år, og sige hende imod med noget, der er mening i, kan han ikke. Da hun en gang har talt lidt længe, prøver han at gøre sig overlegen ved at sige:

Å du ved jo ikke mer, end hvad jeg selv ved.

46

Matilde ler ham ud, hun ler ham aldeles ned fra al overlegenhed: Det har jeg jo heller aldrig sagt. Har jeg det?

Nej, men det blir jo nok dig, der — — — der kommer først.

Ja, svarer Matilde eftertænksom, — det kan man jo aldrig vide.

— Da Hans kom hjem i eftermiddagsstunden, lå der til ham to arbejder, hvoraf han kunde ta, hvilket han vilde; han valgte da at strø møg på den søndre mark, længst borte fra gården.

Han tog den ene bunke efter den anden langs med skælgærdet og nåede til sidst ned til rørholmen, et af gårdens mange vandingssteder. Rørholmen var et sumpet sted, hvor der voksede rør og flæg foruden en mængde blomstrende planter, som Hans efterhånden havde fået navn på. Af en grøft, der gik igennem, var den ene ende gravet ud til et hul, der var drikkested for køerne, når de stod herude efter. Resten af grøften fik lov at passe sig selv og var om sommeren fuld af høje dueurter, der tog magten fra alt andet, der også vilde være med. Men nu var dueurterne afblomstrede og ved at falde. Om en måned vilde der ikke være andet end en tom grøft med dyndet vand og sorte pinde på bunden. Men når det blev sommer igen, var der ingen grøft mer, der var et alenhøjt blomstrende dige af rød dueurt, så tæt og solidt at se til, at en lille dreng kunde tro, det var et virkelig gærde og træde op på det, så at han til sin egen forbløffelse gik lige igennem, ned på en 47 fedtet bund, midt i en forunderlig skov af tykke stængler med et rødt dække af blomster for oven.

Rødt blomsterdige om sommeren; sort grøftehul om vinteren. Hans slog med sin greb ned i de visnende stængler, men de var seje; han slog et par gange til og knækkede dem, der var lige ved. Han gjorde det med en barnagtig grundighed, der fik ham til at spekulere over, hvorfor han gjorde det? Det var vel af mangel på indfald. Der var ingenting, han havde lyst til, og her stod han og legede som et barn, uden at det morede ham. Tværtimod, han følte en latterlig modsætning mellem sin leg og det, han tænkte på.

Han vendte sig fra grøften, tog toppen af en bunke møg på sin greb og spredte den rundt om.

Livet har smærtelige oplevelser, der er at komme hen over som tænderne på en omvendt harve, men livet har også salige formodninger, hvordan kommer man til opfyldelsen af dem? Ligger de også i ens vej, så man falder over dem som over en henslængt harve i halvmørket? Endnu er der ikke noget halvmørke, og der er ingen opfyldelse; det er lyst, man kan se alt, hvad der er, og det, som man aner, ligger bag ved det, man kan se.

Hans er flittig, mens han tænker på Matilde. Halvdelen af sådan en bunke møg kan han ta på den brede ny greb og bære den så langt væk, som den skal og sprede den ved få kast. Men han tænker ikke på det, heller ikke på dueurten, der et øjeblik fyldte ham med tungsind. Dueurten er en af hans barndoms blomster, men han har længe været 48 lige glad med alt det, blomster, køer, jorden og søen. Det er barnagtigheder,

og da der ikke er kommet noget andet i stedet for, er livet ham en væmmelse, som han helst ikke vil se. Hans sidste drengagtighed var, at han gik til bunds i kilden, men så kom Matilde og så på ham, og de snakkede sammen.

Hans afbryder sine tanker ved at tale højt: Du er i grunden en ryggesløs knægt.

— Når himlen blir dækket af aftenskyer, kan der undertiden helt ude ved horisonten blive en smal, blå stribe tilbage mellem skyerne og jorden. Intet sted i verden synes så fjært som sådan en klar stribe himmel og ingenting så usikkert; skyerne kan hvert øjeblik skyde sig det lille stykke ned og slette den ud. Det er gerne sådan, at den forsvinder, så snart man har opdaget den; den er lige som skabt til at huskes, men ikke til at vare.

Hans går omkring uden for gården og ser himlen blive grå og mørk. Tingene begynder at forsvinde. Valnøddetræet står som en rund mørk stak i mørket, men birkene på den anden side af gården er som kirketårne. Han vender sig fra gården og ser, at der endnu ligger lidt lys over marken mod vest, men mosen ligger dybt nede i tæt mørke, og som altid, når han ikke ved, hvor han skal gå hen, går han derned.

Det er stille, mildt og mørkt. Himlen har endnu lidt lys i vest, men skyer fra oven og damp fra neden driver sammen og tætter for det sidste lys. Hans sidder oven for kilden og ser, hvordan 49 verden blir tom og sort, men da han lukker sine øjne, flammer en ny solopgang frem for hans syn. Der kommer en hånd frem over himmelranden, en stor blårod skynæve, den slæber noget med sig fra rummet bag ved, et menneske blir trukket hen over jorden, dyppet i dens muld og vækster. Han er nøgen, og hans lyse krop får grønne pletter af græs og knuste plantestængler, gule striber af ler, sorte tykke flager af mosemuld, jorden hænger ved ham på alle sider, han er broget som et dyr, han er grov og grimet som et firbenet kreatur; han står oprejst under næven, der endnu holder ham, og vil slå sig fri. Han blir sluppet fri og står måbende mellem dyrene og ved ikke, hvor han skal gå hen; han mangler kun horn og øren og ned på alle fire for at være et dyr som de andre. Men den store hånd dukker ned bag horisonten og kommer med endnu et menneske, det er en kvinde, og de to går sammen, blakkede og sribede dyr på to, der forsvinder i mørket.

Men hånden hviler på himmelranden og venter, så dukker den ned i mørket, griber manden igen, ryster ham og dypper ham denne gang i vand. Der ses en kløft mod synsranden, en smal kløft med dyb skæv bund som et vældhul på himlen; vandet flyder bort til siden, gråt og svagt lysende. Der hænger han i en stang over kildens rand. Han slipper og synker, søgende med fødderne på de stejle sider. Kvinden kommer gående mod kilden, hun ses nøgen med jordens farver mod himlen, hun lægger sig på knæ og synes at råbe. Hun 50 dypper en hånd i vandet og griber i ham, da han igen kommer op. Een ren hånd har hun, den holder han i, mens de går bort sammen, men inden de har gået ret længe, har hånden fra oven grebet ham igen og løftet ham; han hænger i den glødende himmel, og hånden dypper ham, denne gang i ild. Himlen står i brand, kvinden ser det, hun vender sig og vil gå bort, men synker sammen og kommer ikke længere. Manden er ikke mere til at se, ilden skjuler ham ganske, men bålet brænder en gang ud, det blir til et lille rødt spir, til en flad grå dynge, men manden står tilbage over det, endnu glødende. Han går nogle skridt ned ad, lysende mod den mørke jord, men han finder den ikke bekvem for sig; hvad han rører ved, visner og blir sort, hvad der kan røre sig, flygter for ham. For sidste gang griber hånden ham og løfter ham op i den blå svale luft, gløden taber sig, og han blir fri, han kan gå, hvor hen han vil. Han søger tilbage til jorden, som han for ikke længe siden kom op fra. Ingenting visner eller flygter.

Hans rejste sig og begyndte at gå hjem. Han løb til for at blive varm, og snart stod han på den halvluse gårdsplads. De var allesammen i borgestuen, så gik han ud i køkkenet og fandt sig et lys og tændte det. Straks væltede hvalpen med det bleggule over kanten af kassen, kom logrende med sin griffeltynde hale, slikkede og blev klappet og kunde gå tilbage og sove videre. Hans kom til at se på kurven med strømperne; nu manglede bare 51 Matilde. Det var ikke, fordi han ønskede, hun skulde komme, men så kom hun.

Matilde tog kurven og gav sig til at søge; hun nynnede tilmed for at gøre sig mere troværdig. Påskuddet var tydelig nok, men nøglet svært at finde. Hans så sig selv, som en greve i en roman, med et hånligt smil og et buk overrække damen et nøgle med ulastelige ord: Værsgo, frøken, dær er, hvad De søger.

Matilde derimod sae mindre romanagtigt: Hvorfor skal du være herude?

Det var lige et spørgsmål, der var skikket til ikke at besvares. Hans så ned på den hånd, der havde opgivet at søge.

Hvorfor skal du altid gå sådan og gemme dig, Hans? — Og ingenting sige?

Hans blev ophidset over at høre, ganske dumt det samme spørgsmål blive gjort, som han også kunde gøre sig selv. På den anden side var det jo selvfølgelig, at det måtte være sådan. Hvorfor det var selvfølgelig? Ja, hvorfor?

Matilde opgav det med nøglet: Sig dog noget, Hans; sig dog noget.

Hans stod over for det sjældne tilfælde, at her var en, der kom ham så nær, at han kunde såre; han svarede derfor: Hvad skulde jeg sige til dig?

Det vilde ha været værst for ham selv, dersom Matilde havde gået efter dette stød, men hun blev og gav igen: Du er et rigtigt fjols, er du, en stor 52 hertug, der går og fjantaserer og tror, du er mer end andre mennesker.

Da blev Hans gal. Han tog Matilde i armen og sae: Hvad er det, du snakker om? Sådan en gås som du, må nok helst la være med at snakke om det, du ikke ved besked om.

Men da Hans var blevet gal, måtte Matilde le. Hun lo hjerteligt og frisk. Hun syntes åbenbart, det var morsomt, hun havde fået hul på ham. Hans blev ikke derfor stum, men sae en del endnu, men mindre hånligt, for han var alligevel blevet varm. Han mærkede pludselig, at den arm, han holdt på, var varm og fyldig. Han så ned og sae, hun skulde la være at skælde ud.

Det gør jeg jo heller ikke. Kom så med ind. Har du ikke et hul på din strømpe, jeg skal stoppe for dig?

Nej.

Ja men, — — Matilde kunde ikke finde på mer. Hans så på hende og forstod, at hun var ikke en, han kunde snakke med, og da han ikke kunde det, og hun heller ikke lo mer, så vidste han ikke, hvad han skulde med hende. Hun var ikke en gås, som han havde sagt, men en ko, et venligt dyr uden forstand, og som det er synd at blive gal på.

Hm, sae Matilde med tynd og beklagende stemme, der lød ganske opgivet, — hvor skal du så hen?

Jeg går ned i stalden.

Nå, du kan bedre lide køerne?

Nej, jeg kan sgu ej.

53

Ja ja. — Matilde vendte sig mod stuedøren. Da blev Hans pludselig den unge greve af Courtenay; han greb et garnnøglet, rakte Matilde det og sae med et smil: Du glemte det, du kom for. Værsgo.

Matilde lo og tog mod nøglet. Han slap det ikke, så længe smilet var på hendes ansigt.

54

Lidt skal der undertiden til for at rejse humøret hos en dreng på sejsten år, for eksempel blot det, at han har lånt karlens barberkniv og skrabt de lange hår af hals og hage og derefter går til bal som voksen karl i frakke og høj flip. Men hvad hjælper lidt til rejsning, når meget viser mod væltning? Alligevel har Hans moret sig godt, da han en tidlig vintermorgen kommer ud fra kroen sammen men en dum, men grinagtig en på atten, med fiffige øjne og gammelmandsrynker i panden. Lyset skinner endnu ud til dem fra vinduerne, men mørket står i stabler ved siden af, og snart er der ikke andet end mørke om dem. Den anden er i højt humør; han er en fyr med penge og har givet øl med portvin i; det kan også drikkes; klokken var da seks om morgenen, og sandt var det, at det havde været en lang og varm nat. Hans tænker på Matilde, som ikke var der, og venter, at den anden skal begynde at snakke om en pige, men det gør han ikke, han snakker, om hvad? Han griner. Hans morer sig også ved tanken om ballet og snakken; han er i et øjeblik højt humør. Bajer med portvin, det er en opfindelse; den attenårige praler, opfindelsen er hans. For resten har 55 han en gang drukket champagne, han har en morbroder, en lang historie om ham. Champagne, det kildrer i maven, det ligger ikke stille som portvin. Ved Hans det? Kom her og få besked. Han lover champagne, når han blir mand og skal giftes.

Giftes. Tankerne går for Hans ad en lang omvej forbi alle de piger, han har danset med. Det kan ske, når folk morer sig, at Hans kan være stærk med. Han har oplevet i aften at høre en pige sige til en anden: Sejsten år; jeg troede, han var tyve. Tyve år, hvem der allerede havde dem og ikke behøvede at ta mod overlegenhed af en raget fyr på en og tyve. Tankernes omvej blir for lang, den vender tilbage til pigerne og går rundt og kommer igen som i en hesteomgang, men så slår den en rask genvej: Matilde. Hun kom ikke. Efter hendes stand var det rigtigt nok, men Hans tænkte sig undertiden, at det var hende, han dansede med. For resten må han jo være tosset. Imens snakker den anden; han behøver ikke svar, det er nok at grine.

Men der ligger sne, og nu skal de af fra vejen. Sneen er gruset og våd, den er som saltlage at sjaske i. Og nu begynder den anden at blive ked af det, hans humør kan ikke holde til dette her føre, han klynker over det og er ikke langt fra at græde. Det er også mørkt, og det blæser.

Det kan jeg sgu ikke forstå, du vil snakke om, siger Hans; — blæst kan jeg ikke mærke noget til, det trækker bare lidt. Desuden er du jo snart hjemme.

Ja, bare jeg var, siger den anden lige så sørgelig, som han før var glad. Hans svarer ikke, han slår frakkekraven op, begraver hænderne i sine lommer, og så kan den anden jamre sig mod en stum træstamme, hvis han har lyst. Han snakker videre om føre og kulde og blæst, om lidt vil han nævne sin moder, mens Hans' tanker går i en vidtløftig og ikke altid lige morsom sekstur med alt fra i nat og andet foruden. Til sidst hører han et godnat ved siden af sig, og dermed er han alene i den grå, tågede vintermorgen.

Der var på ballet en karl med sorte øjne, blankt hår og grin; han og Hans var lige høje, men ikke så lige gamle, som Hans kunde ha ønsket. De kendte hinanden godt nok, men hilstes ikke ligefrem, kun ad en omvej med grin fra den ene side og blik i øjenkrogene fra den anden. Hans undgik at se på ham, men når hans grin gik af tæt ved siden af Hans, så måtte han dreje sig lidt og sætte blik på grineren. Så kunde lidt efter den anden ses i en krog af salen fortælle noget grinende til et par jævnaldrende, der grinte med. Hans dansede forbi og tænkte sig, hvordan en på kassen vilde virke på det grin.

Der var på ballet en pige, der bar det sjældne navn Katinka; Hans kendte hende ikke, men de dansede og gjorde bekendtskab. Også den blanke dansede med hende, og det kom til at medføre et sammenstød. Da en ny dans begyndte, stod Hans lige ved Katinka og gik hen for at byde hende op. Den anden kom fra et fjærnere hjørne, han tog 57 tilløb og slog et langt skred som en dreng på is, men Hans kom ud i skredet og søgte ikke at undgå ham; tværtimod satte han bare hændelsesvis en albu ud til modtagelse. Den sorte var tynd, han lignede med sine i øjeblikket skrævende ben en mand, man kan lave af en kastaniegren med bladstilke til arme og ben; han havde måske tænkt sig at rende Hans ned, men Hans var sværere og tungere end beregnet, han stod som et træ, lod den anden knalde imod, så han gled af til siden og slog et skævt herresving langs bænken, hvor pigerne sad. Han kom dog i rejsning igen uden at falde, men da han forholdsvis naturligt grinende kom forbi Hans, der stod med Katinka, sae han bare: Nå her kommer nok også drenge.

Mon han er fuld? sae Hans til Katinka, men hun tav genert; hun dansede lige gerne med dem begge to og vilde ikke ta parti. Hans kom hele tiden ud af takt og satte hende snart af med et kort buk og gik ud. Han blev gående alene på vejen foran vinduerne, hvor han sloges med den sorthårede. Det var et lidenskabeligt slagsmål; han kom i ekstase og trak sig helt ind i mørket. Han så et stengærde, hvor der groede en mængde nælder. Hans modstander stod oppe på gærdet og udæskede ham, men de kunde ikke rigtig nå hinanden. Hans viste på nældeerne, og de tog hver en stor nævefuld; de sloges rasende, sled nældeerne op og fik sig ny. Hans følte ikke, at det gjorde ondt, han var i raseri og slog og havde ikke tanke for andet. Den anden på gærdet grinede en tid, 58 men det holdt han snart op med; han var så brutal, at man ikke skulde tro, han var bange for noget, men man kunde se, at slagene gjorde ondt på ham, han kunde ikke nå til den ophidselse, der gør ufølsom. Til sidst gav han sig og løb sin vej. Hans så en tid ingenting, da den anden var væk; så kom efterhånden synet af gærdet og solen, og så samtidig lod smærten sig mærke; den var så voldsom, at han ikke kunde stå stille. Han måtte gå; han gik ned til søen og badede sig, det brændte ude i vandet, det brændte værre, da han blev tør igen; han kunde ikke holde sig stille, men selv det var der dog engang ende på, og han kunde glæde sig ved at ha jaget sin modstander på flugt.

Hans tørrede sig over panden og gik ind. Han var kommet til at ryste, men inde i krostuen traf han sin ven med rynkerne i panden, og de fik en genstand sammen og noget, de kunde le ad; Hans blev til menneske igen.

Da han gik igennem den næste stue, så han den sorte rejse sig med sin dame; han trak et lommetørklæde op, og der faldt et brev ud. Hans kom lige bagefter, satte støvlen på og gemte det, han blev stående for at se ud gennem vinduet, da den sorthårede kom tilbage efter brevet. Han søgte alle vegne, gik også rundt om Hans en gang, men sae ikke noget; han grinte heller ikke. Inde i balsalen kom Hans hen til ham midt i en gruppe med brevet. Der var en fejl i adressen; der stod: Hr. gårdbestyrer Olsen. — Der var ikke frimærke på.

Hans rakte ham brevet og sae: Det må vel være 59 dit; jeg har spurgt to andre, men de vil ikke vedkende sig det. Men jeg vidste ikke, du var gårdbestyrer.

Hans vendte brevet, så alle kunde se adressen. De smilede, pigerne blev nysgerrige. Gårdbestyrer Olsen grinte ikke; han så lynende på Hans og blev mødt af et blik så blåt og koldt som nysmeltet jærn. Han vilde øjensynlig gerne skælde ud, men for hvad? Han var sin faders søn, ikke helt vellykket og bestyrede absolut ingenting.

Hans så alle øjnene rundt om, der var rettet på dem. Nu havde han fået ram på fyren, og han var kommet sig efter sin tåbelige ophidselse, der nær havde taget al kraften af ham. Han holdt endnu på brevet, ligesom der kunde være tvivl, så sae han med et smil, idet han slap det:

Det er underfrankeret.

Han hørte de andres skraldende latter, da han vendte sig og gik.

Han morede sig endnu bedre resten af aftenen, men han mærkede hele tiden, at der var noget i vejen med ham; han var kommet af lave og kunde ikke rette sig igen. Katinka var der ikke noget ved; hun havde store dumme øjne, og hendes snak var vrøvl, tilmed var hun alvorlig, og Hans følte en instinktmæssig uvilje, der ikke var ham selv klar, over for alvorlige mennesker, enten de var unge eller gamle. Han foragtede ung højtidelighed, og han kunde komme i kog over en familiefader, der sad og regerede i sit hjem med stiv alvor og ikke havde nogen anden ytringsform end alvor.

60

Hos en ung pige var alvor en ganske latterlig ting, og Hans måtte tænke på Matilde, der som oftest lo af ham og ikke vilde ta ham alvorligt. Det ønskede han i grunden heller ikke; sådan skulde der les af ham, som Matilde lo, morsomt og ikke hånligt. Når hun lo af ham, blev det tunge lettere. Undertiden kunde han ikke tåle hende i nærheden af sig, hende så lidt som nogen, men det var ikke for hendes latters skyld.

Fra Matilde, som ikke var der, og Katinka, som han dansede med og i sin tanke kaldte Matilde, og hvem han gav blå øjne og en latter, hun ikke havde, kom Hans til at mindes en masurka. Den begyndte med et råb i alle instrumenter, et skingrende hej, der ikke lød så muntert som det, der kom efter. Men også andre steder i den masurka kom der nogle få toner, der satte ham i ophidselse. Sådan virkede dansemusik tit på Hans; han stod stille i en krog og lyttede stirrende på violinernes og bassens hoder og skruernes underlige stillinger. Andre begyndte straks at danse, men Hans måtte først komme over det, musikken kaldte frem i ham; så kom han også med; hans morskab ved dansen var ikke ringere for det. Han havde også moret sig godt i nat. Men efter det sammenstød, han havde haft, var hans sind blevet som begyndelsen på den smærtelige masurka, der endnu lød i ham, et vildt hej, der blev efterfulgt af en pause og ikke af nogen melodi.

Han havde været med i den sidste voldsomme dans: Lotte død, i stadig stigende fart, men da den 61 var forbi, og han havde sat Katinka af, syntes han, det var dumt og råt; hende havde det heller ikke moret, hun var alvorlig og forpustet, det var ikke noget for hende, hun var en stille hvid gås, som sådan en dans ikke lå for; havde det været Matilde! — Katinka havde gjort ham flov ved sig selv, men bag efter sae hun ganske vist godnat og tak for i aften, som om han havde været tyve.

Hans så op. Det begyndte vistnok at lysne ad dag, men skyerne stod tykt over hele himlen, så lyset kunde ikke komme frem. Hans så sig om. Gråt var alt, hvad der lod sig skimte, lysegrå tåge, grå sne og mørkegrå jord; en lignende himmel oven over. Et eneste menneske midt i en øde verden, en lille ø af varme på bunden af et rum, der er gennemtrængt af kulde, ikke stærk, men uendelig klam og i længden sikkert dræbende. En grå og død verden, der tøver med at vise sin virkelige hæslighed.

Tankerne har hidtil løbet let oven på grunden, der er farlig nok, men dog holder en tid; falder de nu igennem? Hans vil tænke på ballet, han drager frem navnet på en jævnaldrende pige, Marie er navnet. Hun havde store øjne, altfor store, hun må ikke tro, det er så kønt, som hun vendte dem yndigt til. Alligevel, hun kunde le, men der var noget ved hende, når hun lo, og det sae noget andet end latter; Marie var en masurka, hun satte i gang med et sæt og et hej, hun lo, men var ikke glad.

Tankerne falder igennem, de kan ikke holde sig 62 oppe, det er forbi, og nu skal der vel komme noget andet. Hvis Matilde nu gik her ved siden af ham, så kunde han fortælle om det, han venter, og hun vilde le og sige: Du er tosset, du er en sær en, — og det vilde måske hjælpe. Men her er ingen til at le.

Når meget andet styrter sammen, kan tankerne holde sig oppe. De kan sidde på ruinen af huset som spurve på lægtestumper og rester af en mur. Ja men kun en tid. En gang skal de ned sammen med det øvrige. Er der brand, skal de brænde. Er der styrt, skal de styrte, de kan ikke altid holde sig kolde og svævende. De falder sidst, men de falder dog med det andet.

Matilde. Hans husker to mænd hjemme ved et gårdhjørne. Den ene var ung og sae forskelligt godt om Matilde; den anden var gammel og svarede: Ja, jo, men hun er en raffinalje. —

Hans kommer til at mindes det nu igen, men hvorfor egentlig. At ha Matilde her ved siden af sig, det var noget, der et øjeblik kunde falde ham ind; det er forbi med det samme; Matilde kan ikke hjælpe ham. Måske er hun som den mand sae, men hvad så? Ok ja, hvis han nu var det, han ikke er, hvis han var karl, og Matilde var hans pige, sådan som han har set mange andre, så var han vel fri for meget, og hvis hun var en raffinalje, så havde han karls skinsyge at trækkes med, det skal ellers være slemt, siger de, men han synes dog, han vilde gerne bytte. Nej Matilde er ikke noget; ingenting er noget; han er ene om det alt sammen, og det er 63 værre end at være forelsket karl med en pige, der ikke er til at lide på.

Skyerne skilles ad; dær kommer månen frem med sit forbandede flakte fåreøjje, der har fundet på den ny ondskab at være blegt for mørkt. Månen udser sig ham og tar ham under betragtning. Nu er de to i verden, Hans og Månen, ha ha, men den har fået nok, den blinker engang med sit ligblå øjelåg, en sky går for, verden lukker sig oven til som før. Det var heller ikke noget, undtagen at det der ikke vil vise sig og ikke vil la

sig tænke, er blevet en grad mere fjendtligt.

Hans er gået i stå et øjeblik, om månen skulde ha en eller anden overraskelse, men da der ingen er, kan han gå videre. Vejen er at gå i som sviende saltlage; verden er en ruin, som der er strøet salt på. Sådan går der en tid. Hans drejer ned ad en marksti, der går forbi søen. Der er som en svag blånen i den dødgrå himmel, men tvivlsomt om det lover noget godt. Kirkeuret oppe i byen slår alvorligt seks slag; det fylder godt i den stumme verden, og den hviskende vind ligesom tier et øjeblik. Skyerne mod øst skilles langsomt ad, og det lysner ad dag; markerne blir helt synlige, med knolde og sne, og hvor de hælder, ses sort pløre, der flyder i seje striber over den grynede sne. Tågen lyser, den er mælkeagtigt hvid og ligger tyndt nede om markens knolde.

Verden, der var grå og halvt skjult, viser sig nu i et blegt grin, og synet deraf får det til at risle gennem Hans; dog blir han ved at gå, fornuftigt og besindigt oven på et højt gærde, hvor det gælder om ikke at træde fejl i sjap og pløre; men han ved, der sker noget, blot ikke hvad. Noget har udset sig ham, men til hvilken bestemmelse? Den er i alt fald nu slået fast, men den vil ikke gi sig til kende? Hvad var det, der fik tid til at slå i det hæslige halvllys, men fik dukket sig, inden han opdagede det? Hele denne verden, markerne og himlen, er nu blevet hans på en helt ny måde; han er ikke bare en, der går og ser til; sådan var det før. Dyrene på himlen var tit til at blive bange for, men han kunde gå fra dem. Her er noget, der vil følge med.

Hans går videre med hænderne dybt i lommen, han går langsomt frem i det ædende sjap, der brænder hans våde fødder som salt. Han går krum som en ung høvlspån, der lige er slået ud af veddet, han flammer op i trods mod det dødelige varsel, der er givet ham. Hans drengesind brænder, mens han går, grublende som en mand. Han har aldrig oplevet et øjeblik så forfærdeligt som dette, aldrig et han så lidt har forstået.

Hans Heilum vendte sig i sin seng og genkaldte sig sin barndoms tragiske øjeblik, der var uden syn eller tanke, blot en legemløs anelse, der aldrig siden havde sluppet ham. Var den et varsel om kommende nedgang og om tidlig død? Skulde det være et bud om, at han engang vilde miste sin forstand? Men det havde der aldrig været noget, der tydede på. Den voksne Hans Heilum kunde finde på mange smålige formodninger, men en større stemning havde der været over den sejstenårige dreng, hvem den grå tåge havde trængt ind i, men som gjorde den brændende efter sit eget sind. Han tænkte sig ingen forklaring; det uhyre tryk, der var lagt paa ham, forvandlede han ved et lige så voldsomt modtryk til løftelse. Han gik ned langs søen, vild i sit indre og dog rolig, fattet på at ta imod alt, og afvisende enhver tanke om at gå i søen for at få en ende på det.

— —Da Hans kom ind i portrummet blev han slået ud af sine drømme ved to små slag mod sine ben; det var den gule grævlingehvalp, nu halv voksen, der hilste på ham med logrende hale og slik på afstand med tungen; Hans bøjede sig ned og klappede den, og han tænkte en tanke, der straks berørte ham selv som vistnok tildels uden mening: Du ved ikke, hvem det er, der klapper dig. — Og han føjede til halvhøjt: Ja betro dig til en hund, den slikker, og glør ikke eller griner.

Han havde ikke lyst til at gå i seng, men hvad så? Han gik ned i kostalden, hvor der var lunt. Han hørte nogen malke og blev stående inden for døren. Så råbte en høj, lystig stemme: Nå, kommer du nu fra bal, Hans? Kom skal du se, jeg malke.

Han gik straks derhen: Hvad, malke du? Kan du det?

Jeg lærte det i aftes, da du gik til bal. Kom og sæt dig, så skal jeg vise dig, hvordan man gør. Patten tar man om med hele hånden, men løst, sådan. Når hånden er tør, dypper man fingrene, 66 sådan, bare ned i skummet, ellers er det noget griseri, forstår du, sådan. Hvis der er knuder på patten, så drejer man hånden, så man tar løst på knuden, sådan. Når så hånden går ned, lukker man lidt mer med det øverste af den, for at få det hele med, sådan. Hvis den ikke vil lunke ned, så lokker man den til det, ganske stille, sådan. Og spanden, hvis den vil sparke, så må man flytte den lidt herop ad, sådan. Se, nu går det jo allerede.

Jeg troede ikke, du måtte malke for din fader.

Ja, men det vil jeg alligevel. Ha ha, her sidder du i dit fine tøj og malke, men nu er det ikke værd mer.

Det er et væmmeligt arbejde, sae Hans og så på sine hænder, som han gav sig til at vaske i vandkarret.

Nå, har du så moret dig godt?

Han stod og tørrede sine hænder på koens varme ryg: Ja.

Hun trak et par sidste tjatter af: Nå?

Du var altså ikke med.

Jeg, nej. Men nu skal jeg snart til maskerade; dær kan du jo komme med.

Jeg? Nå—å.

Nej, det er du vel for fin til. — Hun rejste sig og gik forbi hen til næste ko: Hvad, du ser ikke ud som en, der har moret sig.

Det gav et sæt i ham, og han kom til at le: Det var slemt.

Lad være at grin sådan. — Hun stod ret op for ham, den kolde violette dag faldt på hendes ansigt, 67 men den satte ikke sine farver af på hende; han selv derimod så vel ikke for godt ud.

Nå, må jeg nu ikke grine?

Hvad er der i vejen med dig?

Når Hans ikke måtte grine og heller ikke kunde forklare hende, hvad der var i vejen, hvad skulde han så gøre? Han havde en morsom historie, men kunde han fortælle den, og vilde hun le af den? Han opgav det og stod hjælpeløs foran hende, mens hun stirrede og sagtens læste ham af; bare lidt af det var altfor meget. Han vendte sig bort; det var ikke noget dække mod hende, ok nej, det var en tilståelse.

Du skulde gå i seng, sae hun og satte sig ved koen.

Ja, svarede han med ligegyldig stemme, — det er det, der er i vejen med mig.

Hans blev stående lidt; bare hun ikke var kommet til at se på ham, så kunde de ha snakket om malkning og sådan noget. Nu var alting i stykker for ham og koldt, ikke stort, som det havde været for nogle minutter siden.

Ih hvor er du en underlig fyr, sae hun imellem et par lange stråler.

Det kunde der ikke svares noget til; Hans måtte gå. Denne tøs fra et nærmest dårligt hjem, var den eneste, der forstod ham en lille smule, hun søgte ham også altid, men hvad regnede hun ham for? For endnu mere sær og mislykket end de andre?

68

Alverden er lukket; det er vinter. Himlen står lav, grå og tom. Solen ses ikke, den går ned uset og uden billeder på den udviskede horisont. Tågen rejser sig, verden blir endnu mindre end før og mere lukket. En kort tid er det tøv ær; det blæser, en klam vind går lavt over de snelagte marker og stryger knoldene frem; i lavninger ses vandet under sneen og gør den grå, endnu mere kold og uglædelig at se på. Fra hver opkastet snedrive lyder det som af bristende skum; det småkoger og knitrer af dråber, der falder i sneens indre; vand løber alle vegne, og jord viser sig mer og mer, men tåge lægger sig fladt oven på; man går og ser på det med tyngde over øjnene; tankerne drives andre steder hen, til bøger og til tænkte verdener. Men en morgen lyder hundens gøen pludselig anderledes: hov hov hov, uldent og tykt; der er faldet sne igen. Gården står i en hvid røg af snefog. Hunden midt i gården har for længe siden drejet sit hus om, så døren er i læ; han kommer ud, gøende, sulten og selskabelig, men er der ikke mad eller selskab, går han straks ind igen; han roder rundt derinde og skyder halmen højt op for sin dør. Sneen lægger sig gærne foran døre og i smøger, man mest 69 skal igennem. Mændenes skovle lyder hult mod jorden, mens de kaster sne bort fra uundværlige passager. Der lister en lang hvid kat over sneen ind gennem en stalddør; den sætter ikke flere poter end nødvendigt i det uvenlige element og syner ilde mod sneen; den springer hen over det hvide som en nærmest temmelig skiden bemærkning, men straks efter sidder den som et yndefuldt hvidt syn i skærloens grå halmstrøelse. Den har sat sig til rette, men ikke for klap eller snak; den unddrager sig selskab med et dæmpet spyt og viser endnu en gang, op ad trappen til høloftet, hvor lang en kat kan blive.

Hen på dagen blir himlen højere, og det fryser. Taget over kostaldens døre, hvor varmen damper ud, får sig lange brunlige istappe, der ser ud som hugtænder og har et dryp på spidsen. Til natten skal det vel fyge igen, men enten det fyger eller tøer, verden er lukket. Det er en underlig stum tid; tankerne går andre steder end mellem det, der ses; de vandrer ud af den lukkede verden; deres veje går bag ved og oven over; de har deres egne solnedgange og høje nætter, de fejrer sommer, når de har trang til det. Det er godt i sne og tøs at være en snegl med solidt hus; et følehorn uden for nu og da, mere behøves ikke.

En dag, efter lang tøs og tåge løfter skyerne sig, og verden åbner sig, det er forår, og dets hilsen lyder: Luk dig op. Men det er ingen glædelig hilsen, for nu blir verden igen en virkelighed, der falder på et sind, som ikke kan lukkes. Vinteren 70 var en drøm, men med foråret vender virkeligheden tilbage og uden glæde. Markerne grønnes og blir pløjede; snart efter er også det pløjede grønt. Markerne fyldes af dyr og mennesker; der er også folk i mosen, og i morgen skal de første tørv ses at ligge i solen på grøn bund og sort tilklistrede mennesker ved siden af. Det hele begynder at gå rundt igen; der er ikke fred længere: luk dig op! Lukke og stilleståen kan ikke vare; en dag blir svinget drejet fra, du får dit stød i ryggen og kan ikke mere holde dig stille og lukket til. Gå med eller bliv smadret. Dær ligger en plov, dær står en tørvespade,

dær en møggreb; tag fat. Nå ja, arbejdet er det mindste, rundgangen er det værste; året går rundt og river dig med sig, og du ved ikke hvorhen, du vil ingen steder. På en måde får du dit ønske opfyldt; som en hest for en tærskemaskine kommer du heller ikke af stedet.

Hans stod ved gårdhjørnet og tænkte noget i grunden ganske fornuftigt: Du må jo være tosset, tænkte han, og selv om du kan ta en tørvespade og en greb, de glør på dig allesammen og kan ikke forstå dig; du kan heller ikke selv. Kunde du endda håndtere det, du tænker på, lige så godt som du kan en tørvespade. Hvad vil du? Hvad er meningen med dig? Der er ingen mer, der gider gøre dig det spørgsmål.

Nå, er du her, sae en stemme ved siden af ham, — det var da underligt.

Nå, ja. Det er vel underligt, at jeg i det hele taget er nogen steder, mener du vel sagtens.

71

Ha ha, sikken noget vrøvl, Hans. Jeg går og keder mig; jeg troede du var gået. Vi er ene på gården.

Nå, sae Hans uberørt.

Ja, og de kommer sent hjem. Og du vilde ikke med?

Nej.

Du er en stor tosse, Hans.

Hans så på sit ur: Det har jeg vidst den sidste halve time.

Ha ha, ja det er det, jeg siger. Hvad er det, du står og tænker på?

At jeg er tosset jo. Ved du hvad, Matilde, siden du nu er her: Jeg så mig hængt i går aftes på en hanebjælke i høstænet. Lad vær med at se skabagtig ud. Jeg hængte i mørket, og der var ingen, der kunde se mig, men så sparkede jeg den ene træsko af, i det øjeblik jeg tabte været, og træskoen faldt ned i hodet på Jens, da han kom op for at vælte hø ned, og han fik fat i træskoen, og den var varm, og så kunde han regne ud, at der var et menneske lige oven over, hvor den træsko var kommet fra. Det forstår du allesammen, gør du ikke? Nå, så måtte Jens jo op i høet og føle på den hanebjælke, hvor træskoen var kommet fra. Sådan gik det til, at jeg blev fundet. Ellers havde jeg hængt der endnu til forundring for katten, som er det eneste menneske, der for tiden kommer derop.

Uha, drømmer du sådan noget, Hans?

Jeg drømte det sgu ikke; jeg siger jo, jeg så det.

72

Nej, men ved du, hvad du skulde gøre, Hans?

Nej; sig det endelig, Matilde, dersom du ved det.

Ja, du skulde læse til professor; det skulde du gøre.

Ja ser du, hvis jeg kunde tænke mig det, men jeg har sgu ingen lyst til at læse sådan uafbrudt i ti år, mindst.

Matilde lo, men ikke rigtigt munter: Så skulde du hænge dig, Hans.

Det gør jeg også en dag.

Han fortrød det i samme øjeblik det var sagt, og hun så på ham med et blik, der ikke var morsomt at møde for en, der ikke ved, om han er mest ulykkelig eller tåbelig. Hun vilde vist gerne le eller sige noget, men hun opgav det, og dær stod de og gloede hver sin vej som to hvad? Uforligte kærestefolk måske.

Endelig tog Matilde ham ved armen og sae: Der er kaffe. Skal jeg varme den til dig?

Ja, til dig selv med.

Hans satte sig for bordenden. Matilde kom med kaffe. — Tak, sae han; hun var så venlig og tjenstvillig, at han blev rørt: Du er den eneste, der —

Der hvad?

Han tav. Når det kom til stykket, var det for svært at sige, og også for meget sagt. Hun var den eneste, — det begyndte ligesom ud vf en bog, men når det nøjagtigt skulde siges, hvor meget var det 73 så? Han sad

og så ligefrem, spændt og varm, men mod hvad? Mon mod Matilde, som sad ved siden af og efterhånden blev borte i det tiltagende mørke? De kom til at se på hinanden, og det var ligesom hendes blik vilde bekræfte det spørgsmål, han tvivlende havde fremsat.

Hans så frem for sig, hen ad den lange brunmalede bordplade; den begyndte at blive grå nu i tusmørket. Han drak mørket ind med tørstig sjæl; mørket er godt, det sætter i stå ligesom vinteren; så har man igen nogle timer, da man kan lukke sig; man kan slå en knude på sig selv, og ingenting kan komme en til livs; natten er en kort vinter, den gør, at man synes, man kan holde livet ud en dag til.

Hans skimtede et stykke himmel over taget på den søndre længe; aftenens mørke havde samlet verdens to forskellige halvdele til et; den underste med sine dæmpede farver, den øverste med sit blå og rødt i fine overgange og skyernes stærke billeder til at bryde overgangene.

Hvad tænker du på? spurte Matilde.

Han sad som manden ved enden af bordet; hun var hans kone, der sad og så på ham, hun spurte, og han svarede ikke. Mørket var ikke altid så godt; tankerne vandrede ud bag ved og tog deres egne farver med, de havde deres egen himmel og solnedgange, der var mere vilde end dem, man plejer at se på den virkelige himmel, der jo i sig selv er et blændværk, men dog ikke kan måle sig med tankens.

74

Skal jeg skænke dig en kop kaffe til? spurte Matilde.

Hans svarede ikke; hun vilde endelig tiltvinge sig hans opmærksomhed, men han kunde ikke komme bort fra alt det, han havde tænkt på. Han føler sig som en ældre mand, ejer af gården, hans kone sidder ved siden af og har noget, hun gerne vil fortælle ham. Det er et stort ansvar med gården og dyrene, der ikke blir passet, som de burde; det er værre med hans egne tankers dyr, som han hverken har tal på eller magt over. Det er ham alligevel til ingen nytte, at det blir mørkt, det gør ikke hans sind roligt og sovende sådan som den øvrige verden.

Matilde lae sin hånd på hans arm: Hvad er det, du er ked af, Hans?

Hans kom til at se på hende. Håndens berøring bragte forbindelse mellem dem. Lidt efter føltes hånden varm; tankerne gik den vej, hendes lyse ansigt kunde skimtes i halvmørket, hun var alvorlig, og hendes øjne hvilede opmærksomt på ham; det havde han ikke oplevet før. Hans havde ingen moder, men dette var de første øjne i verden, der havde set på ham anderledes end med ligegyldighed eller irettesættelse.

Hans svarede heller ikke denne gang, men han flyttede sig nærmere hen imod Matilde, så hun kunde lægge sin hånd til rette. Bornholmeren faldt til slag, og det gav et sæt i dem bægge to, så de kom til at le, men Hans rødmede, ligesom han var grebet i noget forbudt. Han rettede sig på trods; 75 ja han vidste godt, han sad her med Matilde; hvad så?

Hvad er der? spurte Matilde, men så begyndte uret at slå, og de talte sammen til ti, mens de holdt hinanden i hånden.

Hans rejste sig uden at slippe hendes hånd. Så sae han endelig noget: Det er ikke til at forstå, at jeg kun er lidt over sejsten år og ikke det dobbelte.

Du er også voksen, sae Matilde. — Hun stod over for ham, et halvt hoved mindre. Hun måtte på tærerne for at ta om halsen; hun hævede sig højt op og faldt ned igen; Hans stod forundret og stiv som en tør post, der ikke vil gi vand, men det var bare det første øjeblik forundring. Nu hændte der ham noget hedt, som han ellers kun kendte, men kendte godt, fra bøger, og tanker, der før havde vandret langt borte, de sprang nu nær ned til ham på stuegulvet. Det var lige så virkeligt som ubegribeligt. Hans blev levende og bøjede sig et stykke imod hende, han tog og prøvede, om hun kunde løftes; det kunde hun let. Var han så stærk? Var hun så let? Var det en hel pige, og vejede hun ikke mer?

Nu skal vi i seng, sae Matilde, efter at hun havde sagt meget andet. —

De fulgtes ad ud i køkkenet; hans dør var til højre; hendes vej gik til venstre gennem bryggerset.

Hvordan? spurte han.

Da lo Matilde og svarede uden at slippe ham: Sådan.

76

Gennem køkkenvinduerne faldt nordhimlens klare, besynderlige solskær ind. Hans vendte ansigtet mod det og blev stående. Pludselig lød der vognrummel fra vejen mellem Lilleværløse og Kirke Værløse. Den løb hen over mosen, og kastedes tilbage af bakkerne på den anden side vejen.

Dær kommer de, sae Hans.

Matilde lukkede vinduet op. Lyden kom stærkt ind, hjulene og den glade lyd af hestehove på vej hjem. Fire hestehove; men så trækker hver enkelt lyd sig ud og får et særligt efterslag, det deler sig, og om lidt er der otte hove, faste og hurtige, muntert bestemt på at være snart hjemme, og lidt efter smælter de sammen, indtil der er fire som før, det drøner muntert fra den lille hulning over hesteskoen, fire trommer, der spiller og løber.

Matilde stod over for Hans; lyset faldt på den halve side af hendes ansigt, den anden side var næsten sort, hun var nat og dag. Dagen lo til ham. Hun sae lige tæt ind i hans ansigt. Ja hør, hvor det lyder. Nu kører de forbi Grete i Hulen; det tar lyden. Nu er de der igen.

Hendes ånde kom på hans ansigt; den var sød som af en lille hund, man holder mellem hænderne, mens den bjæffer. Hun holdt hans hænder. Hvor længe vilde det vare altsammen, hove, hænder, ånde, hjulene? Nu hørtes ingenting mer; de måtte være nær ved byen. Hans blev urolig og rynkede panden af indre modstand, men mod hvad?

Matilde lo: Hvad er der, Hans? Vi kan gå ind 77 på mit kammer; så hører vi dem igen, når de kommer ud fra byen.

De gik ind. Hans lukkede pigekamrets vindu op: De er her straks, sae han ligesom advarende, til sig selv eller til hende. Han blev stående, og lidt efter lød en vogn oppe på kildebakken.

Sæt dig ned, sae Matilde siddende på sengen og viste på en stol.

Hans satte sig på sengen ved siden af hende. Han stak sin arm ind under hendes. Lyden blev borte, de måtte være nede af bakken nu; den vilde straks være der igen. Han holdt om hendes arm; den var jo bar. Han så den belyste side af et smilende ansigt: Nu er vi altså på bal, sae hun.

Nå; ja. Så må det vel være totur.

Totur, gentog Matilde og lo, men forklarede ikke, hvordan hun opfattede hans morsomhed, der fik ham selv til at smile.

Lyden kom frem oppe ved stengærdet. Hans lae armen om hendes liv: Nu svinger vi rundt, sae han.

Matilde spurte uden smil, ligesom hun mente noget alvorligt med det: Hvad er meningen med os to?

Han blev urolig og tog armen til sig: Nu drejer de ned ad alléen.

Han rejste sig, og de gik ud i gården. Porten stod åben, som den skulde, og snart lød klapren af hove i portrummets sten som en munter hestelatter.

78

Hans mumlede godaften og fik ikke særlig klangfuldt svar, han spændte fra, mens en lille vognfuld mennesker kom ned og begyndte at gå ind, tilpas trætte efter formodentlig at ha moret sig godt, rimeligvis tidige til sengen, og i deres fåmæltighed så grumme nøgterne. Hans følte det på sig som kold blæst. Han blev selv svalet af det.

De stod inde i stuen ved tændt lampe, Matilde ved køkkendøren på vej til seng. Faderen vendte sit rolige ansigt mod Hans: Nå hvordan har I haft det?

Jo, sae Hans meget nøgtern og fornuftig.

Godnat, sae Matilde.

Hans så efter hende i skræk. Han var kommet ud af en anden tilværelse, der var sød og vild, mørk og lys, med nathimmel og junisol, med en piges ånde på sin mund, men idet dette andet liv svandt bort fra ham, skiftede det ganske udseende, det blev farligt og rått, alt hvad han godt nok kendte af omtale næsten af syn, og bag efter vilde der for ham kun være søen. Matilde, der havde været kvinden, som han ellers kun kendte fra bøger, hun blev en af egnens piger, som der var nok af. Hans gik med pludselig hjærtebanken hen til sin fader og sae bestemt og med sin vante muthed: Ja, der er vel ikke noget i vejen for, at jeg kan komme til at læse?

Faderen så på ham ligesom lidt forbavset, så svarede han lige så mut, men måske med lidt mere venlig klang i stemmen: Det kan der vel ikke være. Men nu skal vi da foreløbig i seng.

79

Som et røb, der er slænat nå iorden med tilfældige slag og buater frem og tilbage, over sin selv, men med

...som en ro, der er slænge på jorden med smørøge slag og bagter frem og tilbage, over sig selv, men med hvilken retning og mening i det hele? — sådan så Hans Heilum ud over sit liv på gården derhjemme, men nu havde han med bestemt hånd taget i rebet og strammet det, så en hensigt kunde ses. Dag efter dag havde han sin stramme gang op ad en sidegade, henad en hovedgade, indad en sidegade til latinskolen, og så hjem igen. Slid med lange lektier om eftermiddagen; udenadslæren om aftenen af det mest genstridige stof; formler og gloser på den hvide lampekuppel, hvor de straks tørrede, ligesom de også snart tørrede fast på hjærnen og blev der. Men værtinden viskede samvittighedsfuldt lampekuplen af hver formiddag.

Hans gjorde sig agtet af lærerne, ham med det rolige ansigt, men blandt kammeraterne var han genstand for delvis undren og noget smil, ham med det løjerlige grin, der står stille i ansigtet på ham og ikke folir til mere, men han kan åbenbart ikke le, uden en gang om måneden, når han griner højere end vi andre tilsammen. Men Hans forbløffede kammeraterne ved at sætte en stol ud i stiv 80 arm, hvorved han fik kælenavnet kraftsjoveren, hvilket han lød uden sindsbevægelse. Nej, men det gjorde godt at blive spændt for og spændt fast. Men når skaglen slappedes, slog den sløjfer, sent om aftenen eller på en tur efter frisk luft. Hans så sig selv komme i stor fortræd. Og sløjfen fra hans stramme livssnor løb langt ud. Det var vinter, januar, syv måneder efter, Hans var på skøjter over søen, dær kom hun i træsko, hun slog skred efter ham; i en lille vig af søen spærrede hun for ham. Han skulde da se hende, ikke? og han skulde da tælle til syv. Syv og to er ni. Dær var en våge, han kunde rende hende ned i, hun gled let på sine træsko, og når han tog et godt tilløb, kunde hun glide et langt stykke, og så knækkede nok isen. Selv vilde han ned under, han skulde ikke ligge ved siden af hende. Han tog tilløb og kørte ind under med hodet skurende mod et loft af is, let uden brug af ben. Først var det koldt, så var det blus for øjnene; ringe kom nede fra og slog ud i lilla flamme, og så ingenting. Det var en sen eftermiddag; solen stod lavt i vest, og helt derude flød hun med ansigtet imod ham. Siden slap han i lang tid ikke for det syn, når hans sind tog sig frihed fra slid; under en blakket himmel med rødt og blå, langt ude under lav sol, lå hun med lukkede øjne vendt imod ham.

Der er ved søen en udtørret sump med et råddent krat. Hvorfor alting dær er dødt, er ikke let at vide. Stammerne af el, og hvad det er, står på skrå, de knækker for en hånd, og nogle af dem 81 ryger med støv, når de går over. De hældende pinde er prikkede med små røde svampe, der ikke er andet end slim. Svampe er der også i bunden; sorte blækhatte, der falder hen i sort pløre, eller villigt lar sig gøre til det under en støvle. Hans gik igennem og fejede sig en bred vej med en frisk kæp. Grå blade klattede ned på hans hænder og klistrede sig til. Da han kom ud, var der en sti, dær mødte han Matilde. Dette her var et godt mordsted.

Matilde gav hånden; den var blød som en dames. Hun smilte og sae til lykke med at være student, og hvor det var længe siden den gang. Nu var hun i Farum; hun stod hos en manufakturhandler.

Nå, sae Hans meget dæmpet over for hendes friske stemme; — lærer I sådan et sted, hvordan I skal smile til kunderne?

Matilde lo, som det ikke var nogen fornærmelse, tværtimod. Hun sae: Nu skal jeg ind og være på Vesterbrogade, så kan du komme og handle hos mig.

Da lo Hans meget behageligt og spurte: Hvor mange børn har du så?

Matilde blev måske nok lidt stødt; hun sae: Å, lad nu bare vær, — men at han dermed skulde ha tænkt på noget særligt, faldt hende altså ikke ind. Men det var til at blive svimmel over, sådan en afstand mellem to mennesker, der dog havde haft en del med hinanden, og for tanken altfor meget. Det rørte ham ikke, at Matilde var nydelig. Hun så også uskyldig ud, og det var i grunden oprørende, 82 når han tænkte på, hvordan hans fantasi ved hendes skyld slog ud i forrykte sløjfer, når ikke han strammede den. At hun skulde slippe så let fra det. Men at tale om det, var jo umuligt.

Hun tog i hans trøjelomme og ruskede ham: Hvad er det dog, du tænker på? — Hun lo, som om det i hvert fald kun kunde være genstand for munterhed.

Vi skal vist samme vej et stykke, sae hun og gik snakkende ved siden af ham, som om også det fulgte af sig selv. Hans liv var ellers ikke uden munterhed, men den foregik mellem kammerater og under ledsagelse af piberøg. Hans var ikke selv kedelig, omend fåmælt. Her havde han ikke videre at sige, men han hørte gerne på hende, mens hans egne tanker om hende på velgørende måde blev mere virkelige.

Da hun skiltes fra ham med et smil og en blød hånd, så han efter hende og kom selv til at smile. Hvor det dog er ingen sag at være en ung pige. De er bedre klædt end vi, de er kønnere; de er mere glade og kan anderledes smile. Det er for dem så let at være til; de siger og gør alting med en sikkerhed, som vi først får, når vi blir ældre. Og alle mennesker kan bedre lide dem. Vi kan meget mere, men vi kan ikke komme af sted med at være mennesker.

Da Matilde kom i sin ny plads på Vesterbrogade, kom Hans jævnlig og handlede. Hun fandt tid til at snakke, bedst om formiddagen, og spurte, hvordan det gik. Han beskrev sit studium i få 83 ord, og hun fik gysninger ved det, sagtens fordi hun var pige, og det, han læste, var matematik. Når han bare skrev med en

finger på disken: x lig kvadratrod af minus en, så var hun færdig, og havde hele den latter, som en pige plejer at ha i det tilfælde. Men Matilde kunde også være den store på sin side af disken; så sae hun: Du kan ikke gå længer med det humbug, Hans. — Du glemmer at skifte flip. — Dine støvlehæle er skæve; du må sende dem hen og få dem ligede. — Til det sidste kunde han svare, at sålerne var ikke slidt nok endnu, men hun belæste ham, at man kan godt la hælene ordne for det. Hun var klog på visse ting, den pigesmule fra det lille hus oppe ved byen. — Hun fandt på, at de kunde gå ud sammen om aftenen. — Du har jo en anden overfrakke, Hans. — Så var han den lille og fik ikke tid til at la forstå, at det var jo ikke sikkert, han vilde gå ud med en butiksdame. De gik ture, senere også i teatret. Matilde var en meget nydelig dame for en ung mand at sidde med på anden etage. Bag efter satte han hende af på Vesterbrogade og gik selv videre til sin egen gade, hvis indhold ikke svarede til dens berømte navn. En aften da det stormede, tog han hendes arm: Sådan et lille pigefnug kunde jo blæse væk, sae han. — Matilde lo og der kom en vis fortrolighed i hendes venstre skulder. Hvad var det med Matilde? Genskin af sol fra et vindu lige over for. Genskin af en fortryllelse, så man næsten kunde forestille sig, hvordan den virkelige fortryllelse er.

84

En anden aften da de gik hjem, tog Matilde selv hans arm: Så går vi bedre, sae hun hyggelig. De kom til at tale om livet i almindelighed; da tog Hans for første gang ordet helt alene og sae: Livet er en pibe tobak, der i grunden smager som vor første virkelige pibe, altså væmmeligt. Lang tid har vi levet uden at tænke over det, ubevidst, og lykkeligt, mens vi var børn. Vi blir voksne og opdager, at vi bakker af alle kræfter på livets lange pibe, som vi en dag har fået stukket i munden. Hvem gjorde det, og var den ren, da vi begyndte at pulse? Vi synes aldrig, den har været det, vi tænker også på at holde op, skønt hvad vil det sige? Er der noget andet liv end det, vi unge mennesker fører? Mens vi overvejer det, har det forgiftet os, og vi kan ikke slippe det igen. Det kan vel så ikke være andet; livet er en kvalmepind; lad os hellere se at få overstået den første kvalme og vænne os til den dårlige luft, vi lever i. Vi blir på den måde næsten tilfredse; enkelte af os kan endda se ud til at være glade, men du vil ikke let høre nogen tale godt om livet. Er det ærligt ment, eller er det en studentervits? Jeg ved det ikke rigtigt, men jeg er bange for, at det er mer end en vits, for da de fleste siger det samme, kan det jo ikke være sagt bare for morskabs skyld. Men jeg lever ikke samme liv som mine kammerater, og min almindelige følelse over for livet er ikke lede og træthed. Jeg har ingen lighed med de mennesker, og jeg kan bedre lide dem, der lever ganske råt hen, men uden disse her selvforagtende vitser 85

til at lægge en ekstra fims over deres skidne tilværelse. Du ved jo hjemme fra, hvordan folk levede, og du ser det også herinde; det rører dig ikke videre, vel? Jeg kan mærke det på dig. Du ser det og er lige ren. Jeg siger ren uden nogen overdrivelse, Matilde og du vilde heller ikke være anderledes, selv om du traf en mand, du kom til at holde af, og som du en aften gik med hjem. Der vilde ikke hænge den atmosfære om dig, som jeg kender fra mange kvinder. Jeg kender ikke andet til dem end den dunst, men alligevel, jeg ved ikke, om jeg kan kalde mig selv ren. Jeg har tænkt mig igennem altfor meget. Men den erotiske anløbenhed, der kan slå sig på os alle sammen som en klam grå dug, det betyder for mig kun lidt i sammenligning med, hvad jeg ellers har at kæmpe med. Jeg er til min egen fortræd kommet bort fra den fædrene jord. Jorden er uskyldig og dyrene på den, og de mennesker, hvem der ikke er givet anden sjæl end den, der blir til arbejde med jorden, til venlighed mod dyrene, de er uskyldige og lykkelige. Min fader var en af dem, til dels. Så længe han kunde gi sig hen i omsorgen for jord og dyr, var der i hans sjæl den sunde ro som over en sommerlig mark, hvor to heste trækker en plov, eller hvor en række køer står og æder af kløveren. Et ufredeligt sind kan komme til ro ved at se på det. Med bonden sker der ikke noget; han ved ikke, hvad ufred er, har derfor heller ingen brug for nogen bevidsthed om fred. Den bonde var min fader, men ikke altid. Han havde også en anden sjæl, der 86

kunde bryde vildt frem i ham, og i sådanne øjeblikke kunde jorden og dyrene ikke hjælpe ham. Men den lille sygdom, der var i en gemt krog af hans sjæl, forstod han ikke selv; han var en ubegavet mand med meget lidt bevidsthed, og det var hans frelse. Men jeg så, og jeg forstod. Jeg er min faders søn, og jeg har de fleste af hans anlæg, både det fornuftige og det vilde, blot i en anden blanding, og dertil ævnen til at tænke. Det var umuligt, at jeg kunde blive ved min faders jord og dyr. Men min fader gik det altså ganske godt, sådan at se til. Men jeg kunde blive ude af mig selv ved synet af gårdens dyr; derimod havde jeg dyr på himlen, og med dem havde jeg det anderledes. Jeg forlod altså alt det derhjemme; meningen med mig er, at jeg skal udvikle mig og gå til grunde. Det vidste jeg allerede som dreng. Synes du, det er sørgeligt, Matilde? Ved du, hvordan det er at nå til sådan en bevidsthed? Det er som himlen på en klar aften. Ser du, om dagen er himlen ganske fornuftig, klar og blå; den er det lys, vi har at arbejde ved. Om aftenen slår himlen ud i vilde farver, røde, der er som ild, og blå, der er tunge og truende, som de sjældent er om dagen, og det er altsammen ikke til nogen nytte, det er et æventyr, en kort vild historie, som de fleste ikke har tid at gi agt på, og lige med et er den forbi; himlen lukker sig og farverne forsvinder. Men at vide, at ens sjæl ikke er det fornuftige dagslys, men aftenens rød-blå æventyr, der spildes i kortvarende store farver, det er en lyst. Og pludselig så kommer 87 mørket. Men hvad gør det? Er der noget spil, der kan sammenlignes med solnedgangens?

Sådan talte Hans og længe. Endelig sae Matilde med bævende stemme: Jeg vidste ikke, det var sådan noget, du gik og tænkte på, Hans.

Hvad troede du da, det var? spurte han med en kort latter.

Nej, i grunden kunde det vel ikke være andet, svarede hun ydmygt. — I alt fald ikke, da du gik derhjemme. Nu troede jeg ellers— — —Matilde tav og bøjede hodet. Hendes hånd, da hun sae godnat, var blød og meget varm. Hans mærkede det for resten godt. Han tænkte et flygtigt øjeblik, om ikke sådan en varm bevægelig hånd er det skønneste en mand kan holde i sin hånd, men det forsvandt straks igen; det havde ingen bund at gro i.

Hans havde undertiden berørt, hvad han tænkte på, over for kammerater, men dels interesserede det dem ikke, eller også fandt de det interessant og var i stand til at analysere det, eller også havde de noget bedre, som de hellere vilde fortælle. Men Matilde var en tilhører som ingen anden. Hun følte måske mere, end hun forstod, og den rædsel han forsøgte at lægge i sine ord, den stod tydeligt på hendes ansigt, og skønt hun sae, hun ikke kunde tro det eller vilde tro det, så kom hun hver gang af sig selv ind på æmnet.

En dag spurte han pludselig: Hvad var din mening den aften der hjemme, da du vilde ha mig med ind på dit kammer?

Matilde rødmede og svarede: Jeg ved det næsten 88 ikke, Hans; jeg kan ikke selv forstå det. Men du var så ren. Nu kunde det jo ikke ske.

Hans lo, idet han gentog ordet ren: Nå men ellers går det jo godt med mig. Jeg er flittig og ordentlig som min fader; jeg passer min lille jord af papir og gør det forholdsvis lige så godt. Men jeg ved nok, hvad det skal ende med. Efter de mange bondeforfædres lange sommer, begynder nu mit efterår med helt andre farver, og så er det forbi. Du ved ikke, for at tale om noget andet, at jeg vilde ha taget livet af mig selv og helst af dig med, hvis det var blevet til noget den aften.

Matilde svarede stille: Det kan jeg godt forstå, Hans, når jeg ved, hvordan du ellers tænker. Han skottede til hende; hun beundrede ham åbenbart. Hvad tænkte hun sig, at dette kunde ende med?

Men Matilde antydede aldrig noget. Hun vilde blot høre ham tale. Hun vænnede sig til hans oprigtighed og forlangte ikke, at han skulde se lyst på livet. Hun blev selv mere alvorlig og lo næsten aldrig. Sådan gik der et års tid. Han fik talt ud for første gang i sit liv. Han følte den uhyre rus, som åbenhjærtighed gir, mens man endnu er ung nok. Han øste det over i et pigesind, der stod åbent, tog mod det altsammen og huskede meget, der for ham selv forsvandt efter øjeblikkets ekstase. Hun kunde drage mærkelige ting frem; havde han virkelig sagt det? Han flammede op som over for et kosteligt fund, og det gav næring til ny tanker.

Han sae: Matilde, det er ligesom du oplever, 89 hvad jeg siger, og det er mærkeligt, hvad du kan få mig til at sige; jeg vilde aldrig åbne mig over for en intelligent mand. Du forstår vist mindre, men du hører sådan, at det gror i mig. Det er første gang, jeg erfarer noget om, hvad kvinden er skabt til. Vidste du selv det? Du vil sige: Kvinden er skabt til at føde børn. Ja, når kvinden taler som hundyr, må manden gå fra hende ud og fortjene noget. Snakker hun som et andet mandfolk — det gør tit kvindelige studenter — så kunde hun lige så godt være et mandfolk og så er der ingen særlig grund til at snakke med hende, da en mand dog altid er bedre. Men du er altså virkelig en kvinde, den eneste kunde jeg sige, akkurat som jeg skulde til at fri. Det kan gærne være, at dette er den højere mening med kvinden, men jeg er bange for, at fund af en højere mening er forfald. Jeg forlod for eksempel jorden for at finde den højere mening med livet. Jorden rævnede under mig, og jeg så den var mig ikke god. Papir jorden jeg nu lever på, er såmænd solid nok, da den er bygget op af tanker, men denne jord er ufrugtbar, og den fører mod forfaldet, som vi når til gennem den sidste fine udvikling. Sådan er mennesket: Vi rejser os og går, det er livets begyndelse; vi hæver livet op til maven og driften. Det når hjertet, og det begynder at blive farligt, men det går. Til sidst bruser livet op i hjærnen, så er det forbi, men det er en undergang, som det er en fest at være med til. Jeg er med i gildet og er ikke ked af det. Tro ikke, jeg er ulykkelig Matilde; du ser ud, som 90 om du var det, men det skal du ikke være. Det du ser er en raket, der stiger til værs; den ser ud, som om den sigtede efter et eller andet, men oppe i den tomme luft er der ingenting at ramme; den vil bare sprutte og så falde ned. Det er overskuddet, der går den vej. Mennesker af min slags hører derhen. Jeg skyder mod himlen bare for at se min egen ild. Himlen kan jeg ikke gøre noget, det er døden, jeg fyrer efter. Døden er himlen over min tilværelse. Men gå hjem fra fyrværkeriet og gift dig, Matilde.

Matilde svarede: Skal jeg gifte mig, Hans? Der er en mand, der har friet til mig. Jeg bryder mig ikke meget om ham, men, — ja jeg kan fortælle dig, hvad jeg ved om ham.

Da hun havde talt ud, sae han: Du var engang så sikker og en antydning kras, nu er du blevet blid og ligesom uselvstændig. Hvorfor vil du ha råd af mig, som jo ikke har megen forstand netop på den slags ting.

Jeg ved ikke, men jeg er sådan i vilderede med alting.

Matilde, det er da ikke på grund af alt det, jeg har snakket om det sidste års tid? Skulde det være, fordi du er blevet klogere, i gåseøjne, ved at høre paa mig. — Sig mig, Matilde, kan jeg være bekendt at gå med dette her humbug længere?

Nej, Hans du må ikke gøre løjer med mig.

Det gør jeg heller ikke. Vi er kommet for højt op, du er. Du har vist ikke haft godt af den inspiration, du selv vakte. Ved du hvad? Jeg har en 91 kammerat, der er mediciner. Til ham snakkede jeg en dag lidt om det her. Han sae: Jeg har en pige. Det skulde du også ha. Det er et symptomatisk pigesavn, du snakker ud af. Få en pige; hun tar dig ned på jorden til os andre kretur. Skal du være et geni, så blir du det alligevel, men altså: pigen og jorden, ikke sandt. — Se hvis vi havde været letsindige, Matilde, og der så senere var kommet system i det, jeg ser anderledes på det nu end for seks år siden? Ikke fordi jeg vil foreslå dig noget — men — men — ja det kan jo godt være, at kvinden er mandens jord; den skal dyrkes. Oprigtig talt, jeg tror ikke, den jord er solid heller; en dag ser man gennem den også, til noget, der heller ikke er lysteligt. Ja, jeg er jo snart vant til at sige alting til dig.

Ja, sae Matilde, — det kan du godt.

For øvrigt blir jeg færdig om et par år; vi kunde jo drøfte det spørgsmål, om vi skulde gifte os? Kan jeg egenlig få nogen, der vilde passe mig bedre end du?

Matilde svarede hæftigt: Gifte mig med dig, når du ikke holdt meget af mig, nej, det vilde jeg aldrig gøre.

Gør den anden da det?

Ham? Nå, det er jo noget helt andet. Godnat, her er min dør.

— Hans fik et legat, som han rejste til Tyskland for. Da han et halvt år senere kom hjem, fandt han Matilde med glatring på, men bleg og nedslået. Han kunde ikke få rigtigt svar på sine 92 spørgsmål. Til sidst sae han: Nu har jeg også set tyske piger, og jeg siger, som jeg sae, før jeg rejste: Det er sandsynligvis os to, der egenlig skal ha hinanden, og jeg har dig mistænkt for, at du hellere vil ha mig end din manufakturhandler.

Matilde rødmede lidt, men svarede med stor bestemthed: Vi vilde blive ulykkelige bægge to; jeg måske mest.

Dermed skiltes de. Men da Hans gik gennem Studiestræde, sae han til sig selv: Du er egenlig et skvat, Hans Heilum. Er det noget at fortælle, at døden er himlen over din tilværelse. For det første ved du sgu ikke noget rigtig om det endnu, og for det andet må det med ens himmel være en privatsag. For Matilde er alt det blevet et slags bagvendt evangelium. Hun er en modtagelig natur, og så er hun kommet til at stå op ad et af de store spørgsmål og er blevet svedet. Du kan sgu sagtens som allerede er halvt forkullet, hvis ikke også det er noget vrøvl.

Men ilden syntes foreløbig at være brændt ud. Tilbage blev der et vist mismod og en stor lede. Men han tog med fordoblet iver fat på sine studier, og et år efter var han færdig.

93

Sygeplejersken så hen til Hans Heilum: Hvad er det dog, De tænker på så ivrigt? Drik dette her og se at falde til ro.

Jeg tænker på, hvor meget man virkelig lever af sit liv, og hvor stor en del af det består deri, at livet er gået i stå. Undertiden ser det ud til, at de fleste hjul i ens mekanisme er sat ud af virksomhed. Sådan var det det sidste år før min eksamen. Da jeg så traf fru Sverrild, kom der igen mange hjul i gang. Men skal jeg sige, at jeg da kom til at leve igen? Jeg fortærede mig selv, og jeg kom ned ad; mit liv, når jeg levede, har altid haft en tilbøjelighed til at arte sig på den måde. Jeg har fortalt Dem om fru Sverrild, men ikke, hvordan jeg kom til at gøre hendes bekendtskab. Ud af en flok mennesker kom en lille elegant herre med et meget behageligt ansigt og et vel plejet smil. Jeg vilde ikke ha lagt mærke til ham, dersom jeg ikke havde set ham gøre et tegn ind i flokken til en eller anden, et afvisende vink med et iskoldt blik, som derefter tilfældigt faldt på mig. Der var en så rå kulde i det, at jeg straks tænkte, den afvinkede måtte være en kvinde, sagtens mandens kone. Men øjeblikkelig lånte hans øjne al den behagelighed, de kunde fra resten af hans ansigt, idet han gik i retning af mig. Det var ikke mig, han søgte, jeg vendte mig for at se, hvem det var, og lidt til siden for mig så jeg en temmelig ung dame og en ganske ung mand. De to ventede åbenbart, at manden med de kolde øjne skulde komme og sige goddag. Damen fik lige sendt sin ledsager et skråt blik med et smil, der satte den kommende en klasse under dem bægge. Samme indtryk gjorde hans mange buk og hans dybe tagen hat af. Damen havde et smilende ansigt og livlige øjne, og de blev ikke koldere, mens hun talte med den øjensynligt underordnede herre med det behagelige ansigt, der syntes bestræbt på at slå alle sine tidligere rekorder i behagelighed. Jeg havde held til at nærme mig gruppen baglæns og hørte, at de skulde til det store sædelighedsråd. Jeg gik bag efter dem og kom til at stå ved siden af dem inde i ridehuset. Først talte en præst om usædelige bøger og bladet Samtiden. Så kom en forsvarer frem. Han var den ringeste: af de to, for han var uden standpunkt. Han vilde helst krysse ad en mellemvej, og alle hans synspunkter var meget klodset knækket over, for at de bedre

skulde kunne lægges til rette mellem de stridende parter. Midt under hans tale sae jeg ganske højt hen for mig: Sikken et hoved, — og jeg så den unge dame vende hovedet og sende mig et hurtigt blik. Jeg så også på hende; de øjne var nok værd at møde. De var blå og meget bestemte, men lidt dirrende, sagtens af temperament. Hun gengældte mit blik og så derefter bort, men hun 95 var ikke længere en fremmed, sådan en udvekslen betyder adskillig mere end mangen samtale på en halv time. Det har ubesvarede spørgsmål, det har mange tydinge, det har mystik. Jeg blev heller ikke meget forbavset, da damen udenfor ridehuset kom hen til mig og sae: De syntes altså, han var et hoved.

Ja, sae jeg; — kunde De ikke ha fået en bedre mand?

Hun svarede med et smil: De? Hvem? Vi? Nå ja — der var ingen af vore, der vilde. Så blev der fundet en mægler. — Som sådan er han da ellers det fineste navn, vi har. Han er virkelig en intelligent mand, men naturligvis —

Jeg sae: Når man stiller en almindelig ko mellem to høstakke, vil den straks bestemme sig for den ene, men for en ko med intelligens er det mindre lige til; den vil sige: Ja på den ene side — men så ganske vist på den anden side. Jeg har nu mest sympati for den første ko.

Damen ligesom greb efter mit frakkeærme, men opgav det: Vi vil gøre hinandens bekendtskab, — og dermed præsenterede hun sig selv som fru Sverrild; den unge mand hed Frederik Skage, og den behagelige mand, der havde sluttet sig til, fik med en lille håndbevægelse følgende præsentation: Den herre hedder hr. Hensager. — Men det gjorde ham ikke noget, han bukkede dybt og stillede mig over for en lodretstående skinnende skilning på hvid bund; straks efter stod der et smil, hvor skilningen havde været.

96

Fru Sverrild sae: Jeg vil tale med Dem, og vi gik foran.

Hun ledsagede sine ord med et spørgende smil, og jeg svarede: Ja, det er der åbenbart ikke noget at gøre ved.

Hun lo: Det er omtrent, hvad min mand plejer at sige. — Jeg fik lige tid til at tænke: Tænk, hun har altså en mand hjemme. — Så sae hun: Ja jeg er jo ikke sikker paa, at De er på vor side.

Jeg måtte smile over sådan en skarpsindighed og sae: To stakke hør. Jeg kunde ha sagt to stakke møg, og om den ene er komøg og den anden hestemøg, gør ingen større forskel. Men hvis jeg er en ko, går jeg min vej og vifter med halen. Jeg finder nok min stak hør.

Hun spurte ivrigt: Skriver De ikke? Jeg skriver selv; det skal jeg altså, men det er en plage. Jeg kan ikke.

Jeg mødte hendes levende blik: Nej, når man skriver så meget med øjnene, så har man det vel ikke så meget i pennen.

Fra den dag var jeg jævnlig sammen med fru Sverrild: Hun anmældte bøger i Samtiden, men fik altid kun overladt det spinkle. Hun deltog ellers i, hvad der kaldtes kampen for de ny ideer, der den gang var meget gamle; hun hørte til på de let bevæbnedes fløj. Hun viste mig forskelligt, hun havde skrevet og spurte om min mening. Jeg sae: De er klog, men De skriver ubegavet. De er morsom, men Deres pen er kedelig. De har frit syn på mange ting, men på tryk er De fuldstændig bundet af en tradition, der ganske vist kun er tyve år gammel, men alligevel trykker Dem og mange andre med sin tyngde; De er fuldkommen traditionel. Hvorfor vil De være med i alt det, når De ikke behøver det?

Fru Sverrild blinkede noget for min kritik, men hun sae: Der kan ingen undværes. Vi skal også ha Dem med. — Jeg lo og sae, hun var tosset. En dag kom jeg til at udtale nogle af de tanker, som jeg engang havde hørt mig selv udvikle, men nu kunde jeg gøre det med mere overlegenhed end over for Matilde. Hun blev begejstret og roste mig. Hun vilde høre mere. Hun sae: Det kan bruges, men som De dær siger det, duer det ikke. Der skal mere kritik ind i det, der skal angreb ind i det, sådan at vi kommer til at se bonden, der rykker ind og tar sin del i kampen for frisindet. For De er jo en af dem, der har gjort sig fri. Kan De ikke se det? Vi finder nok en plads til Dem. Redaktøren er min ven, og De skal ikke være mellem de menige som jeg selv og Olaf Skage. Jo, De skal være med. Er det noget for Dem at gå og undervise i matematik ved en latinskole? Det er jo ikke at leve. Men jeg tror, De er en kraft.

Det var begyndelsen. En eftermiddag stod fru Sverrild på mit værelse og sae: Skriv og lad mig se.

Jeg forhastede mig dog ikke. Vi kom til at tale om mand og kvinde, men vi holdt os ellers til det mere overfladiske, den dag. Det eneste, jeg husker af, hvad hun sae, er dette: Nej, når jeg ser en mand optræde med vat i ørene, så falder han nu 98 uhjælpeligt i mit omdømme. — Jeg spurte: Er det ikke værre, når han er kommet dertil, at stedet mellem næse og mund ikke rigtig kan holdes tørt? — Hun lo og sae: Ved De nu hvad. Men tag nu og skriv.

Så begyndte jeg da at notere mine gamle tanker. Hun læste det og sae: Blandt det, De er flygtet fra, mangler vi religionen og forskellig anden konservatisme.

Ægteskabet? spurte jeg.

Kan De ikke snakke med om endnu. Men om det nye, De er kommet ind til, må De ikke udtale Dem så pessimistisk. De må vise mere begejstring, for eksempel for evolutionen. Nu skal jeg med en blyant sætte noter til. Se her, kan De få det til at stå sammen. Jeg siger Dem, der ligger et helt nyt liv for Dem.

De er tosset, sae jeg. Men hun trykkede bare min hånd kammeratligt, nikkede og gik.

Jeg satte mig til at skrive. Jeg var fattig, og skole var ikke morsomt. Så debuterede jeg da som bladmenneske. Jeg fandtes at være polemisk anlagt. Jeg var lidt svært bevæbnet, ja ja, jeg fik min egen plads. Når jeg rykkede frem, var det det tunge skyts.

En dag jeg gik med Olaf Skage, hilste han meget høfligt på en ældre herre, der tog en elegant silkehat af meget venligt. I forbigangen kiggede jeg om til ham og så, han havde vat i ørene. Skage og jeg snakkede videre. Pludselig sae han med en 99 ubestemt håndbevægelse bag ud: Det var for øvrigt hr. Sverrild.

På bladet traf jeg fru Sverrild, der roste mig for en artikel. Jeg sae sådan tilfældigt: Jeg har for øvrigt set hr. Sverrild.

Nå. Ja. De kan for resten godt komme hjem og besøge mig. Min mand er såmænd rigtig rar.

Jeg kom. Hr. Sverrild var, for øvrigt og såmænd, en elskværdig ældre mand og havde allerede lagt sig ældre snaksomhed til, den var dæmpet og ganske beskeden, altså ikke medfødt. Han var konservativ og ikke i stemning med sin kres, der var bestemt af hans kone. Hun anstillede, til fordel for mig, modbetragtninger over sin mands betragtninger. Hun sae: Min mand plejer altid at sige— — Min mands synspunkter er ikke— — De kan nok høre, at min mands anskuelser ikke — — og så videre. Fru Sverrild kommenterede sin mand, ligesom en filolog kommenterer et gammelt skrift, der nu kun har historisk interesse. Det klædte hende ikke. Hun stod over for den opgave, der ligger til en kone, som er træt af sin mand; at finde en form, som man ikke altfor tydeligt kan se igennem. Hun kunde ha tiet, men jeg kender hos koner i hendes tilfælde en tavs medlidenhed, der ikke er mere heldig. Hr. Sverrild var vel nok en lille mand, men at være ked af ham kastede alligevel en vis lille skygge over hans kone. Jeg må ha sagt temmelig koldt godnat til hende, for hun så forbausset på mig og gav mig et ekstra lille håndtryk, der såmænd ikke manglede værtinde-korrekt-hed, 100 men alligevel tydeligt nok indeholdt et spørgsmål. Jeg så forbi hende og sae tak for i aften.

Vi traf hinanden på bladet. Hun gik lige løs på mig og spurte, hvad jeg syntes om hendes mand. Jeg svarede: godt, — og hun spurte indtrængende: Hvad er der da i vejen? Jeg tænkte, at jeg kunde jo naturligvis også være oprigtig. Jeg sae: De er jo en forholdsvis charmerende kvinde. Som kone er De ikke indtagende. Deres kommentarer til Deres mand, var som en dårlig artikel af Dem, og Deres øjne, der ledsagede, gjorde den ikke bedre.

Hun svarede med en del bevægelse i sit blik: Så kan De vel ikke forstå, at jeg ikke vil nøjes med at være, hvad De betegner mig som: en forholdsvis charmerende kvinde.

Min mening derom anser jeg for en privatsag, sae jeg.

Det sae jeg meget smilende, for jeg var ikke til sinds at såre, men hun havde gjort mig kold, og den venlighed, jeg havde følt for hende, var borte. Naturligvis havde hun ved sine kommentarer givet sin mand et skær af det sølle, og hun anede ikke, at noget af det samme faldt på hende selv; men en intelligent kvinde, der har fået nok af sin mand, opfører sig lige så tåbeligt, som en fornuftig mand, der er forelsket.

Fru Sverrild så lidt forvirret på mig; så satte hun sig med en hånd op for ansigtet. Situationen mellem os var jo ikke den, at jeg kunde forsøge at fjærne den hånd, men jeg sae dog noget venligt. 101 Hun svarede bare: Gå, og jeg tænkte, at dette her dog var lidt for melodramatisk, men så rejste hun sig og sae: Jeg vil gerne tale med Dem en anden dag, hvis jeg må. I dag kan jeg ikke.

Den dag kom i grunden ikke, men en sen aften efter arbejdet på bladet fulgtes vi ad hjem. Fru Sverrild tog min arm under henvisning til min nærsynethed og hendes hånd på min arm talte, meget behersket, men dog ganske fortroligt. Vi drøftede vore sidste artikler, hun især min. Var jeg nu ikke glad ved at være en mand i fremskud og fri af skolen? Hun lae det ikke til rette, at jeg skulde takke hende for det. Jeg gjorde det alligevel. Det blev afvist, men med en forunderlig glad lille latter, der fik den smule skygge, jeg så over hende, til at forsvinde. Hun stod ved sin dør. Hun sae: Godnat, Hans Heilum, og der var en fylde og klang i hendes stemme, der lyder igen, hver gang jeg mindes den. Hun gav mig hånden; den var blottet, varm af gang og hanske og mere. Der er ingenting som sådan en hånd; det er netop så lidt, at det får en til at ane alting. Det er et ganske lille midtpunkt midt i en uhyre verden af fortryllelse. Denne hånd var ikke spildt på

mig.

Jeg holdt den i min; med tryk og eftertryk. Så skiltes vi.

102

Havde fru Sverrild uden forbehold givet sin hånd hen en bevæget aften, da alle muligheder syntes at stå åbne for to mennesker, så var det næste dag en anden hånd der udgik fra hendes lange blottede arm og pegede på et sted i hans manuskript. Det var på bladet.

Hans Heilum, sae hun, De må aldrig sådan falde i tanker over Deres eget, at De glemmer det mere vigtige: vore modstandere. Det dær må De altså dreje en omgang og få det til at løbe ud i en spids. Og i almindelighed: hvorfor skulde den unnlade at stikke, der har brodden?

Han så på hånden og den uhyre nøgterne pegefinger, der selv var en lille avisartikel. Ja, men armen var en kvindes. Den talte, enten hun vilde det eller ej, sit eget sprog, og den lille grube i bøjningen kunde aldrig gøres til en lidenskabsløs pegepind. Den blev ved at tale, som hånden havde talt aftenen før. Armen lå over hans pult og det store gule ark. Den lå som en lykkelig sti, der var lagt fra hende til ham, og hans tanker færdedes ad stiens bleggule bane, de gik deres første gang til en kvinde. Han tog pludselig om pegefingeren og bøjede den.

103

Hvad gør De? spurte hun. — Hører De overhødet, hvad jeg siger?

Jeg laver Deres fingerpind til en sløjfe; så står den bedre til det andet. — Fru Sverrild rejste sig og udviklede igen sin mening, meget formelt og redaktionelt. Hendes arm hang ned mod hendes blå kjole som enhver anden kvindearm. Hun kunde altså undgå at den spillede, når hun bestemte det. Hun holdt sig på det nøgterne, mens han skrev om og læste op. Måske hendes blik svarede til pegefinger og stemme, men hun vilde ikke se på ham, så måske. Hans Heilum var endnu så meget af bondekarl, at han følte sig dukket af en kvinde, der gav stor dame. Han betvang syner af farlige vildstier og skrev hvast og spidst på sit papir. — Hvordan er det nu? spurte han.

Kan De læse lidt op. Jeg kommer ikke mere hen og peger, svarede hun og viste, at hun dog kunde smile.

Det taber De ikke noget ved, fru Sverrild. Tværtimod.

Ha ha, Hans Heilum, hvem siger, jeg er bange for at tabe?

Han svarede ikke, men læste. Dær sad altså karlen fra landet og var dukket. Han havde dog engang oplevet en piges tag i sin arm, og det betød noget. Her gentog sig det tilsvarende; det betød blot ikke noget. Det var komedie, hun skulde undersøge, om han gik med. Gik han med, så ikke mere komedie, da dens formål var nået. Med det samme vidste han, at han var lidenskabeligt 104 forelsket i fru Sverrild; men han var af en slægt, hvor intet plejede at løbe løbsk, måske undtaget det dybest liggende, der næsten aldrig viser sig, og i hvert fald aldrig i noget, der har med kvinder at gøre.

Hans gjorde sig færdig og gik til knagen efter sin frakke. Hun lige så efter ham, og han havde vel ikke meget håb om, at han kunde skjule lige så godt, som han kunde beherske. Nå, anden glæde skulde hun ikke få af det, end hvad hun kunde skønne sig til, og den skulde ikke blive lang. Han sae farvel og var pludselig ude af døren. Han hørte hende nævne sit navn, men han var så langt borte, at han godt kunde lade, som han ikke hørte det. Men se, hun skulde altså også kalde efter ham. Hun havde set noget og fået lyst til mere. Han vilde helst slå det hele i stykker, alt det med hende og med bladet, sin glimrende fremtid som en allerede frygtet polemiker. Han havde en halv time at gå. En halv time rasede det i ham, men da han ophidset og varm sad ved sin mad, spiste han sig rolig. Skulde han ikke kunne ta kampen op med en kvinde? Han havde hørt meget om sit ofte kolde og ubehagelige ansigt, det magtede han altid at spille med, og gjorde hun komedie ad ham, så spillede han ud mod hende med sit ansigt. Sådan skulde det være.

Har jeg fornærmet Dem? spurte hun ved næste samarbejde.

Fornærmet mig? svarede han koldt. — Selvfølgelig ikke.

105

Men bevares vel, mand, De er jo lynende gal på mig. Hun kom hen til ham, lae armen over hans papir uden kold pegefinger, hun stod bøjet over ham som en yndig trussel om fald. Der var ikke den forunderlige poesi over hendes hele person som over den ene arm, men der var nærhed; der var varme. Måske bare varm komedie.

Han kunde ikke svare noget. Hun spurgte igen: Hvad har jeg gjort Dem?

Han svarede hæst: Nu skal De holde op.

Den berusende undren i hendes øjne gentog hans ord, men hun sae ikke noget. Hun tog langsomt armen til sig, hvorved den kom til at stryge hen ad hans hånd. Komedie. Han havde for resten som dreng set en karl blive vild, da en pige sådan spillede med ham. Synet af det, og hvad der siden fulgte på, havde oprørt hans drenghjerte, fyldt det med foragt og en vis uro. Nå, han vidste nu, han var ikke den karl. Han lod armen stryge. Men det var ikke let at stå for. Artiklen blev færdig. Han gik uden farvel, så forkert var det med ham. Han spiste til aften, ikke med dårlig appetit, men hans meget lange aftentur var ikke rar. Da han endelig gik ind ad sin dør, sae han til sig selv: Det var skidt. Ja, det var sandelig skidt.

Alvor duede altså ikke som væрге mod den kvinde, der havde ramt ham med uhyre fortryllelse. Munterhed var heller ikke til at bruge, da den vilde lyde eftergjort, og hun var altfor klog til ikke at se igennem den. Han kunde undertiden føle et voldsomt raseri mod fru Sverrild, men 106 raseriet kunde ikke hjælpe ham; det var kun en bråd-sø, der vilde vende ham rundt om sig selv, og til sidst kaste ham ned foran hende, ydmyget og næsegrus, ikke som en mand. Nej, dersom en kvinde gør et spil ud af en mands forelskelse i hende, så er han uden ethvert våben, henrykt, hvis han er modstandsløs, oprørt, dersom han har ærekærlighed. Mellem de to slags mænd er der den forskel, at den første går den lige korte vej til overgivelse, mens den anden ender samme sted efter lange og besværlige kringelveje.

En dag i deres fælles arbejdsværelse, sae Hans Heilum, idet han rejste sig for at gå: Dette her kommer nu til at holde op; jeg må gå fra bladet; i alt fald fra vort samarbejde.

Hun spurte lidt sky og nærvøs, det mærkeligste komediespil, han endnu havde set: Hvorfor det, Hans Heilum?

Han fik sin frakke ned, kom i det ene ærme og svarede i en tone som en bonde, der gir sine sidste ordrer, mens han halvt er i overfrakken: Fordi jeg har forelsket mig i Dem, fru Sverrild.

Det gav et ryk i hende; hun gik hen og tog hans arm ud af frakken: De er da tosset, Hans Heilum.

Jo tak. Det ved jeg.

Jeg mener, at De står og siger det på den dær overlegne måde. Aldrig har jeg hørt — — aldrig har jeg tænkt mig en mand sige det sådan. Hvad skal al den barskhed til?

Han sae med anstrængelse, idet han rynkede 107 panden og overvejede, om han vilde være i stand til at sige endnu et afværgende ord, eller om det hele nu alligevel brast: Hvad skal al den komedie til, fru Sverrild.

Komedie, gentog hun med bægge hænder på hans skuldre; — men det er jo mig, der holder af Dem, hvorimod De er fnysende gal på mig.

Hun lo og fik ham hen i den gamle sofa.

— Når en mand har lært kvindens sødme at kende, har han gjort en stor opdagelse. Han går fra hende i en hel og fuld henrykkelse, overbevist om, at det billede af kvinden, han nu har, er helt og rigtigt. Senere kan det vise sig, at der kommer så mange tilføjelser, ændringer og rettelser til, at billedet synes aldrig at blive færdigt. Og billedet af kvinden blir til et dobbeltbillede, hvor han selv drages ind, og de mange ændringer kommer også til at gælde hans eget billede af sig selv. Hvad der er kunst deri, synes fuldkomment; hvad der er natur, falder det ingen ind at rette på. Midtvejs står mennesket selv som en ingenlunde fuldkommen kunst, en natur, hvis ægthed der må være tvivl om.

Det var sådan noget, Hans Heilum måtte tænke på allerede en uge senere, da fru Sverrild, sae til ham leende og overlegen: Komedie, du er jo splittergal. Tror du, jeg spiller komedie. Det behøver jeg sandelig ikke. Jeg kunde nok se, der var noget, du gik og skulede over, men at det var det, havde jeg ikke tænkt.

Hvad havde du da tænkt, det var?

108

Hun tog ham smilende om halsen og svarede: Nå ja, forelskelse hos en mand som dig, skal vel til at begynde med se ud som en trussel om ondt. Det passede jo da også. Hvad straf havde du tiltænkt mig for min komedie, som du tillader dig at kalde det?

Han kunde med hendes arm om sin hals ikke mere huske, om han havde haft lyst til at gøre en eller anden ulykke, han lo og sae: Du er sød. Du kom en aften til mig med din hånd; en dag kom din arm; i aften kommer din mund.

Men da hun gik fra ham, sae han barsk: Nu søger du altså skilsmisse fra din mand.

Der kom noget i hendes blik, som hun øjensynligt måtte kæmpe med, inden hun svarede: Ja, det gør jeg jo.

Dagene gik. Hans Heilum lærte fru Sverrild ganske godt at kende. Hun var ikke komediant. Havde hun været det, vilde hun ha spillet den rolle, at hun var under hans påvirkning og udfoldede sig under hans indflydelse. Men der var ingen indflydelse. Hendes meninger og hendes smag stod fast og kunde ikke ændres. Hun bedømte alt sikkert og hurtigt, og hun tog aldrig helt fejl. Han kunde ikke vise hende noget, som hun ikke allerede selv havde set og taget sit skøn over. Hun forsmåede aldeles den fortryllelse, der kunde opnås ved at lade, som hendes udvikling skyldtes den mand, hun holdt af. Hun var udviklet og fuldkommen som en kvinde eller en virtuos kan være 109 det. Han kunde ikke føje noget til; i det højeste kunde han byde hende stof til ny iagttagelser, og det var efterhånden ikke så lidt, men hvis han troede, han kunde lære hende noget om ham selv, så tog han fejl. Hun så ham med al den klarhed og begrænsning, der lå til hende, og ud over det, var der ikke til at komme. Hun var virtuos og så ikke ud over grænsen for sin egen virtuositet. Fortalte han hende, at der uden for var noget, hun ikke forstod, kunde han aldrig få andet svar end, at det var aldeles ligegyldigt. Derimod kunde hun lære ham meget. Han manglede det hurtige blik og smidighed i bladets daglige kamp for idéerne eller om magten, hvad det nu skal kaldes, og hun forlangte at blive ved med at være hans lærer. Hun pillede det tunge af med en let lille hånd, hun satte pointer til; Hans Heilum blev en anset og frygtet journalist. — Det kan du takke mig for, glemte hun ikke at sige.

— Hvad kan du takke mig for? spurte han, og hun kastede sig om hans hals, det var også et svar og sødt nok, hvis det ikke som eftersmag havde fået den bemærkning: Det er sådan en vigtighed af dig, men sådan er jo mændene. — Så spurte han: Er det, du sae, da ikke vigtighed? — Nej, det er rigtigt, svarede hun simpelt hen.

— Der gik et års tid. Fru Sverrild tænkte ikke på skilsmisse. Hendes indrømmelse, at hun vilde skilles, havde da været hendes eneste spil, men det sae hun selv: Jeg kunde jo se, du vilde blive tosset, 110 hvis jeg i det øjeblik havde sagt noget andet. — Han sae: Synes du, det er bedre, vi går her som to forbrydere? —

Å, du er jo splittergal, sae hun.

Så drøftede de æmnet fri kærlighed. Hun tog roligt mod hans meninger og afviste dem, som et kultiveret menneske gør over for en bonde, der først lige har begyndt at tænke. Men blev han stædig og angreb hendes meninger både i dette og i alt andet, hvor hun delte dem med sit blad, så blev hun vred. Hun kunde ikke ha, han sådan faldt over hende. — Gjorde hun da ikke det samme med ham? — Ja, dertil var der at sige, at mange af hans anskuelser var forældede og gale.

For resten, sae fru Sverrild, — er det netop mine meninger, du kæmper for. Hvorfor vil du så sige noget imod dem? Fordi du kan finde på ting, som vi andre ikke kan, det skal du ikke være vigtig af. Det er en ævne, som du har fået foræret. Men du mangler evner, vi andre har, og der er uhyre meget, du slet ikke kan se af dig selv. Når det er vist dig, kan du sætte det i pennen som ingen anden. Hvis jeg kunde lære det, så havde jeg noget at takke dig for. Men hvad den ene er født med, kan den anden ikke lære. Jeg kan heller ikke komme efter at gå indad på højre fod.

Sådan talte fru Sverrild. Hun talte på bladets vegne. Hun havde ret, som en kvinde og ikke mindre et blad har ret. Hun tålte ikke modsigelse, og hun havde det avis-princip, at modstanderen skal ikke ha en eneste indrømmelse.

111

Og når fru Sverrild havde talt sådan en spalte eller to, kastede hun al avis fra sig og tog ham om halsen. Mangedobbelt kom den modsætning frem, som han lige fra først af havde set mellem hendes øjne og smil og hendes artikler. Og billedet af kvinden, der havde hældet til den ene side og var faldefærdig af avis og rethaveri, det rettede sig i den fortryllelse, der var over hende, og det blev endnu en gang ikke til at kende igen.

Men hvorfor kan vi ikke gifte os? spurte Hans. — Så var vi fri for dårlig samvittighed og havde også mere hold på hinanden. — Han huskede un derlige bemærkninger, hun kunde komme med, han kom til at tænke på andre mænd, han havde set hende sammen med, og han vidste ikke, hvad han skulde tro.

Hun svarede, ganske vist om hans hals: Å du er jo splittergal, men svaret tilfredsstillende ham ikke, heller ikke at hun kunde føje til: Blot du kunde nå til en mere overlegen opfattelse. Tror du ikke, det vilde blive kedeligt, hvis vi var bundet til hinanden.

Dertil svarede han en enkelt gang: I dit forhold til mig, er du unægtelig fri, men ellers er du da i alle dine anskuelser så bunden, som nogen kan være. Alle dine — — alle jeres meninger er jo tradition, uhyre bundet og for længst fæstnet med dogmatik og alt, hvad der hører til den rette tro. Ta ikke fejl af det. Frihed er det, der her er mindst af.

Fru Sverrild blev så vred, at hun ikke kunde 112 sige: Du er jo splittergal. — Hun talte hårde ord til ham og sae, at hun var bange for, at de havde en forræder i ham. Kom en dag et konservativt blad og bød større gage, så gik han til det. Men dermed vilde forholdet mellem dem også være for bi, og det var godt, hun ikke havde ladet sig skille fra sin mand.

Det var deres første rigtige sammenstød. Hun var vred, og han var så ung, at han endnu havde det rigtige trættehumør. Selv om alt hvad han sae, var aldeles forkert, og det var utroligt, noget fornuftigt menneske kunde finde på det, og selv om hun aldrig havde tænkt sig en sådan hensynsløshed hos en mand, der vilde bilde hende ind, at han elskede hende, og selv om hun med latter og foragt kunde feje det hele til side som noget, enhver måtte ynkes over at høre, så blev hun alligevel meget ubehersket og brugte grove ord imod ham, som dog alle var vel fortjente og brugt med fuldt overlæg. Til sidst sejrede hun; dels var hun teknisk stærkere, dels var hendes overbevisning om at ha retten på sin side meget mere sikker, mens han hele tiden mere og mere følte, at han gik for vidt og derved fik en vis indre tvivl at kæmpe med. Endelig gik hun, triumferende over, at hun havde bragt; en umulig modstander til tavshed.

Da de en uge senere blev forsonede, sae hun: Var det ikke godt, at vi ikke er gift, så skulde vi ha gået og mulet over hinanden en hele uge.

Så var vi vel blevet forsonede før, sae han.

113

Ja, men det havde da ikke været så rart som nu, da der er gået så lang tid.

Han sae, henrykt for hendes kærtegn, men alligevel tungt: Vi vil ikke skændes mere.

Hun svarede strålende og sorgløs: Jeg synes, det var så morsomt.

114

Under en polemisk artikel rettet mod Hans Heilum i et konservativt blad stod navnet Hensager. Hans tog sig i tre modsvar af hr. Hensager, tørrede ham i sit dialektiske vid og reducerede ham til pulver. En dag, han kom ind i en be-værtningshave, så han hr. Hensager i al sin korrekthed ved et lille bord. Det morede Hans at virke på sine ofre med al sin efterhånden opdyrkede elskværdighed; han hilste venligt på hr. Hensager og vekslede ord med ham. Han traf her en mand uden nag og skulde så til at finde et bord til sig selv. Mens de snakkede, kom en dame frem og så sig tøvende om. Hr. Hensager gjorde et hak i luften med en pegefinger, og damen kom. — Det er fru Nielsen, sae hr. Hensager lidt skødesløst.

Lige så korrekt manden var, lige så utvivlsom hans dame. Men var det egentlig korrekt, at han præsenterede en dame i gåseøjne for Hans Heilum? Men måske gjorde mennesket en sammenligning; som den ene mand fru Sverrild, således den anden fru Nielsen, og Hans blev taget af en følelse af at være i dårligt selskab, her og over-hodet. Alt sådan noget vilde aldrig hænde for vel-agtede gårdejer Lars Heilum. Vel, Hans så 115 alligevel på damemennesket med interesse. Hun var temmelig ung og meget slank, et stort, lidt for blegt ansigt og en urimelig stor mund. Da hun gav hånd og smilede, så hun ud som et stort kys på en tynd stilk.

Hans besluttede, ikke at forstå. Han sae: Det glæder mig, at gøre Deres bekendtskab. Deres forlovede kendte jeg i forvejen. Vi har udvekslet pen-nestød.

Fru Nielsen kvitterede øjeblikkelig: Min forlovede har talt om det.

Ja, hr. Heilum, sae forloveden, — De har gjort mig en stor tjeneste, da De smadrede mig. De har lært mig, at jeg er ikke journalist. Jeg er nu blevet forretningsmand, det egner jeg mig bedre til.

Ja ja til lykke da. — Hans vilde gå; nu kunde det her godt være nok.

Hr. Hensager rejste sig, parat til buk, men sae dog, på sin beskedne og underordnede måde: Det burde De også blive hr. Heilum, deres hurtige opfattelse og glimrende journalistik er naturligvis udmærket, men hvor mange skønner på det. Det arbejde, De gør, kan lige så godt forrettes af ringere folk.

Hans sae venligt: Så burde De altså være blevet ved det.

Meget rigtigt, hr. Heilum, men jeg er for virkelysten. Jeg regner ikke journalistik for en virksomhed, selv om det er opslidende nok. Men skulde det en dag interessere Dem, hvad jeg tar mig 116 til, så — — Hr. Hensager rakte bukkende et kort med navn og adresse.

Hans tænkte, da han snart efter gik ud af haven: Nej, vi må gifte os.

Der er også frisind nok foruden.

I Frederiksbergs Allé så han fru Sverrild komme i ivrig samtale med Frederik Skage. Han hilste og standsede dem. Hun hilste venligt, men gjorde ingen tegn til at gå fra sin unge ledsager. Da sae Hans Heilum: Jeg vilde gerne tale et par ord med fru Sverrild.

Frederik Skage hilste høfligt og gik. De to andre vendte om mod byen.

Det var måske bladsager, I drøftede? spurte Hans.

Hun sendte ham et forundret sideblik: Nej, slet ikke.

Private da måske?

Hun gjorde sin forundring mere gennemtrængende; hun så på ham med det blik, der ellers kun tilkom hendes mand: Ja, svarede hun. Og hun tilføjede med al en kones kølighed mod en mand, som det gælder om at holde inden for passende grænser: Det var næppe for at få det at vide, at du tillod dig at afbryde min samtale med Frederik Skage.

Nej, men sig mig: Når du diskuterer med Frederik Skage, får han så ligesom jeg, heller aldrig ret i nogen ting?

Hun svarede smilende: Det kommer overhodet ikke for.

117

Fordi han altid mener det samme som du?

Hun svarede alvorligt: For det første drøfter vi aldrig anskuelser. For det andet er vi jo ikke, hvad du og jeg er, og for det tredje er han ikke en mand, der vilde blive farlig, fordi han fik ret over mig engang imellem. Lad os dreje her om ad; her møder vi ingen. — Hun tog hans hånd og sae: Du er jo næmlig despot, Hans. Lad nu være med at blive vred, og husk hellere på alle de smukke ting, du har sagt om min hånd.

Han trykkede den blottede varme hånd og smilede: Hvor du vilde være yndig, hvis du var det gran mere blid, som du i øjeblikket synes at være.

Hun så på ham med et stort åbent smil: Ja, yndig og smadret. For du vilde smadre mig, som du gør med dine modstandere, som jeg hjælper dig med at smadre. Men over for mig kunde du såmænd selv.

Han lae armen om hende. Hun tog imod det et par sekunder og fjærnede ham så med en blid albu. Han sae: Jeg synes, vi skulde gifte os.

Jeg ved, du synes det, nikkede hun.

Og jeg har oplevet noget, der gør det mere indlysende for mig, at vi må gifte os, men jeg kan ikke fortælle dig, hvad det er.

Hun så bestemt på ham og sae: Du skal ikke gifte dig med mig af en grund, du ikke kan være bekendt at sige.

De stod foran hans gadedør. Hun gik med op: 118 — Men grunden til, at du skilte mig fra Skage, har du endnu ikke sagt mig.

Jeg trængte til at være sammen med dig.

Altså ikke af en grund, som du ikke — —

Nej. — Hvor er du yndig, og du vilde være fuldkommen, dersom du ikke altid stod på den underlige defensiv imod mig.

Hun tog ham om halsen og sae leende: Hvis du tror, lille Hans, at det dær er stræben efter det fuldkomne fra din side, så tar du fejl, det er ikke andet end egoisme.

Han satte sig i sofaen og tog hende på skødet. Imens tænkte han på den krinklede vej, ad hvilken han i sin tid havde nærmet sig hende og undervejs samlet uvilje. Uviljen var der endnu, kun yderligere brændt i fast form under den store fortryllelse, og han følte meget vel, at den kvinde, der lå ind mod ham og hvis ene øjenlåg vippede mod hans kind, tillige var hans fjende og modstander.

— Tiden gik som en god maskine, der stadig blir forbedret både i kraft og fart, men en dag løb maskinen løbsk. Hans Heilum blev sendt ud som korrespondent, og da han havde været et halvt år borte, syntes han, at han havde set nok, samtidig var han klar over, at han ikke egnede sig til hværvet. Han kom tilbage til København. Den første bekendt han mødte på Vesterbrogade, var fru Sverrild. De havde endnu aldrig undværet hinanden så længe, og uden at ta det ringeste hensyn til, hvem der så på dem, kysede hun ham midt 119 på fortovet og blev gående ved hans arm; hun vilde med ham hjem. Hans var bevæget og forundret. Var det fru Sverrild, en lille forelsket pige, der vil med, for i fred at kunne sidde på mandens skød og klynge sig til ham?

Jeg har haft det så væmmeligt, sae hun, og alting er så uhyggeligt. Du må ikke rejse bort mer. Folk er

ikke til at være sammen med; de er grebet af angst, eller de er blevet griske, eller de er desperat opsat på at more sig. Men du er ikke som de andre.

Hen ad aften rejste de fra byen; de tilbragte tre beruste dage med hinanden, og så vendte de tilbage til byen igen, den ene temmelig nøgtern, den anden overvældet ved at opleve at se et snart gammelt forhold forny sig til et vidunder. Og foruden alt det andet var der et ord af hende, han ikke kunde glemme: Du er ikke som de andre. — En så henrykt og tåbelig erklæring, der sagtens af sig selv må ligge i enhver kvindes mund, hørte han nu for første gang af hende. Det var besynderligt, at der virkelig skulde være noget i ham, som hun bøjede sig for. Hun var uendelig sød i mange øjeblikke, men stærk til at bruge forelsket kvindes søde smiger havde hun aldrig været.

Den fjerde dag var hun den, hun plejede at være. — Nej, sae hun, — du egner dig ikke til at være korrespondent, det er sandt nok; du ser ikke nok, og du tænker for meget, og så har du det jo med at se rødt, og du tænker også helst i samme 120 kulør. Havde jeg været med dig, kunde du ha fået en mere anvendelig farve på det hele. Men hvor jeg kendte dig igen i dine artikler, ganske som du var, da jeg først så dig. Det var uhyggeligt. Jeg mødte dit blik gennem linjerne. Du er farlig, Hans Heilum, både for andre og for dig selv. — Hun stirrede et øjeblik på ham med et blik, han ikke forstod. — Men jeg har vasket blodet af dine øjne. Farvel. I morgen på bladet klokken ti.

Så gik tiden igen, mellem de to ganske som før, tilsyneladende også i den lille verden rundt om. Og dog var der forandring at spore. Hans Heilum læste meget og talte med mange. I løbet af et halvt år begyndte han at få en irriterende følelse af, at hans sammenhæng med tiden var ved at blive løsere. Han tale med fru Sverrild om det. Hun vidste ikke, hvad han mente. Hun så kritisk på ham og sae: Det må være dig, der er noget i vejen med. Men pas på, du ved ikke, hvad du kan vente af dig selv. Du er farlig, som jeg har sagt. Ikke for mig, fjede hun til med en rynke i brynet.

Hans så undrende på hende: Du satte mig for kort tid siden i den mest henrykte forundring, en mand vel kan opleve. Alligevel er det ikke min elskerinde, du er skabt til at være, men min sfinks. Det er det du er. Du ligger i sandet og stirrer ind i en evig klarhed. Din himmel er Ægyptens; den er uden en sky. Du er ikke gådefuld, det vil sige, det gådefulde ved dig er, at du ser al den klarhed, 121 for den er jo ikke til. Du er min sfinks, der har lært mig, hvad klarhed er, men alligevel er ingenting blevet mere klart for mig. Hvad der virkelig er menneskeligt, ligger i tåge, men du er ikke et menneske. Du er som den avis, vi arbejder for. Den er en stenfigur, der hviler i sand og stirrer ufravendt ind i en himmel, der stråler af den klareste avisdogmatik. Jeg misunder dem af vore medarbejdere, der kan komme ned til det menneskelige, for de er dog mennesker. Men hvad er du? Jeg vilde ønske, du var uintelligent; det var du engang, tre fulde dage, men det kommer ikke igen.

Fru Sverrild kom endelig til orde: Nu skal du holde op. Dernæst skal du gå. Og aldrig mere noget af den slags.

— Da Hans Heilum var ved den anden whisky, så han ved sin venstre albu en herre, der bukkede og sae dæmpet godaften. Det var hr. Hensager. Fru Nielsen var der også. De var bægge så uforandrede som noget stabilt ægtepar. Hans kom i snak med dem. Han kaldte damen fru Hensager. Hun blev bestyrtet, men tog imod det. Hr. Hensager gjorde naturligvis ikke indsigelse mod den selvfølgeligelige måde, hvorpå fru Nielsen blev til fru Hensager, men han talte ellers om tiden og om forretninger. Han sae: Hr. Heilum, jeg er stadig en varm beundrer af Deres store talent, men med den retning, som tiden nu tar, får De for hver dag færre beundrere; jeg holder ud, men —. Men unægtelig kunde De bruge Deres hjærne og Deres ryggrad til noget bedre.

122

Hans drak af sit glas: De mener jeg skal spekulere.

De skal gøre forretninger, hr. Heilum, det er det, De skal. De har hodet i orden og noget, der ikke er af mindre vigtighed: De er en mand, der vil være tillid om.

Det kniber det for med Dem? spurte Hans med et fornærmende smil.

Fru Hensager i anførselstegn fik det besynderligste smil; det lignede et solokys i luften, mislykket og forlegent, men hun kunde jo heller ikke vide, hvad der nu vilde ske. Også Hans Heilum var spændt, men hr. Hensager var en mand med talent for glatning. Han sae med ulastelig alvor: Min forretning er endnu ikke helt indarbejdet og kan altså ikke nyde den økonomiske tillid, der er nødvendig. Hvis De fik tid en dag, kunde De komme ind om min dør og tale med mig. Og De er jo, Hr. Heilum, undskyld jeg siger det, mindre anvendt end før. Jeg tror, det siger jeg ganske beskedent, jeg tror, talentets tid er forbi, foreløbig altså, og det vil være nødvendigt at gå til mere reel virksomhed. Det er ikke, fordi jeg vil trænge mig på. Desuden er De jo en stærk mand, så De kan ryste mig af, hvis De skulde finde det nødvendigt. — Hr. Hensager smilede og førte beskedent samtalen hen på varitéens optrædende kunstnere. Han gjorde det så fordringsløst, at samtalen kunde gå i stå, hvad øjeblik det skulde være. Hans blev siddende sammen med de to resten af

aftenen. 123

De fulgte ham ud ad Frederiksberg Allé, da han udtalte ønsket om at spasere hjem. Damen gik i midten; Hans talte med hende, og hun lod meget fornuftig, om end på en lidt udvisket måde. Hr. Hen sager vilde ha Hans med hjem til et lille glas vin oven på whiskyen. Men vinen var i kælderens, og han gik ned efter den og lod Hans være ene med hans elskerinde. Det faldt ham lidt akavet med den ringe kvindeerfaring, han havde. Han mindedes en gang, de satte neg på rugstænget derhjemme, faderen, en pige og Hans. Da de nåede ud mod lugen, vilde Hans gå ned, men faderen sae bestemt: Du kan godt blive. Han blev, men forstod det først flere år senere, da han hørte sin fader sige med henblik på en anden pige, der heller ikke havde et helt godt rygte: Nej, man skal aldrig være ene med dem; man ved ikke, hvad de kan finde på at fortælle bagefter. — Med sådan en var Hans nu ene; han efterlignede heri ikke sin fader, og var ilde til sinds ved det. Hun blev da også mere talende og fortrolig. Hun gik helt tæt hen til ham, når hun vilde sige noget, hun lae vægt på, mens kvinder ellers var sky for at komme så nær til ham. Hun var ellers ikke ilde; hendes ansigt kunde nok vise andet end dette her kyssesmil. Hun havde en vis venlighed, men hun var sikkert fuldkommen nøgtern, ligesom manden selv, hvem hun vistnok var bange for, hun dæmpede sig stærkt, da de hørte ham komme gennem køkkenet. Så drak de et glas vin, hr. Hensager sae et par vel 124 afvejede ord om sin forretning. En halv time efter gik Hans Heilum. Nede på gaden kom han til at tænke på fru Sverrild og han sae til sig selv: Dette her kan jeg altså ikke fortælle hende. — Skidt selskab, Hans Heilum, jeg synes, det går tilbage med dig.

125

Da Hans Heilum gik ned ad Frederiksberg Allé, blev han opmærksom på tre unge piger foran. De gik ganske langsomt og talte ivrigt. Den ene havde en mappe under armen; de to andre havde hver en taske i hånden, som de slængte temmelig langt om sig, sådan at de to behøvede plads for fire; den tredie gik ganske fornuftig og nøjedes med at fylde een piges plads. Det viste sig, at hun snakkede mindre end de to, der selv ordede for i alt fire. Hans gik langsommere og kom dem på nærmere hold. Nu var de ved et kryds og stod stille, enten som forberedelse til at sige farvel, eller fordi de havde fundet et æmne, der var så vigtigt, at det krævede drøftelse på stedet. De to ivrige lavede uregelmæssige ringe om sig med taskerne, dog under billigt hensyn til folk, der skulde forbi. De havde huer på og gik sagtens i skole, den tredie hørte vel til på et kontor. Hun talte lidt, og blev altid hørt, men med høje indsigelser. Nej, ved du hvad, Inger! — Inger så da altid urokelig ud, og det var tydeligt nok lige så vigtigt for de to andre at vinde hendes tilslutning, som det var vanskeligt. Så kunde den ene af dem sætte en lille høj latter op, fuld af sorgløs 126 desperation, men som viste, at hun altså var nød til at gi sig.

Hans Heilum var ud for den lille gruppe, en lille munter idyl i en tid fuld af rædsler; om lidt vilde han ha ryggen til dem og være borte og ene med sine egne tanker. Men der faldt ham noget ind; han gik hen til gruppen, tog sin hat af og spurte: Hvordan er det, kommer jeg til Enghavevej her fremme?

Den nærmeste unge pige vendte sit smil imod ham; det blev åndsfraværende, mens hun så på ham, og hun svarede: Enghavevej — — Hendes blik gik eftertænksomt til værs over husene og i en skæv bue rundt på himlen, indtil det stansede på den fremmede mands øjne igen: Enghavevej — nej det gør De ikke.

Den anden pige med taske, der også var faldet hen i overvejelser, kvikkede pludselig op, kom frem foran sin veninde og sae meget nærværende og afgjort: Jo, De kommer til Kingosgade, dær, hvor linje tre kører; den går over i Enghavevej.

Nå ja, sae den første, — det gør den jo også; den går over i Enghavevej. — Hun smilede lidt genert ved sådan at komme bagefter som tyndt øl.

Hans Heilum tog hatten af: Mange tak, sae han og så rundt på de tre pigeansigter.

Farvel, sae de. — Farvel sae helt for sig den tredie, der ellers ikke havde talt med.

Han vendte hodet og sendte hende et blik: Farvel, gentog han. Han gik langsomt videre og hørte, at drøftelsen bag ved ikke rigtig vilde komme i 127 gang igen. De talte halv højt, men om noget andet end før.

Næste dag på samme tid og sted, blev Hans Heilum opmærksom på et smil, der i nogen afstand var vendt mod ham; det var den unge pige med mappen. Hun havde altså slået fast, at det var ham; et lille hurtigt blik traf hans ansigt og gled bort igen. Han sagtnede sin gang og blev ved at se på hende, smilende. Hun så da op igen, og da de var ud for hinanden, sae han: Det var Dem, der sae farvel.

Det gav et lille sæt i hende, og en bevægelse gik over hendes ansigt, det blev en antydning varmere, men hun svarede ikke noget.

Forsøgsvis var han på samme sted næste dag og mødte hende virkelig; han hilste og blev genhilst. Hun var helt voksen, måske tyve. Hun havde rolige, mørkeblå øjne, der hvilede på det, de betragtede uden at svirre. De kunde se lidt alvorlige ud. Måske havde hun en stræng plads og var hjemme fra. Hvordan klarede hun sig i denne by, der dag for dag tog til i farlighed og uhygge? Hendes smil var forbeholdent som hos den,

der ved, man skal ta sig i agt, men der var alligevel en vis ubeskyttet venlighed i det, der kunde gøre hende usikker over for fare. En dag, da han som sædvanligt mødte hende, stansede han og sae: Jeg har så megen glæde af Deres venlige hilsen, at jeg gjerne vil ha lov til at sige Dem det. Det er hverken en kompliment eller en overdrivelse; det er heller ikke en indledning til noget andet, end hvad 128 De selv vil gi mig lov til. Men der har nu været så mange hilsener imellem os, at jeg synes, et par ord kan være tilladt. Hvis De ikke synes om det, blir det sidste gang.

Hun så smilende på ham og vidste øjensynligt ikke, hvad hun skulde svare. Hun sae: Jeg har kontorplads derhenne; det er derfor De altid møder mig her. — Hun blev ved at se på ham med et smil, der måske skulde sige, hvad hendes ord ikke var i stand til.

Han svarede: Tak for Deres svar, frøken Inger, sådan hedder De jo. Jeg håber, at De endnu længe må beholde Deres kontorplads derhenne.

Hun smilede meget uforbeholdent ved hans ønske, så skiltes de.

En anden dag var han i følge med fru Sverrild, da Inger kom imod ham, hun så hurtigt fra den ene til den anden, men hilste som sædvanligt.

Hvem var den dame? spurte fru Sverrild.

Ja, det var en eller anden dame, jeg tilfældigt har truffet en gang.

Hvad hedder hun?

Han svarede uoverlagt: Hun hedder Inger.

Ja så. I er på fornavn. Må jeg så ikke få lidt mere at vide om denne en eller anden dame, der altså er noget mere end en tilfældighed?

Hans fortalte, men ugærne, hvordan bekendtskabet var opstået og føjede til for at forsvare sig: Du gør jo også gjerne bekendtskaber med mænd, og du synes selv, det er så morsomt.

Det er noget andet. Sådan har jeg altid gjort; 129 du har aldrig gjort det før, så hos dig betyder det altså noget.

Spørmålet blev ikke uddrøftet, indtil de nåede bladet, og slutningen på redaktionstrappen lovede fortsættelse.

Dagen efter bad han om lov til at gå med Inger hen til kontoret. Hun afviste det ikke, men var kendeligt forbeholden. Fru Sverrild, tænkte han. Han fik hende ad en omvej ledt ind på deres møde i går, og hun sae: Jeg har for resten godt lagt mærke til Deres Frue før, men jeg vidste jo ikke, hvem hun var.

Han spurte med et drillende smil: Fra hvilken oprigtig krog af landet kommer de egentlig?

Hun blev lidt forvirret og nævnte sin by, og da hun øjensynligt forstod, hvad hun havde røbet, gjorde hun ikke noget spørgsmål.

Han fortalte hende, at den dame ikke var hans kone, men en kollega ved bladet; han nævnte sit eget navn, og fik hendes at vide, så vel som lidt om hendes familieforhold. Hun var igen blevet mere tillidsfuld, og da de skiltes, spurte hun med et usikkert smil: Hvad var det med en oprigtig krog?

Å, svarede han leende, — det er så langt at forklare, men prøv. selv på at tænke lidt over det. Det var for resten mindre selve Deres ord end Deres ansigt.

Hun lo selv og svarede: Min tante siger også: Du skal ikke slet så meget la folk forstå, at du er fra Præstø. Men jeg troede ellers, det var gået 130 lidt over. Nå, jeg må nok skynde mig. Farvel.

Han blev forundret over pludselig at holde hendes hånd i sin. Farvel, frøken Inger— —nå ja, men Deres fornavn er nu det, der først satte sig fast hos mig.

Hun var muligvis lige ved at sige, at det gjorde ikke noget, men overvejede så, at det vilde lyde alt for meget fra Præstø. Hun nøjedes med et nik og gik rask ind ad sin port.

Han så efter hende og tænkte: Jeg har i dag for første gang i mit liv opdaget, at jeg er uærlig. Inger havde mere ret i sin forbeholdenhed, end hun selv vidste af. Men hun tror fra nu af alt, hvad jeg siger. Altså blir jeg en dag nød til at afsløre mig for hende. Men det er betænkeligt, at jeg blir mindre hæderlig i hæderligt selskab.

— — I morgen er det Søndag, sæe Hans Heilum en dag,—så synes jeg, vi skulde gå en tur sammen, for eksempel rundt om Damhussøen; så kunde vi spise frokost et eller andet sted. Det vilde være morsomt. Vil De det?

Inger svarede ja, så uden betænkning, at Hans alligevel blev forundret. En lille pige fra et meget afsides Præstø ser måske sådan på manden, at der er kun een mand i verden. Når nu hun mener, hun har truffet denne ene mand, og han viser forskellige tegn, som han kendes på, og han så siger: Vil De gå en tur med mig? så siger den lille pige fra sådan et Præstø selvfølgelig ja, fordi der kan kun være een mand, og han er fundet. Men ligger der noget sted i landet et Præstø, hvor der findes 131 blot een lille pige af denne art? Det synes tvivlsomt, dog, når pigen er yndig, hvad så? Og kommer hendes uforfærdethed af, at hun er raffineret, hvad skade kan der så ske, når alligevel ens egen tilværelse er begyndt at blive blakket?

Han skammede sig over sine egne tanker, da han næste morgen gik ud af byen sammen med Inger. Hun var tillidsfuld, men ikke naiv eller ubeskyttet. Hun vidste, hvad hun gjorde. Som de her gik sammen, lignede de ikke det menneskebillede, som man nu ellers så overalt, mere end før: tidens mand, ofte i uniform, med sin tilfældige pige, han selvfølgelig, seende lige frem, hun seende op til ham, smilende spændt og færdig til at dåne hen, om han skulde se på hende og smile igen. Det kan ikke undgås, at sådan et billede gir et nyt syn på kvinden. Mens det usædvanlige i tiden får manden til at udfolde usædvanlig kraft i bedrift eller forretning, udfolder også kvinden sig; hun blir lettere eller løsere. Men der kan altså være undtagelser.

Hans spurte Inger, hvad det var for en dame, han undertiden havde set hende sammen med, og hun fortalte følgende: Jeg kalder hende tante, hun er en mærkelig en. Det, de fleste siger om hende er, at hun er så uheldig. Det er nu synd; der er så mange sådan. Jeg husker flere af mine skoleveninder. Min tante blev gift med en, der vist ikke brød sig meget om hende, og efterhånden blev det jo mindre. Sådan nogen uheldige mennesker skulde heller ikke gifte sig. Der er ingen, der regner dem 132 mindre end deres mænd gør. Nu er han død, men børnene bryder sig heller ikke om hende. Når de er glade for noget, det fortæller de ikke hende, og hvis noget går dem imod, så kommer de ikke til deres moder med det. Eller bare, hvis der er noget morsomt, de har oplevet, hun får det ikke at vide. Og beklager hun sig over det, så siger de: Så, har jeg ikke fortalt dig det, eller: det havde jeg helt glemt, eller: det er da ikke noget. Sådan er det med alle. Hun har såmænd ingen glæder selv, og der kommer heller ingen og fortæller hende, når de selv har noget at være glade for. Det er så hjerteløst; hun har ikke noget selv, og hun får ikke engang lov til at dele med andre.

Men De synes altså, frøken Inger, at hun virkelig er et godt menneske.

Ja—a, det tror jeg da nok. Men det skulde andre ha gjort noget for, hendes mand og så hendes børn, der er så kloge. Men de lar hende passe sig selv.

Hun er altså selv dum?

Det er hun skam ikke. Hun ved meget, men hun siger meget, der er forkert. Man skal bare huske, at hun altid kommer uheldigt afsted, men hun mener ikke noget ondt med det. Men de ser på hende med kolde øjne; det er der jo mange, der har let ved. Jeg kan ikke lide dem.

Er hun Egoist, Deres tante?

Ja, det er hun vist nok. Men hun vilde gærne være opofrende, det er jeg sikker på, men hun 133 skulde ha lært det, men der var ingen, der brød sig om det.

Men De taler altså med hende og er god mod hende? Så holder hun vel meget af Dem?

Ja, det gør hun vel nok på en måde. Men det er så kort tid, jeg rigtig har kendt hende, og nu er hun snart gammel.

Det er vel sådan, at når hun er glad, er det umuligt at le med hende, og når hun er bedrøvet, kan man ikke ta det alvorligt? — Men hvad skal vi gøre ved den slags mennesker? De selv, frøken Inger, kan ikke udrette noget med al Deres gode vilje, og jeg vil ikke. Jeg vil skyde de uheldige mennesker til side. Så kan de slå sig sammen.

Ja, det er så let at sige noget koldt og affejende. — Inger så alvorligt på ham: Har De i det hele taget ikke let ved at foragte andre mennesker? Jeg læser undertiden Deres artikler i »Samtiden«. Folk siger jo, de er så glimrende.

Hans stod stille og tog hendes hånd: Sig endelig, hvad De nu tænker.

Ja. Der er jo også mænd, der er uheldige, allerede som drenge i skolen. Hvis sådan en mand kom ud for et angreb af Dem, jeg vilde kun ha ondt af ham, og hvis De blev gift med en pige af den slags, det vilde være slemt for hende.

Han svarede oprigtigt: Jeg må tilstå, jeg føler mig beskæmmet; i den grad har De ret. Men De må heller ikke gøre mig altfor hård.

Jeg, sae hun med store øjne. — Det gør jeg 134 ikke. Men når man er sådan som De er, dygtig, og der er ikke noget at sige på en, og man ikke er som andre, jeg synes ikke videre godt om de fleste, jeg sådan ser, så behøver man ikke at være så hård og slå ned på andre. De, der morer sig over det, det er ikke de bedste.

En journalists arbejde, begyndte han, men så rystede han på hodet ad sig selv: floskler.

I det samme kom han i tanke om, at han allerede havde den ene fod inde i en spekulation sammen med hr. Hensager. Han sae: Hvad ævner angår, kan det jo godt være, De ikke undervurderer mig, men om den moralske side af mig, kan De dog ikke ha noget indtryk.

Han så, det gav et lille sæt i hende, og hun så tvivlende på ham, men det spørgende udtryk i hans øjne blev bestemmende for hendes minespil. Hun svarede kun med et stort smil.

Han så til siden, fandt en kornblomst, som han gav hende. Så gik de videre, idet de talte om blomster, barndom og andre uskyldige ting.

— Hans Heilum sae til fru Sverrild: Jeg må igen engang gøre dig det spørgsmål, om du vil gifte dig med mig.

Å, det behøver jeg ikke at svare på.

I så tilfælde, mener jeg, vi bør skilles. Jeg kan ikke længere holde dette forkerte forhold ud; jeg har aldrig kunnet det.

Hun så bestyrtet på ham, men hun fattede sig hurtigt, og hendes svar kom med al mulig sikkerhed: Jeg foragter dig. Du er en slyngel.

135

Hun vilde vist ha sagt mere, men han greb sin hat og gik.

Ja ja, der er jo noget om det, og vi skal se, om vi kan få det rettet. Men nu er det da i alt fald forbi.

Næste Søndag formiddag vilde han betro sig til Inger. Men hun var så stille fornøjet og så fornuftig i hele sin forkerte opfattelse af ham, at han ikke kunde sige noget.

Om aftenen ringede fru Sverrild på; hun spurte dæmpet, om han havde tid. Hun sae ikke på sin gamle knejsende måde, at hun kom ikke for at bede om forladelse, men ved sit væsens stilhed søgte hun vel at fortone, hvad hun havde sagt. Han var i forvirring. Det gjorde ham ondt at tænke på, hvad hun havde sagt, for det er hårdt at føle så voldsomt, selv om sagen, at manden blir ked af en kvinde for en anden, er lige til. Men hun havde det jo med at foragte. Men han kunde ha sagt det anderledes: Jeg holder mere af en anden, og derfor — — men at han ikke havde gjort det, bevirkede, at han heller ikke kunde gøre det nu. Hun blev hos ham; hun spurte ikke om noget, hentydede ikke, men var blid, som en gang før. Næste dag på bladet, kyssede hun ham, men hun sae: Du holder altså lidt af mig endnu, selv om det er forbi, men du kan altså ikke sige det sådan, som du burde. Det forbavser mig nu ikke så meget. Jeg undværer dig vel nok. Men jeg vilde se, om jeg havde magt over dig, selv når du holder af en anden. Men du er ikke som andre, og jeg kan vist ikke 136 glemme dig. — Hun tilføjede pludselig med et lyn i sit blik: Du skal ikke svare. Der er ikke mer noget for dig at sige.

En aften sad Hans og Inger ved Damhussøen og så på solnedgangen. Hans gjorde Inger opmærksom på skyernes underlige former. Se, Inger, der er dyr på himlen i aften. Dernede er et rødt. Det er en fugl. Vingerne er blevet skæve, men hoved og hals har en smuk form. Den sidder stille og tænker ikke på andet end at se på solen neden under. Men bag ved er et stort sorteblåt dyr ved at rykke frem mod samme sted. Det er skabt efter en hvalros og har en lab fremme for at være parat. Hvad kan der nu ske? For eksempel det, at hvalrossen griber fuglen og blir rød på labberne, men blir ellers som den var. Jeg har også set det udfald af forfølgelsen, at den forfulgte kaster sig ned over solen og brænder op til en lav glødende bunke, mens den blå skrider videre oven over vel tilfreds med resultatet. Det er længe siden, jeg har haft dyr på himlen. Som dreng havde jeg dem altid. De gav mig meget at tænke på. Har De aldrig oplevet sådan noget?

Jeg har nok kunnet se dyr, men jeg har aldrig tænkt over det, andet end at det var morsomt.

Når man har dyr i sine tanker, så ser man dem på himlen, og deres tanker kommer så igen tilbage til en derfra.

Inger spurte alvorligt: Har De tit haft grimme tanker som dreng?

Han tog hendes hånd og sae: Ja, og jeg har 137 dem endnu, men tror De ikke, det kan hjælpe, at man har

en venlig og ren hånd, som man kan holde i sin.

Hun smilte og svarede alvorligt som før: Jeg har selv haft grimme tanker som barn. Jeg ved, man kan ikke gøre for det. Jeg fik dem væk ved at stå op og gå ind til min moder. Det var altid lige efter, jeg var kommet i seng. Men man kan altså ha grimme tanker, som man ikke selv er herre over. Hvor kommer de fra? Det er ikke fra en selv, for man føler ingen lyst til at gøre noget grimt, fordi der er noget i en, der tænker det. — Hun sad og klappede hans hånd som en ung kæreste og moder og så trøstende på ham.

Han smilede til hende og tænkte: Ja, vi to er så enige som nogen, skønt jeg aldrig har kysset hende, og vi stadig siger De. Men jeg må altså tie med alting. Det blir drøjt, men Inger er altfor ideel og naiv, hun kan ikke se fornuftigt på det. At tale vilde være en forbrydelse, det vil også blive en hård straf at tie, men jeg har fortjent det.

Han var dog nød til at svare noget: Så let og idyllisk som med en lille pige går det nu alligevel ikke med en mand.

Hun sae meget fornuftigt: Jeg vil godt tro, De har haft meget at kæmpe med grimme tanker, men så er De jo også en mand og meget mere stærk, selv om De er udsat for mere. Jeg kan nok skønne en del af, hvad jeg ser, men jeg har aldrig oplevet noget, der kunde friste mig til at tænke eller gøre noget grimt.

138

Han kom hjem overmåde lykkelig og meget forpint, men han syntes ikke, han kunde udsætte hendes verden for forstyrrelse, hellere så måske senere, når hun under samlivet havde opdaget, hvor sammensat hans karakter var. Ja det vilde han gøre; en kone er jo også mere robust end en ung pige. Med den tanke faldt han endelig i søvn.

Men en dag mødte Inger ham bleg og forstyrret, og det bragte ham med det samme til at indse, hvor galt han havde båret sig ad med sin fortællelse. Der var nogen, der havde fortalt hende om fru Sverrild. Hun vilde ikke tro det, sae hun, men hendes øjne sae noget andet. Hans fortalte det hele og bad hende om tilgivelse, men han anede, at det hele var forbi nu. Inger svarede grædende: Jeg kan ikke. Vi må skilles. Havde De fortalt mig det straks— —

Jeg turde ikke, Inger, jeg var bange for at miste Dem.

Det havde været svært for mig, men— — Jeg sae en dag noget, der måtte lægge Dem det i munden.

Jeg husker det godt. Men De var så ren; kunde jeg fylde Dem med urene tanker?

Inger svarede: Jeg troede frem for alt, De var ærlig.

Frem for alt var jeg bange for at miste Dem, Inger. Det var ikke ærlighed, der manglede, men ganske simpelt forståelse af Dem.

Jeg skulde aldrig haft det at vide, sae Inger grædende.

139

Det eneste, han kunde opnå var, at hun gav ham lov til for fremtiden at veksle et par ord med hende engang imellem.

Men efter en mere rolig overvejelse opgav Hans Heilum at benytte sig af tilladelsen. Her var to meget forskellige kvinder kommet til ham fra to forskellige sider, og begge var kommet til samme resultat; at de ringeagtede ham. Hos bægge var der heri en betydelig overdrivelse, og skønt den ene var intellektuel og den anden naiv, havde altså et tilsvarende instinkt hos dem bægge givet tilsvarende udslag. Han så Ingers ansigt for sig, hendes smil, han kendte hendes mildhed og vidste, at hun selv efter nok så lang overvejelse aldrig vilde udtale fordømmelse over nogen, men anderledes virkede altså hendes instinkt, når det trådte i overvejjelsens sted; det dømte uigenkaldeligt.

På bladet blev der efterhånden mindre brug for Hans Heilum. Ny mænd kom frem, der egnede sig bedre til den ny tid, men fra den anden side kom hr. Hensager med tilbud og løfter. Hans kastede sig ind i spekulation og tjente penge. Men, sae han til hr. Hensager, det skal altid kun være ved hæderlige midler, og den lille mand gav ham ret med et forskrækket udtryk i sit ulastelige ansigt, det var jo netop forudsætningen og det grundlag, som de to skulde arbejde en forretning op på, og Hans Heilum forstod, at hvad hans kompagnon havde søgt, ikke blot var en anset mand, men 140 også en hæderlig mand. Så havde han altså dog taget fejl af den glatte lille mand. Vel, han kunde så kaste al avis over bord og holde sig til forretning.

Det var for ham en ny tid, der nu begyndte. Han måtte indrømme for sig selv, at havde den ikke meget liv, så havde den et element af bedøvelse, der kunde, træde i stedet for. Han lærte ny mennesker at kende og delte dem i to grupper. Den største gruppe var desperate mennesker, der om aftenen, når drik trådte i

stedet for forretning, hengav sig til en mærkelig udfoldelse af selvforagt. De regnede ingenting for noget, ikke penge, selv om de var andres, ikke mennesker, mindst kvinder, allermindst sig selv. De, der havde ordets gave og stemning, kunde udfolde en orkidé af selvforagt, der var pragtfuld i sin degenererede art. De mere tørre nøjedes med at gi bifald og løfte deres glas, men alle kunde de vel en dag sidde tudbrølende på deres kontorstol eller i en celle, fallerede eller arresterede, selvmordere eller gudfrygtige. Den anden art var dygtige folk. De var tætte og faste i blikket og bralrede ikke op med store synspunkter, hvori alle værdier havde tabt deres kurs. Hvis disse mænd kunde undgå at ødelægge sig med drik og kvinder, så vilde de, om det en dag gik dem galt, roligt træde ind i cellen med den tanke, at der er altid en chance for en dygtig mand. Sådant en mand var hr. Hensager, men han havde i en tid, der levede på snyd og stjælt, fundet på et særligt forretningsfif: En 141 hæderlighed, som han førte knivskarpt lige til grænsen, men aldrig ud over. Ellers var hr. Hensager i en forbløffende grad med i, hvad tiden krævede af en mand. Der kom på kontoret en køn pige med sort hår og brune øjne; fjorten dage efter sad hun i en toværelses lejlighed på Østerbro. Hun blev fulgt af en blond skønhed; godt, da tre uger var gået, havde han hende siddende et sted på Frederiksberg. Desuden havde han dem rundt om i landet; en handlede med broderisager i Århus, en anden solgte sæbe i Ålborg. Hr. Hensager var kvindeopkøber i stor stil. Nette unge piger gik på gaden og var til salg; de vidste det måske ikke selv, men en dag kom en mand og satte en pris på dem, med det samme var de solgt. Fru Nielsen var skudt ud. Hans Heilum så hende gå ledig, ventede hun måske på ham. Nå, hende blev det jo nok ikke, men der gik snese af andre og ventede. Kom han ikke snart og tog en af dem?

142

En nat havde Hans Heilum et drømmesynd. Han var igen ung student og kom hjem sammen med to andre fra et diskussionsmøde, der havde trukket ud langt hen på natten. Straks da de kom ned på gaden, var de træt af lange drøftelser og cigarrøg, og det var kun lidt de talte med hverandre. Een huskede en udtalelse der var blevet sagt, fandt en modsigelse, der ikke var kommet frem, syntes han, de andre svarede søvnigt: tja; en anden kom i tanke om et godt indfald, der ikke forekom ham påskønnet; kammeraterne indrømmede: ja såmænd, så kom der ikke mer ud af det; og denne sidste udløber af aftenens drøftelser holdt endelig op; de gik tavse og havde det efterhånden helt godt i den friske nattevind; de tænkte vel på mere fornøjelige ting, men ingen nævnte noget om det. Pludselig stod en stille og sae: Dær ligger en hestepære. — Hvad gør der, sae den anden: — ja minsandten, dær ligger en stor hestepære, — og han stod stille og så smilende på tingen. Den tredie gik nærmere, vendte sig om mod kammeraterne og sae muntert: Ja, det er en hestepære. Det er da endelig en realitet. — De tre samlede sig henrykt om den første realitet, der i flere timer 143 var nået ind i deres bevidsthed, og så gik de videre, leende, talende om ingenting, tre muntre unge mennesker.

Ved et lille gammelt hus foran en gadedør sae Hans Heilum godnat og gik op ad den snævre trappe, glad som sine to kammerater. Men da han lukkede døren op til sit lille værelse, fandt han det stærkt oplyst, og om det lille bord sad tre skikkelser: en slange, en ørn og en ung kvinde. Han blev stående midt mellem døren og bordet, ikke forfærdet, men uvis og smilende. Da hævede slangen sig fra sin plads, en lille fin slange af bygning, med kloge øjne. Den gabte ikke med tænder og hvislen, men den gjorde et tegn til ham, idet den bugtede sig over gulvet. Hans forstod, han skulde følge efter slangen. De gik sammen ad en smal markvej, to smalle hjulspor med grøn kant på hver side og grøn kant i midten, blomstrende grøftkant til venstre. Slangen gled rask i hjulsporet, men Hans fulgte let med. Så var det forbi med vejen, de kom hen over en grøn mose så jævn som et gulv. Den stod i blomst, det måtte altså være forår. Hans bøjede sig ned og tog nu og da en blomst med: baldrian og engkarse; slangen gav ham tid; den gled ud og ind mellem græs og vækster, det svajede og dirrede om den. De kom langs med en vandgrøft; frøer plumpede som jordknole ned i vandet. Han kiggede derned og så dem strække ud med lange bagben i det brunlige dyb. Slangen skyndte ikke på, men løb som en ven ved siden af, ikke for eller bag, utålmodig eller treven. 144 Hans fik tid at se efter solen; den stod skråt over mosen; det måtte være formiddag. Over ham hang viberne med deres høje sang, smærtelig eller henrykt, hvad det nu er, men altid ligesom kaldende på menneskene, altid hørt, men ikke forstået. Hans så efter sin barndoms fugl med dens aldrig tydede sang; slangen ventede i brogede bugter ved siden af. Med eet var det ikke længer mosen; han kendte ikke stedet igen; der var vanskelige bakker, der var krat og sten; han så, hvor kunstigt og smidigt slangen forstod at bugte sig frem; den kom altid uden om, enhver forhindring overvejede den med løftet hoved og var så på den anden side og havde lagt den bag ved sig. Hans måtte beundre sin ven slangen; for ham var det ikke så let at komme frem, der var sten og tjørn i bunden, det var ikke længer mosen. På en lav kvist kunde undertiden sidde en lille fugl stivnet af skræk; slangen så ikke efter den for ikke at fortrylle den med sit blik; den kunde uskadt flyve videre. Venlig og kløgtig bugtede den lille slange sig frem, men Hans syntes, han blev træt, der var også gået et godt stykke af formiddagen; han så en landevej for sig og ønskede, han kunde gå ud på den, men slangen vinkede ad ham, så på ham med sine skarpe forstandige øjne og syntes at gøre tegn. Hans blev tvivlrådigt stående, slangen ventede en tid, og så forsvandt billedet.

Hans var igen i sit værelse. Han så ørnen sidde ved bordet, og nu løftede den vingerne og bød ham ved tegn at følge med. I næste øjeblik fløj han 145 med ørnen over en lille grøn eng. På alle sider var der bakker med korn eller med skov, med dyr og mennesker, men mosefladen var det grønneste af alting; den lå ensom og tillige åben midt i solskinnet uberørt i sin dybe fred; ingen plov, ingen ko, ingen vogn, sjældent et menneske. Hans så ned i de sorte tørvehuller, hvor vandet var en alen dybt, men nu at se dem herfra var som at stirre ned i gamle tider, hvis dyb er uden bund. Og længere fremme var skelgrøften, fuld af grønne

vækster og lidt vand, markens yderste sted, den største ensomhed. Men nu blev landet fremmed dernede; de steg højere til værs; luften syntes at blive tynd, måske også kold, det var ikke længere en leg at flyve. Der kom et øjeblik, da Hans begyndte at ønske sig ned i lavere og lunere egne. Og billedet forsvandt.

Hans stod i sit værelse. Det stærke lys var der endnu og kvinden. Hun rakte ham hånden, og han gik med hende. Det var igen den lille vej med to dybe hjulspor mellem højt græs.

Solen skinner på det mørke fine støv på den korte vej, der fører fra gården til mosen, fra hjemmet, hvor mennesker og dyr er samlede på et lille sted, til den udstrakte, ensomme flade, der for barnets tanke er et andet hjem, men hvor der ingenting foregår, og hvor der ingenting er uden solskin og blomster. Og et barn, der har gået den lille vej fra det ene til det andet, har gennemlevet en tilværelse fra den største travlhed til den mest fuldkomne stilstand, hvor kun det bevæger sig, der 146 ikke ses. Hvor lykkelige er de fødder, der engang trådte det brune støv op, indtil de nåede mosen. Hvis blomster blev siddende mellem ens tær, når man gik hen over den.

Og dog er denne lille vej ikke ganske den samme som den, hvor hans barnefødder gik; det ensomme grønne er forandret; det hele er fortryllet, nu da han går over det igen med disse tre ledsagere: I har fortryllet min mose, nu da mine veje går andre steder; I har fortryllet min barndom, nu da den er forbi, tre gange fortryllelse, men størst den tredje gang. Gid den aldrig vilde holde op.

Som han havde tænkt dette, var de over skellet og inde i en ny egn. Mange ny mennesker færdedes om dem og talte til ham. De lærte ham nye ting, og han begyndte at glemme, hvad han for lidt siden havde tænkt. Kvinden, han havde haft ved siden af, blev utydelig, eller hun blev til flere, han vidste ikke hvilket, og billedet forsvandt.

Hans Heilum stod igen i sit værelse; det var tomt, men det lå endnu et øjeblik i det samme stærke lys, så faldede det langsomt bort, og han så højt: Bliv hos mig, I tre og lyset. Lad mig finde jer igen.

Han så mod vinduet og syntes, han så lyset vandre i den retning; han løb ned ad trapperne, hen ad gaden for at indhente lyset og de tre. Han søgte, men der var mørke til alle sider og intet lys.

— Restaurantens tunge dør gik op; en os af tobak, vin og whisky væltede ud sammen med grin 147 og hvin og spetakkel, der skulde forestille musik. Foruden det spyttede døren tre mænd ud, tunge af alder, tykke af mad, bløde af drik. De havde siddet derinde en lang aften sammen med andre lystige mænd, der betalte den dyreste mad og drikke med store stjålne pengesedler og med købte piger ved siden af sig. Men nu havde disse tre mænd fået nok her, de vilde ind et andet sted, bare ikke for langt væk, for det var altså koldt, og det tomme, halvmørke fortov var der ingen sjov ved. De holdt sammen, ikke fordi de var særligt venner, og de havde heller ikke noget at snakke om, dertil havde de i alt for høj grad oplevet det samme gennem mange år, men de skulde dog samme sted hen, og der var altså ingen grund til at skilles. De drøftede hvilken restaurant nu, og hvad de vilde have, men de havde fået alting, og de gad sgu egentlig ikke mere, men klokken var jo ikke mange nok, så der måtte findes på noget. Ved et stærkt oplyst vindu stod den ene stille og så på et opslag. De andre kom til og så med. Stort kursfald. Han, der var kommet først, så ikke noget, men han regnede i tanken efter og anslog fortjenesten til tretten tusende. De to andre var ikke nøje inde i hans tal, men de anede et godt kup, og foreslog gilde i større stil. Men manden med de tretten tusende var blevet en grad mere ædru; han vilde hjem. — Nej, ved du hvad, Heilum, råbte de to andre, — det kan du sgu ikke være bekendt. — Men han så: I morgen, og så gav de sig tilfreds. De fulgte med til hans dør, lykønskede ham og såe godnat.

148

Hans Heilum gik med besvær op ad sine trapper, og da han kom ind i sin dagligstue, fandt han den blændende oplyst. Han stansede ved døren og så sig om; det varede lidt, inden han kunde sanse og skælne. Han så da tre skikkelser sidde om bordet, en slange, en fugl og en kvinde. Kvinden var gammel og blård, tyk af stærke spiser og megen drik, løs i alle former af udsvævelse. Men hun var godt klædt på og vel malet. Hendes læber var kødrøde som på en dame af første rang, på hendes kinder var ung pigefarve vel truffet, men malingen kunde ikke dække det lask, der hang ned over hendes hals. Ved siden af hende sad en gammel ådselgrib. Vingefjærene var knækkede og slidte, klørerne lige sådan; resterne af det sidste bytte hang ned fra næb og hals; bægge dele fortalte om, at jorden er godt belagt med ådsler, der er tilstrækkeligt; lette at gå til, så når en grib blot vil ta til takke, behøver den ikke at rende sig mager. Ved gribben sad en slange, det var en kvæler med tykke og tunge bugter, den kom sikkert ikke frem ved kløgt eller smidighed, men dens svære hoved var nok også i stand til at slå hindringer til side; dens næring bestod åbenbart mere af, hvad der var halv dødt end helt levende.

Hans Heilum så på de tre gæster. Skulde han vælge en af dem til sin nærmeste, måtte det blive slangen, for der var i dens dorske øjne endnu så meget snuhed tilbage, at det hævede den højt over de to andre. Fra slangen så han til den værste af de tre kammerater. Hvor havde han første gang 149 truffet hende, og hvordan var det gået til, at han var gået med hende. Han stirrede på det maledede pyntede lask og tænkte, han måtte vel være gal, og som om denne tanke blev til virkelighed ved sin egen kraft, kom han til at se

mangedobbelt. Den ene kvinde ligesom opløste sig i en række af mange, alle søstre, men med kendelig forskel; hun var af søstrene den sidste, den værste.

Mere ønskede han ikke at se, og som om ønsket med det samme blev opfyldt, falmede billedet langsomt hen, lysskæret forsvandt og tog sine tre beboere med. Hans Heilum sank om på gulvet og kunde ikke rejse sig. Han tænkte, at han skulde vel dø, og det var det bedste for ham; han kunde uden sorg forlade det forbandede liv og de foragtelige mennesker, men ligesom der alligevel skulde skænkes ham en trøst i hans sidste øjeblik, fik hans bristende øjne lov til at beholde deres klarhed endnu et par sekunder; han så en stump avis for sig og læste deri følgende:

In Memoriam.

Med Hans Heilum har vi mistet et ejendommeligt og særpræget menneske, der ikke var som de andre. Han kom ude fra bondelandet, men fandt sig straks til rette i den store by, hvor han udfoldede sin ukuelige energi og en stærk og frodig livstrang. Han var en arbejder som få, men han elskede også livet og nød det i fulde drag. Han styrtede midt på banen, ikke meget over halvtreds år gammel. Han har altså alligevel overvurderet 150 sin livskraft, skønt hans venner undertiden advarede ham og i det tungsind, der af og til kunde gribe ham, så et vidnesbyrd om, at hans kraft var nærmere ved at ebbe ud, end han vilde tilstå for sig selv. Men venner vil mindes den for tidligt bortrevne kammerat, de vil huske ham, som han var i arbejde og i fest, og de vil dybt savne ham, mens livet nu larmer videre hen over hans grav. Et vindstød blæste avisen bort; den kunde ses flyve et langt stykke; så smældede den mod en væltet skraldespand og blev hængende. Dermed forsvandt synet.

151

Solen brændte hedt på Højbro; Hans Heilum stod og så ned i vandet, han gjorde sig klart, at skæbnen nu var over ham igen, som da han var ganske ung. Dengang tog han det alvorligt; nu spottede han over den, men til liden glæde for sig selv; han kunde ikke ved nogen nok så vel optrænet brug af ironi slippe bort under det tryk, der lå på ham. Forklaringen nærver var til lige så ringe nytte. Så måtte man hellere være dreng med dyr på himlen. Han smilede over sig selv, og i det samme var der nogen, der trykkede en kold tommelfinger mod hans nakke lige oven for flippen. Han vendte sig om for at kræve forklaring af manden, men der var ingen mand; der var ingen ting på hans nakke, andet end en langsomt svindende fornærmelse af et koldt tryk. Det var meget varmt, men Hans Heilum gav sig til at gå rask til for at komme bort fra et sted, hvor der var kolde fingre i luften. Lidt efter opdagede han en mand, der tilsyneladende var ham selv, og som gav sig til at gå ved siden af ham. Han gik hurtigt ligesom Hans, med lange usikre skridt; han skottede fra siden til Hans ligesom Hans til ham. Hans tænkte: Den mand sender mig et blik, der er mit 152 blik; det ser ud til, at han er lige så ked af at ha mig til dobbeltgænger som jeg ham.

Hans blev kold i den stegende hede og tænkte et spørgsmål til manden: Vil du ikke gå og la det være nok for denne gang? Jeg kan ikke tåle mere?

Dobbeltgængereren tænkte et svar: Tror du jeg har nogen glæde af at spejle mig i dig? Men hvordan slipper jeg fra dig?

Hans Heilum tænkte tilbage: Du ser skidt ud min ven, og dit følgeskab er mig ingen glæde; du er en ubehageligt fremhævende streg under mig. Få den, der har sat dig, til at viske dig ud.

Den anden tænkte med et sky blik, der røbede altfor fortroligt kendskab: Ved du måske ikke, hvem der har sat mig?

Hans betvang sin tanke og spurte i stedet for: Hvad skal vi to da med hinanden, siden vort bekendtskab er sådan, at det gør venskab umuligt?

Svaret kom tænkt igen: Vi skal gå under sammen, Hans Heilum. Jeg ved, hvordan dit navn lyder i dine ører: det er ikke anderledes hos mig.

Hans tænkte over til sidemanden: Ved du ingen redning, navnløse kammerat og uven?

Det kom tilbage som en genlyd: Ved du ingen redning? Hans så lige ud og sae med en kraftanstrængelse: Bliv hos dine andre kammerater; gå til bunds med dem. Svaret kom tilbage. Se på mig; du ved godt, at du skal gå til bunds sammen med mig.

Hans tænkte: Hellere vil jeg gå hen og hænge mig.

153

Svaret tænkte sig inden i ham: Det er sandt; vi kan gå hen og hænge os. I går aftes skød en af dine kammerater sig; en anden har været forsvundet i tre dage og ventes at blive fundet i et eller andet vand. Lad det ende med et rask dobbeltselv mord; det er dog altid mere hyggeligt.

Hans tænkte med bestemthed: Jeg vil ikke dø.

Svaret lød: Vi vil ikke dø? Er gal bedre end dø?

Goddag, Hans Heilum; kender De mig ikke? Hvad er det, De er så optaget af?

Goddag fru Sverrild. Ja jeg var lidt henne. Har De det godt?

Tak. Jeg er blevet gift med Frederik Skage.

Ja så. Eller til lykke. Nå. Var det så bedre? Der er kommet en vis mathed over Dem, et dæmpet tab af glans. Denne lille blege, men nok så venlige skæbne, De er blevet knyttet til, har virket på Dem. Er De så mere lykkelig, end De vilde ha blevet i førdatid konjunktiv med mig?

Hun svarede uden flimmer eller komedie: Nu da jeg er klar af Dem, Hans Heilum, kan jeg sige, at jeg var bange for Dem. Jeg vilde ikke være udsat for, at De en dag eksploderede, så jeg skulde blive brændt op eller knust. Vi må jo alle sammen tænke på at redde livet.

Det er også, hvad jeg tænker. For første gang mødes vi en tanke, der er både stor og simpel.

Hans Heilum?

Hun trådte nærmere hen til ham, tog hans hånd og spurte indtrængende: Hvad er der hændt Dem,
154

Han fortabte sit blik i hendes og sae: Tænk hvad for en veninde jeg mistede i Dem, da De blev noget andet for mig. Jo, fru Sverrild, jeg er vendt om og for alvor, men omvendelsen synes ikke at være så salig en ting, som vi engang lærte i vor katekismus. Farvel, fru Sverrild; jeg elsker Dem ikke mere, men for første gang i mit liv har jeg hos Dem mødt en kvindes moderlige blik. Jeg troede ikke, De ejede det.

Hun så bort og smilede flygtigt, da hun gav ham hånden til farvel.

155

Den brændende verden, jeg levede i som dreng, er jeg igen vendt tilbage til. Jeg har forsøgt at ta min tilværelse ind i den fornuftige verden, jeg så rundt om mig, men det lykkedes ikke. Også den fornuftige verden satte jeg i brand, en rygende brand, men dog endnu mindre tjenlig for mig end den, jeg er født i. Her er heller ikke godt at trække været, men om luften er hed, så føles den dog renere. Dette her er igen min barndoms verden; jeg har været ude af den, og jeg har lært at tænke. Derved kan jeg maaske komme til at føle min tilværelse mindre hed. Jeg holder mig derude, hvor tankerne færdes; tankerne er de flammespidser, den hele brand ender i. Engang sad jeg i midten; nu er det dog lykkedes mig at rykke ud, hvor den værste glød ender, og tankerne kan ta fat. Lidenskab er alt; mennesket synes at forsvinde deri, ligesom huset selv ikke kan skælnes fra den brand, der står om det. Vi er kun arnesteder, ikke andet end et middel, der bruges, men i hvads tjeneste? Lidenskab tar os en dag i besiddelse som et herreløst hus og fraflytter os igen uden varsko. Huset er hårdt medtaget, men alligevel 156 kan der en dag komme en anden lidenskab, der finder det tjenligt til at bo i?

Der lyder en dønning i min sjæl. Jeg hører den dagen igennem; om natten i min søvn lyder den til mig langt borte fra. Jeg ved ikke, hvad der foregår; jeg ser ingenting, og jeg er selv kun en afsides tilhører, men engang imellem kastes der fra dønningen en lille skarp sten op til mig; den griber jeg og ser på. Bruset, der lyder dybt nede under mine tanker, har et øjeblik været en smærte, og jeg har nu. en lille kantet sten at se på. Jeg ved ikke noget om, hvordan jeg skal forstå det, men jeg kender mig selv igen i den lille skarpkantede sten.

Midt i sine betragtninger hørte Hans Heilum en ubehagelig stemme; han så til siden, men der var ingen. Dog blev stemmen ved; så var sidemanden vel i dag blevet til en indremand. I alt fald talte han disse ord: Jeg har tænkt tre forbandelser til dig. Den første, fordi du lod dig lokke ind i dette forbandede leben, hvorved jeg blev forstyrret i min ro. Den anden på grund af din forbandede omvendelse, der gør, at jeg til stor straf for mig selv nødes til at forfølge dig. Men den tredie ophæver de to første; den rammer det hele, dit liv, dit sind, dig selv kort og godt fra først til sidst. Vend tilbage til din forretning. Du kan måske ikke lide det, men det går raskere ned ad med dig på den måde.

— Hans begyndte at stanse Inger, når de mødtes, og hun var meget venlig. Han bad om lov til at fortælle lidt om sig selv, og hun gik et stykke 157 med ham. Han skildrede kort de mennesker, han havde omgædedes og det liv, han havde ført; nu havde han reddet sig ud. Han vilde ta et sundere arbejde, men foreløbig var han ikke rask og måtte hvile sig.

Så fortalte Inger lidt om sig selv. Det var nu ikke noget; hun havde samme plads som før, og hun havde det godt som før. Hun sae det ikke ligefrem, men han forstod, hun var blevet mere forsonlig. Hun sae, han

havde forandret sig, hun forklarede ikke ligefrem til hvilken side. For resten havde Inger det nok ikke så godt, som hun sae; hun havde tabt sig. Men de talte nu tit sammen igen, og han mærkede med et vist vemod, at de igen nærmede sig hinanden. Han elskede hende endnu, men som en f jærn grøn plet, han ikke turde nærme sig, fordi han var bange for, den skulde blive svedet sort. Det hørte med til hans sygdom. Han huskede fra sin barndom en morgen, tanken om Matilde var kommet til ham mellem andre lidenskabelige tanker; senere havde hun nede i stalden lært ham at malke, og branden havde lagt sig. Men nu var det vel for sent til at noget lignende kunde ske.

Han tænkte på, hvad fru Sverrild for nylig havde sagt og spurte forsigtigt Inger, om hun ikke var bange for ham. Hun svarede lidt sky, men oprigtigt og smilende, at det var hun ikke. Men, føjede hun til med et uroligt blik, — De skulde ta på landet og komme Dem.

Mens Inger talte, så han, hvordan der kom en 158 glødende ring om hendes ansigt; den begyndte fra neden som en tang, voksede op efter og løb sammen i sig selv. Da han så bort, fulgte ringen med. Det var et af hans barndoms syner, der kom igen; det stod rødt i luften, men når han lukkede øjnene, blev det hvidglødende. Rummet inden i var mørkt, men med et svagt skær af rødt. Når han stirrede gennem det rum, kunde han som før tænke sig ind i en anden verden, men hvad der i hans barndom havde været lyst, blev nu til angst.

Med et åbnede han øjnene, idet han mærkede, Inger havde taget ham under armen: Nu skal De gå hjem, sae hun; — jeg går med til Deres dør. Og så skal De lægge Dem. Og så må De ta ud på landet en måneds tid og ikke tænke på noget andet end at blive rask.

Han lod sig uden indvending føre hjem. Han følte sig træt og var vistnok også mere syg end ellers. Det tog altså til. Inger var sikkert også ængstelig, men når han så på hende, smilede hun, og hun tog heller ikke sit blik bort, som alle andre vilde ha gjort. Der var altså noget særligt, der beskyttede hende. Han måtte love at lægge sig, før hun gik fra ham. Han lae sig virkelig på sin divan, og så træt var han, at han et øjeblik befandt sig vel ved at ligge, men lang fred var ikke til at få. Ringe opstod og sprang for hans øjne, indtil deres mon var brugt op. Så måtte der vel komme noget andet.

Han faldt hen i en døs, og ud af den kom en drøm, der talte: Jeg er smed, min verden er en 159 esse. Himlen over mig er mørk, jeg ser den ikke. Luften om mig er blevet varm; med tangen i min venstre hånd holder jeg et stykke glødende jern. Med hamren slår jeg stjærner ud, de flyver højt op over mig som små ny verdener, men de blir ikke hængende; de falder ned om mig og slukkes; mange falder på mig selv, og jeg føler heden fra mit eget værk. Jeg er en ung smed, og jeg finder mit arbejde godt, jeg ser uden skuffelse, at de stjærner, jeg slår op på min himmel, falder ned igen. Se, jeg tar mit jærn ud af essen og svinger det. Der står en hvirvel af glødende jærntåge rundt om. Med mit første hammerslag skaber jeg tretten kometer. De står stift ud i rummet hver i sin retning, men snart bøjer de sig alle til fald. Jeg har kometer i mit værksted, jeg har parabler og hyperbler, jeg har dem både stejle og flade, men jeg mangler endnu noget, jeg har endnu ikke frembragt ellipsen; den fuldkomne omdrejning har jeg ikke skabt, og jeg ser, der mangler det vigtigste ved mit værk. I begyndelsen skabte Gud omdrejningen, vandrende stjærner og tåger, et kaos, og dog var dets omdrejning fuldkommen. Alt mit falder, det blir kun en halv omdrejning; hvor er den anden halvdel? Den skulde være neden under mig, men den halve del af min verden mangler; himlen skulde også være under mig. Jeg er kun mester over en halv verden. Derfor kommer alt, hvad jeg skaber, til fald. Jeg ser det; jeg er ikke engang en skaber i sin første begyndelse, ti uendeligheden har jeg ikke. Havde jeg den, vilde fald være 160 umuligt. Men jeg ser mit jærn blive rødt, derefter sort, jeg hamrer i fuldkomment mørke; der flyver ikke gnister under mine slag.

Hans sprang op fra divanen, vakt til fuld bevidsthed af et højt knald; da han havde klaret sig, at knaldet kom fra hans egen hjærne, gik han ned på gaden igen. Han traf mennesker, han havde kendt og moret sig sammen med; de spurte leende, om han var faldet ned fra månen, eller om han var krøbet op af jorden, og hvorfor havde de ikke set ham i så lang tid?

Han svarede afvisende: Jeg arbejder, men det kunde de næsten ikke tro, for han bestilte jo netop ingenting mer, han med det hoved og held. Det var en skam. Blandt bekendtene var en pige, han havde kendt. Hun standsede ham også og kunde ikke forstå, hvad der gik af ham; fejlede han noget, eller hvad? Han så på hende; hun havde såmænd beundret ham engang, ikke blot for penge og morskabs skyld, men virkelig. Overfor hendes dristige, men også deltagende blik fortalte han forsøgsvis lidt af, hvad der nu optog ham, og da blev hendes øjne urolige og vigende; hun sae, han var jo tosset og gik fra ham med en lille nærvøs latter; hun vilde ikke plage ham mer.

Ved aften traf han en ven, der var færdig med dagens slid og nu skulde ud og more sig. De fulgtes ad et stykke.

Hvordan har du det, Heilum? Du ser sådan lidt forkert ud af øjnene, synes jeg, og så har du skæmmet dig. Ja, det er ikke næmt, og hvad skal 161 det ende med? Hvor længe varer din ferie endnu? Et fjerdingår, det er alligevel længe.

Og du selv, gamle ven? Du ser ikke bedre ud af øjnene. Jeg er blevet en smule bleg, men det er værre med dig; du ser ud som en hummer på første stadium i gryden, blegrød og blakket. Der er noget, der plager dig; det kan ikke være penge, og kender jeg dig ret, er det heller ikke kvinder, dem har du altid taget meget overlegent som brugsgenstande, man ikke hænger sig ved. Hvad er det så? Hvordan har du det med Indremanden?

Hvem er det? spurte den anden usikkert.

Det er ham, der snakker til dig, når ingen andre gør det. Har du en rar Indremand? Holder han med dig? Det gør han ikke, for når der ikke er noget at bemærke, viser Indremanden det ved at tie stille. Jeg har selv en, der ikke er venlig imod mig, og din Indremand er sagtens heller ikke rar. Han snakker dig fra søvnen om aftenen, ikke sandt?

Manden så ophidset på Hans Heilum: Jeg ved fanden gale mig ikke, hvad det er, du snakker om.

Sss, vær stille et øjeblik og hør efter. Hørte du, at Indremanden sae: Du ved sgu godt, hvad han mener. Du er syg, Petersen, syg på sjælen.

Ved du nu hvad Heilum, vi skal da vel for fanden ikke til at snakke om sjæl.

Nej vist så. Det siger I allesammen. Ellers når en mand har en tyktarm, så snakker han tyktarm, og er det hjærtet, så snakker han hjærte, men sjæl må ikke nævnes, det kan gå, hvis det blir kaldt 162 nærver. Jeg fejler det samme, og jeg ved, hvad det er. Det, der skal rettes, hvis det kan rettes, går dybere end til nærverne. Jeg har hørt på mange af din slags, og jeg ved, at når I siger: Ja, man er jo i grunden en pjalt, eller: Ja, det må jo gå galt engang, så er det ikke blot nærver. Mennesket er kommet i foragt hos sig selv; hans sjæl er kun et fnys værd. Vi holder på, at alting skal gøres så fejlfrit og fuldkomment som muligt, og det blir det efterhånden. Imens går menneskene selv den modsatte vej. Dem, der ærligt slider sig selv op, for at tingene de arbejder på, kan blive så fuldkomne som muligt, kan man føle en vis respekt for; selv om ikke de arbejder af idealisme, men fordi den højeste pris betales for en prima vare. Men I, der ved uhæderlig spekulation ødelægger både samfundet og jer selv, I er to gange foragtelige, og når I til sidst hænger jer, er det desværre altid for sent. Men tænk på mig, når du en dag står op på en stol med en løkke reb i hånden; hils din Indremand fra mig. Jeg beklager kun, at hans eneste ævne ligger i ordet, som han plager med om natten. Havde han dertil haft en næve, han kunde slå jer ned med fra begyndelsen, så kunde verden blive til at leve i. Nu er den det ikke.

Manden syntes at samle sig for at gi et vredt svar, men han faldt ligesom fra hinanden og sae med hængende hoved: Ja der er sgu meget rigtigt i, hvad du siger, Heilum, og det er et dårligt liv, vi fører, men hvordan skal man komme ud af det igen. Du er jo kommet ud; Du har vel også tjent 163 så meget, at Du kan leve af det. Det kunde jeg for resten også, men det er alligevel ikke så næmt. Du har altså været heldig. Men hvad kan det hjælpe altsammen. Godnat så, jeg vil ikke bede dig om at gå med.

Han vendte sig langsomt om og gik. Hans gik også hjem, til en mere end urolig nat.

164

Ja, Hans Heilum, sae Indremanden næste formiddag, — det, du nu søger i dig selv, det som også jeg er meget optaget af, det er det faste punkt, som det hele er samlet om. Du har til at begynde med, en meget god arv fra din fader, en vis fornuftig sindsligevægt, og at du i den henseende ligner din fader en del, kan vi godt blive enige om. Hvad der hos din fader var under det, ved vi ikke bestemt, vi skønner, der var også noget andet, men det kom kun lidt frem; ligevægt havde overtaget. Hos dig ser vi tydeligt en stræben efter ligevægt, men du har ødelagt den lige fra din barndom, samvittighedsfuldt havde jeg nær sagt, jeg mener: i følge en skæbnsvanger sammensætning af din karakter, du ikke selv er herre over. Altså, punkt et, ligevægt og harmoni må vi stryge. Så skal vi se på det naiste punkt: din intellekt. Du er jo vel begavet og står højt over din fader, vi kan dog let enes om, at betydningen her væsentlig er negativ, idet din større begavelse har gjort det muligt for dig at gøre til intet det anlæg for ligevægt, der er omtalt i første punkt. For resten har du en god eksamen og kundskaber, hvad der praktisk kan være meget værd, men da vi her taler om karakter, 165 behøver vi ikke at tynde videre ned på denne side af sagen; den vægtskål synker alligevel. Vi går da som alvorlige mennesker til tredie punkt: den moralske side. Her har du utvivlsomt din faders anlæg, ja men lad os være enige om, at dem har du sat til. Vilde din fader gå ind til en anden mands kone om natten? Vel, jeg kan meget godt være frisindet, så siger vi: Ja men tiden og forholdene var andre; hvad der passer på en agtværdig bonde, for hvem moral ikke er et princip, men en selvfølge, det gælder ikke for dig. Lad gå. Men da du så traf en pige, om hvem du som god bondekarl måtte sige: Hende kan jeg være vel tjent med at ta til kone, eller om du vil udtrykke det sådan, at du elskede hende, da du er kommet et trin over bondekarlen, hvorfor lavede du det da sådan, at du ødelæ det for jer begge to? Og siden vi nu taler om ærlighed og redelighed og andre beslægtede begreber; hvordan skal vi så i denne forbindelse se på din virksomhed ved bladet; den var jo for øvrigt glimrende, men det falder ind under forrige punkt. Endelig vil jeg flygtigt

hentyde til dine forretninger. Altså den moralske side er vi også enige om. Men inden jeg forlader dette punkt, må jeg jo ikke se bort fra din omvendelse, som vi kan kalde det; den er jo ærlig nok, og det ser godt ud, at du går ind i dette ny afsnit af dit liv som en fattig mand og ikke som en velhaver. Din forfærdelse over det liv, du har levet, og din harme over andre, der lever det samme, er ægte nok. Måske kunde du omvende en eller anden. Muligvis kan du træde op som 166 en moralprædikant; sådan en rolle vilde ikke være så latterlig eller så utaknemmelig, som mange lige straks tror, hvis manden har ordets kraft. Jeg ved ikke, om du kan blive til noget i den retning, men kan det rette dig, for nu da vi er ved vor opgørelse, ser vi godt bægge to, at linjen går ned ad.

Så kommer jeg til noget finere, som det er svært at dække med et enkelt ord, men jeg minder dig om den dag, du sidst talte med Inger. Hun kan ikke glemme dig, og det er tydeligt, at hun har tilgivet dig for at bruge en gammeldags vending. Hvorfor tog du hende så ikke om halsen, men benyttede øjeblikket til at se syner? Du kunde altså ikke, og du havde ingen tro til, at det kunde redde dig. Jeg mener derfor, vi kan enes om, at kærlighed, der ellers er det faste midtpunkt i mange menneskers liv, hører til de ting, der er nægtet dig. Det så en tid anderledes ud, men det var en synsforvirring, der kom af, at din udvikling endnu ikke var så vidt fremskreden som nu. Det med fru Sverrild behøver vi alvorligt talt ikke at analysere. Forøvrigt kan man ikke sige, hun gennemskuede dig, lige så lidt som et stik, der går langs huden, gennemborer en arm. Men udkanten af dig, så hun klart nok; kærnen i dig anede hun, og anelsen fik hende til at flytte sig, hun tænkte som så: Kærnen i den mand er uhyggelig; jeg vil ikke være bundet til ham. Inger aner betydeligt mindre, hun er en bondepige, og havde du været tilsvarende bondekarl, kunde I være blevet et lykkeligt gårdmandspar.

167

Nej udbyttet af vor undersøgelse er nedslående. Og dog er der noget i dig. Der er en gnist; du er selv en gnist, der flyver op i en skæv parabel og falder ned igen. Men der kommer ingen omdrejning ud af det. Det er allerede sagt deri, at du mangler midtpunkt. Gnisten er der; den lyste over din barndom; senere gav du den selv, nej du tillod en kvinde at gi den en skæv retning. Der var lidt af den i din tale til Petersen i aftes; vi må anta, det er nu helt forbi. Hvis du endnu, nede på skråningen kan finde noget at hage dig fast i, så er det muligt, at der kan komme en lille besked en arbejder ud af dig, men du har jo ærgerrighed, uden at det ses, at den er noget, du kan samle dig om.

Det faste punkt. Jeg minder dig om den anelse du som dreng havde en grå vintermorgen. Det, du da så, var din skæbne; du har altid vidst det. Din skæbne har slynget dig til værs uden hensigt; den vil la dig falde igen lige sådan. Din skæbne viste sig for dig over pløjemarkens sneælte; den er det eneste, der ligger fast. Den skænker dig akkurat en halv parabel, ikke mere. Det var den, der gav dig din besynderlige afsky for bondearbejdet, skønt der var mange sider derved, som du holdt af og stadig ikke kan glemme. Men den smule vej ned til mosen, der er verdens skønneste vej, kan dog ikke redde dig. Mindet om den er en af de enkelte glæder, du har igen; den er ufordærvet af alt, hvad der ellers er sket, den er et af de få smil, fortiden sender dig, når du nu skal dø.

Vor undersøgelse er til ende, Hans Heilum. 168 Livet har i sin tilfældighed så meget urimeligt og meningsløst; du må finde dig i beskedent at være et af de større eksempler. Lad os så gå ud af det grumme og tankeløse liv med en behersket klage, om muligt med et smil. Bare dø, ganske beskedent og ubemærket.

Hans Heilum gik ned på gaden og vandrede om et par timer i urolig overvejelse; tanken om døden var hos ham hele tiden, men han kunde ikke bestemme sig. Der var en så forfærdelig meningsløshed i, at han skulde dø. Han mumlede halvhøjt: Med alle de muligheder, jeg endnu har. — Men var der flere? At der ingen var, syntes i alt fald let at bevise. Han blev træt af at tænke og af at gå, og endnu mere syg, end da han gik hjemme fra. Han mødte Inger, og hun fortalte, at hun skulde til Vejle for tre dage. Vilde han ikke rejse med og så blive der en måneds tid?

Vel, sae han; — det er måske et fingerpeg; jeg tar med.

Ja, sae Inger, — De må komme Dem, De er jo ellers så sund og fejler ingenting.

Ja Inger, hvis De skulde sige det bedste, De tror om mig, så blev det vel det.

Hun smilede et lille fortryllende smil, så svarede hun: Det er i alt fald det, De nu skal tænke på.

169

Inger blev tre dage i Vejle, og de to gik lidt sammen, så rejste hun, og Hans Heilum var alene. Han havde det ilde, men en dag hændte der noget besynderligt; det tunge tryk over hans isse lettede, og han blev grebet af en forunderlig glad stemning, der steg til løftelse. Han gik op og ned ad bakkerne langs fjorden, og den lykkelige stemning holdt sig; han følte en lethed ved at være til, som han ikke mindedes at ha kendt, siden han var dreng. Han gik sig træt, og mens han sad på en bænk og døsede, mærkede han, at trykket kom igen; alting blev som før. Alligevel syntes han, der var noget som et håb i den pludselige lysning; hvornår kom den igen?

Han slog sig til ro i Vejle, gjorde bekendtskaber og var med på længere udflugter. En søndag eftermiddag var han på sådan en tur med mange andre, mest unge. Han kom til at gå ved siden af en ung fru Hansen, der spurte ham ud om København, hvor hun havde været som ung pige for tre år siden. De talte sammen en halv time om København og sig selv. Han havde sorte klude, der faldt ned fra himlen og blev hængende foran hans øjne, men han talte livligt, som om der ingenting var; 170 kun måtte han undertiden slå med hodet for at drive kludene til side. Dette bemærkede fru Hansen og gjorde spørgsmål. Hun fik ikke svar, men begyndte til gengæld at blive spydig og drilsk, hvad der vel skulde betyde, at idyllen var forbi, og et drama skulde danne fortsættelse. Han måtte se nærmere på hende. Var det en simpel undersøgelse eller var det kvindens sædvanlige eksperiment for at komme et skridt nærmere ind på livet af manden, når hun har fået nok af neutral snak? Var hun køn nok til eksperimentet? Måske, men han kendte tilfældet så urimeligt godt, og hun var i denne art kvindelig teknik ikke af de betydeligste. Hun gentog med tilføjelser sit spørgsmål om det kast med hodet, og han svarede slet ikke, men løftede en gren, der hang ned midt over stien; den var behængt med sorte klude. Fru Hansen gjorde ham opmærksom på, at han ikke havde svaret, og da sae han træt: Jeg kender det så forfærdelig godt.

Hvad for noget? spurte hun.

Det, De dær laver. Jeg ved godt, at jeg i den retning plejer at virke særlig inspirerende på kvinden, men De kan forstå, at jeg derfor også er noget uimodtagelig.

Hun så på ham temmelig uvenligt, men også lidt ilde berørt: Jeg ved ikke, hvad De mener.

Han stirrede på hende gennem et byldt af klude, hvori han kun halvt skælnede hendes ansigt: Ved De det ikke? Jo vel ved De det.

Hun blev ganske målløs; så gik hun fra ham uden et ord.

171

Indremanden bemærkede, mens Hans gik alene et øjeblik: Du er en betydelig mand; forleden ordnede du Petersen; i dag fru Hansen. Vi kan ikke undgå efterhånden at tillægge dig stor værdi som moralist.

Siden sejlede selskabet på fjorden. Fru Hansen sad langt væk fra Hans Heilum og så alvorligt undersøgende ud, måske med lyst til mere, det kunde ikke ses. Ved siden af ham sad en ung pige, hvis fornavn havde vist sig at være Ellen. Hun så glad ud, men talte ikke med nogen. Han havde taget mørke briller på af hensyn til kludene og så den stærke sol. Han kunde ikke la være at se hen på fru Hansen, der behændigt holdt øje med ham. Da det havde varet lidt, kom han til at se sig selv, temmelig sammensunken og temmelig bleg med nærvøse trækninger om munden og frem for alt blå briller, der fuldendte billedets søllehed. Gennem brillerne skimtede han sine øjne, der ikke kunde blive fra en dame med afvekslende spydigt og grundende udtryk. Det lykkedes ham at få en fuldkommen og latterlig forestilling af sig selv som en, der var ulykkeligt forelsket i fru Hansen, og som var sikker på nej, når han en dag fik taget sig sammen. Han så billedet af sig selv som syg, forrykt og forelsket, så klart, som om han selv var blevet til den sidemand, som Indremanden begyndte med at være.

Med et opdagede han, at frøken Ellen iagttog ham og sad mærkværdig uroligt, og med det samme hun så sig opdaget, begyndte hun at tale 172 hurtigt og lidt stakåndet. Men da de havde talt sammen et par minutter om vandet og solen, faldt hendes stemme til ro, han kunde se på hendes blik, at hun efterhånden kom til at betragte ham som et forholdsvis normalt menneske. Ellen var stor og frodig. Det fremgik af hendes tale, at hun var sygeplejerske. Nå, så så hun vel mere nøgternt på syge mennesker end almindeligt. Fra vand og sol kom de ind på sommerferie; hun havde en uge; hun formodede, at han havde mere; i hendes blik lå yderligere en formodning om, at han trængte til det. Han kunde ikke komme fra det, han hele tiden tænkte på, og det endte med, at de talte om sygdom. Men han lod hende fortælle; det gjorde hun meget roligt og uden kulde, hun var ung endnu. Og da det optog ham så meget, spurte hun, om han havde været syg. — Ikke syg, men overanstrengt. — Ja, sae hun alvorligt, — men Vejle er et rart sted. Vesterhavet er nok bedre, men jeg har undertiden set, at nærvøse folk ikke kan tåle det. Det er altfor — sådan.

De gik fra båden gennem en skov til et sted, hvor der skulde spises. Ellen sad hos Hans Heilum og sørgede godt for ham, med æg, sardiner og rullepølse. Fru Hansens iagttagelse havde fået et tydeligt skær af spot. Efter maden blev der leget. Hans Heilum skulde fange Ellen. Hun anså ham for i den grad lidt farlig, at hun løb baglæns foran ham; lys og skygger styrtede ned ad hendes hvide kjole, hendes ansigt og støvler. Det var et fald, der vilde ha været smukt, om det var fri for stygge, 173 sorte klatter. Ellen var også selv smuk, for den, der havde øjne til at se det. Han fangede hende ved en ubemærket gren og gik tilbage med hende; hun tog hans arm, da han jo dog nu havde taget hende. Hun pustede og lo og håbede ikke, hun havde overanstrengt ham, men hun sae det smilende, for at han ikke skulde blive ked af det. Og så tilføjede hun: De kan sagtens blive rask, så sund, som De er.

Han takkede smilende; det gjorde godt at høre en fagmands udtalelse. I det samme faldt et tryk på hans hoved så tungt som et slag, og han så ned foran sig med tungt sind.

Lad os gå lidt, sae Ellen hastigt; — vi er alligevel kommet bort fra de andre.

Hun sae ikke mer, men han forstod, hun var bekymret. Hvor det var uheldigt. Hvis der nu var kommet en lysning i stedet for; han forlangte ikke meget.

Hun spurte forsigtigt, hvordan han egentlig havde det, og han var så nedslået, at han ikke kunde la være at svare. Jo, han var syg, mest på sjælen. Han sae: I gamle dage var det ingen sag; da talte filosofferne ikke om sjælen, som den er, men om den normale sjæls teori. Digterne behandlede sjælen poetisk, men nu er sjælen opdaget. Foruden at vi lider under den, lider vi engang til, fordi vi ved altfor meget om den, men det kan ikke nytte at skjule det, som de fleste gør; det må jo klares, — måske kan vor viden til sidst bringe os en vis lægedom. Tidens sjæl er syg. Vi har afskaffet 174 de usaliges sted, som ingen tror på mere; samtidig er der gået hul i bunden af vor sjæl, og vi har fået et andet usaligt sted, som ikke kan gøres til genstand for tvivl.

Hun hørte på ham i tavshed, og sae kun: Ja, jeg ved det godt. Der er mange, der taler om det; og ellers kan man tit se det på dem. Men jeg tror, De kan komme Dem; jeg er sikker på det.

Men mens han talte, klaredes hans syn, og hans hoved blev lettere. Han så på hende og sae: Nu er det gået over.

Hun svarede med et glad smil: Det var da godt. Skal vi så gå hen til de andre.

Om aftenen roede de hjem. Luften var klam, og Ellen fik kolde hænder. Hans Heilum tog den ene; ja den var uhyggelig. — Hun så forundret på ham og spurte: Hvordan uhyggelig. — Og da han ikke svarede, sae hun: De må ikke bruge det ord.

Han rullede hånden mellem sine hænder, så den blev varm igen. De talte stille og muntert sammen imens, og da de gik det sidste stykke gennem skoven, foreslog han hende at stikke hænderne i lommen, han tog selv den ene ned i sin jakkelomme; den anden stak hun ned i lommen på sit overstykke. Han sae, at deres lommer nu var svogre, da de havde fået hver en søster, og hun lo. Sådan kom de til hendes dør. Ellen gav ham en varm hånd til godnat. Hun sae: Se nu endelig at komme til at sove, hr. Heilum.

Han gik hjem med en følelse af, at dagen ikke 175 havde været af de værste. Den havde indeholdt en krise, som så lige med et var gået over, og nu havde han det ganske godt. Måske var der virkelig fremgang at håbe på. Han lae sig, og efter en forholdsvis kort krydsild mellem forrykte tanker faldt han i dyb søvn.

Næste dag var han ude med de samme mennesker, og der skete nogenlunde det samme som dagen før. Han kom vel tilfreds hjem, men Indremanden var i helt modsat humør: Du ruller ned ad skrænten som en stor tung sten, solo og uden assistance. Du river ikke noget løs i dit eget private fald. Men når du kommer til bunden, vil du finde selskab nok, og mere vil komme til. Dine andre kammerater har raslet sig løs hver på sin måde; men du er født til det; du ved det selv, men når du er kommet til faldets bestemmelsessted, vil der ikke være forskel på dig og andre. Ganske vist, der er noget mere anseligt ved dig, da du falder i kraft af din særlige og medfødte tyngde, som du har forud for kammeraterne; hvis du ellers har tid til at være stolt, skal der gives dig medhold i, at du her har noget at være stolt af. Det er dig også vel undt at tro, det går frem ad. Den indbildning kommer af, at helvede, hvor du er, ikke er lige hedt altid; det har sine årstider. I nat er der faldet dug. Den er sort ganske vist; det er kulstøv, der dog altid er mere køligt end gløder; det er derfor, du tar den for dug. Mør dig godt med de to evige kvinder, der er en del af din skæbne som af mange 176 andres, komedianten og moderen. Jeg er rørt over, at du i din trimmel har stunder til denne her lille gentagelse; jeg forudser flere. Godnat.

Næste dag på vej til stationen mødte han Ellen.

Hun blev forbavset og ked af det, da han gav hende hånden til farvel. — Var han blevet mere dårlig. — Nej, han trængte bare til forandring. Det havde gjort ham godt at se Vejle, nu vilde han ha ny afveksling. Farvel altså, og lev vel.

Han rejste vester på og blev borte endnu fjorten dage; så var han igen i København.

Det var et langt og ondt år, der nu fulgte. Han kunde næsten ingenting bestille, og til den anden håbløshed kom efterhånden frygt for fattigdom. Han kom ikke sammen med mennesker, men talte undertiden med en og anden, han traf på gaden. De så undersøgende på ham og spurte, hvordan det gik, og efter at de havde fået et undvigende svar, talte de om sig selv, og der var gjerne meget at fortælle, sjældent noget glædeligt. Hans Heilum var blevet skarpsynet under sin sygdom, og han så hos næsten alle den samme sygdom; de var plagede inde fra, de havde en ond Indremand. Ved siden af den plage, vejede pengesorger forholdsvis kun lidt; det var ikke dem, der lå på bunden. Kun hr. Hensager syntes en undtagelse; han havde dog raslet fallit, gjort hele kolbøtten rundt og var nu igen på knæerne op efter. Han havde fået et nyt træk om munden og forsigtige øjne, men ellers var han blank som altid. Hans talte undersøgende med manden og tænkte på, at han vel tilhørte den 177 ny type, der skal overleve det store

forfald, den sjælløse asiat, der egner sig til blanding med de virkelige asiater, der om nogle menneskealdre kommer væltende ind øst fra, mens vi andre, der ikke kan komme til forlig med Indremanden, skal gå ned.

Denne tanke slog ned i Hans Heilum og gav ham en stor løftelse, skænkede ham en menneskevenlighed, han aldrig havde kendt før. Han kom til at holde af de ulykkelige, de elendige, der levede i ufred med deres Indremand; de var dog meget mere værd end den for fremtiden tilpassede asiat med brune stenøjne. Tanken slap ham ikke mere, men løftelsen forsvandt igen.

Vinteren gik tung og mørk, og til det mørke, Hans Heilum daglig stirrede ud i, føjede sig et mylder af sorte stjærner, der efterhånden lod til at skulle sætte sig fast for hans syn. Så havde han også det at tænke på. Men når han var længst nede, kunde der komme en pludselig og voldsom opbrusning af livslyst, og så kunde han igen bære et par måneders håbløshed. Sådant sled tiden sig hen. Da foråret kom, fik han stærke anfald af svimmelhed og følte sig så syg, at han bestemte sig til at gå i seng og få en sygeplejerske til at være hos sig, til det værste var overstået.

178

Hans Heilum lå endnu en tid vågen og mindedes sit liv, to og tredive år i alt og måske allerede forbi. Da han gik i seng troede han, at han skulde dø inden morgen, men hans svimle hoved havde klaret sig, og han følte sig stærkere nu, da natten snart var forbi. Han tænkte også på det mærkelige i, at Indremanden i den senere tid havde ladet ham mere i fred end ellers. Hvad han havde haft at sige, var vel som før nedslående, men det var altid det samme og gjorde ingen virkning mere. En dag tænkte Hans Heilum til ham omtrent følgende: Du har igen haft en uheldig dag. Du har sat al din tidligere kraft til, og du har forringet indtrykket ved altfor mange gentagelser af dine matte indfald. Du taler i en tone, der ikke er meget forskellig fra den, jeg selv bruger, når jeg er langt nede. Du taler altså, som om du var mig selv, hvilket er det samme som, at du ikke mere er til. Du er død. Jeg ved ikke, hvordan jeg skal tyde det, måske på den værste måde, men det kan jo også ses fra det synspunkt, at jeg har fået mere fred, end jeg i lang tid har haft. — Han havde ikke fået noget svar, og nogen tid efter var det, at han var blevet så syg, at han måtte gå i seng, 179 men nu syntes denne nat at ha styrket ham. Der kom en mærkelig lethed over ham, og snart efter faldt han i søvn.

I sin søvn havde han et syn; han så en uhyre pløjemark, dækket af et tyndt lag sne. Marken udgjorde bunden på et hav af kulde, hvis overflade ikke var til at se. Et sted i havet flød månen, død uden ævne til at stige eller synke. Havbunden var prikket af mørke isknolde; streger og bugter af opløst lerpløre løb ud og ind mellem dem som skrifttegn uden mening. En svag mælketåge lå over dem og gjorde dem endnu mindre læselige. Månen skinnede af og til ned derpå, uden at derfor nogen bedre mening kom frem. Men med ét blev der føjet et nyt tegn til det hele billede; tegnet var et menneske, tilsyneladende gråt og utydeligt som de andre, men læseligt for sig selv og læsende alle de andre tegn. Han tog dem ind i sin sjæl, han gav dem mening og en vild mørk varme; liv var der kommet over det, som før var dødt, rædsel måske, men hele det døde syn, der ingenting var, fik betydning ved mennesket.

Skikkelsen kom op fra jorden, plettet og muldet. Fra himmelranden gik solen ned. De nærmeste skyer stod i flammer, de længere borte fra solbranden var kolde og blå. Der blev stor fest på kanten af himlen; dyr samlede sig og avlede med hinanden nye, der ikke lignede deres avlere. Løse sejlene sky dele, der næppe kunde kaldes skyer, samlede sig til et bjærg, hvis grund var glødende, toppen blå. En heks, der ikke var stor,

180
drev en uhyre rhinoceros foran sig; hendes fod var løsnet fra benet, hvilket vel skulde betyde spark; hun drev dyret ind gennem bjærget, og det kom ud på den anden side som en hvaløgle. Hun selv gled med flagrende kyse ind mod bjærget, med løst fodspark og lang hage og næse; hun blev spiddet sagte på bjærgets takker, brændt derinde og blånet, og hun kom ikke ud på mere. Der var en mægtig og stum fest hen ad himlens rand; der var brand og kulde; der var fjernt komme dybt inde fra himlen af sælsomme kreaturer, og der var uendelig bortrejse i glød ind bag solen, og op i hvidblå dis mod stjærnerne, men såre mange endte festen på den måde, at de lod sig brænde op på synsranden og faldt sammen som halvglødende slakker. Opslugning og fortærelse, stig og fald, lange rejser og hurtig død i ild; himlen udfoldede al sin rigdom og blev ikke træt, så længe solskæret var der, og skyer gav stof; men til hvad hensigt dette overvældende liv i død natur, alle disse syner på den blinde himmel? Men se: på et eneste sted var blindhed blevet til seen; der stod et menneske afsides på himlens bred, en tynd dis, en svag gløden, ikke let at skælne fra alt det andet, undtagen ved sin ubetydelighed. Men mennesket fæstede sit blik på denne øjets fest, og festen fik liv og mening. Og som om menneskets øje skænkede nyt liv til alt, hvad der sås, forandrede synerne sig fra barnagtig leg med dyr og heks og bjærg. Der kom et drama ud af de løse billeder; den kolde pragt blev til et spil af menneskets hjerte med 181 alle farver fra fortærende rødt til det høje uforanderlige blå. Til siden stod mennesket selv og så til, sunket sammen som en, der har besvær med at holde sig oppe under det store spil.

Men himmelranden blir ren for vilde farver; den ser ud som en strandbred, svagt lysende, oversået med lyse småsten, og mennesket forlader den glødende rand, hvor han har stået, og begynder at gå ud efter mod det kølige blå. Han går og går, ene på himlen, hen over de små skinnende sten. Han går oven over solen, der er sunket under ham; han synker selv i det fine halvllys og blir langsomt borte.

Men billedet sank; himmelranden blev til en strand af sand; forude lå havet, solen stod over det. Hans Heilum gik i sandet, ud mod vandkanten. Han så ned for sig og opdagede, han havde træsko på; han måtte altså være dreng endnu. Men da han så til siden, blev han Inger vaer, hun kom barfodet imod ham, han satte sine træsko ved en stor sten, og de gik sammen ud mod havet. Inger pegede og sae: Se alle de sten, — og sandt var det: strandbredden var spraglet af dem. Hans tog en op og sae: Se min sorte sten. Den er bare ujævnhed; der er ikke et glat sted på. Den har ligget og rullet i bølgeslaget, og dog er alle dens knuder uberørte; den er fast og ganske hård, men ellers som en slagge, der kommer lige udsmeltet fra ilden. Og ilden ser du spor af over alt. Dær har gløden smæltet den hård som jærn, og dær har den sprængt sig igennem inde fra, så stenen på det 182

sted er fuld af små rævner. Kast den, se den springer i en regn af gnister. Og her er min røde sten; den har farve som blod. Hold den i din hånd; den brænder for synet, og den synes at brænde i hånden. Se, hvor let den ruller i din hånd, men lukker du fingrene sammen om den, synes den at banke som et lille hjærte. Eller er det ikke, ligesom du holdt en fugl i din hånd. Prøv at kaste den. Ser du den ikke falde ned igen, eller hvor blev den af? Hør den lange tone gennem luften. Den er høj og varm, og den blir ved at lyde. Men dersom den røde sten falder, må tonen vel også falde. Hør hvor den ikke holder op med at klinge. — Her er min grønne sten. Den ligner en spade; kun er skaffet knækket af. Den er ganske flad og fin. Se nøje på stenen og luk så øjnene, gør en drøm af den. Så blir den spraglet, og du ser blomster; stenen vokser for dig, den blir til en stor lykkelig grøn flade. Kast den hen til siden. Se hvor den breder sig ud som en moseeng; siden skal vi gå hen over den sammen. — Her finder jeg min ungdoms gule sten. Føl alle dens kanter og takker; dersom du ikke tar læmpeligt på den, vil den rive dine fingre til blods. Føler du ingen glæde ved de sindrige skarpe linjer, vel så kast stenen hen i sandet. Se hvor den skriver det modtagelige sand fuldt af skrifttegn. Vend kun ryggen til dem, hvis de er dig ligegyldige, måske de dog kan glæde en anden. Langt fremme, men vi skal endnu gå en god tid, inden vi kommer til dem, ligger lyse afrundede sten, som vil glæde dit syn og din hånd, 183 men se, Inger, her viser jeg dig mit livs spragledede store sten. Den har alle farver, alle stenes mærker. Den er både hel og sprængt, både glat og ru. Kast den frem efter op mod himlen. Se den springer i et stort syn af farver. Falder den ikke ned igen, mener du? Ja, hvem kan sige mig, hvornår min spraglede sten falder ned? — Men lad os gå videre. Her er den lyse sten, jeg lovede dig; gem den, Inger, den er til dig. Vi går tilbage. Ved den store sten står mine træsko og venter. To venlige fodåbninger vender de imod mig. Men se, mit spraglede syn er ikke forsvundet endnu. Er det blegnet, synes du? Farverne viger ud mod soldnedgangen, som om de også laver sig til at gå ned. Jeg ved, de skal gå ned, men deres dag har været længere, end jeg havde ventet. Hvorfor står jeg og venter og snakker, mens jeg holder din hånd, Inger? Jeg skal bare ryste sand ud af min træsko, og dit ene snørebånd er gået op. Lad os så gå hjem, Inger, vort hus venter på os, og jeg behøver ikke at passe på det spraglede syn; det går ikke bort, fordi jeg vender ryggen til.

Inger trykkede hans hånd, men med et blev hun borte, og han så heller ikke stranden mer; det blev mørkt om ham, skønt lysningen mod vest blev ved at stå der, og gennem mørket lød en stemme, der råbte noget til ham. Hans Heilum vaagnede med et gisp. Sygeplejersken kom hen til hans seng og så ængsteligt på ham, men han sae med et smil: Hvad er dog det? Jeg fejler jo ikke noget mere. Søster De kan godt gå. 184

Så snart sygeplejersken var borte, stod han op og klædte sig på, mens han grundede over de ord, stemmen havde råbt til ham. Han befandt sig besynderligt vel; han havde altså igen en af sine store lysninger; hvor længe vilde den vare? Han gik ud. Han kom hjem igen og satte sig til at skrive. Han vilde fortælle om dyrene og om andre ting fra sin barndom; om sine samtaler med Indremanden. Han arbejdede det meste af dagen. Lysningen holdt sig; han sov godt om natten og arbejdede de næste dage. Hvad han arbejdede på, udvidede sig med uanet frodighed under hans hånd. Han følte sig nu inde i noget, der ikke syntes at ville holde op, lysningen blev til en stor løftelse. Sådan gik der en uge. Næste uge blev lige sådan.

Hans tanker var endnu ganske kaotiske, ikke fordi de var uklare, men fordi så mange af dem samtidig trængte ind på ham. Han tænkte med glæde på det, han nu arbejdede med, og han tænkte på sit tidligere liv. Alt hvad han ikke havde kunnet forstå, blev nu klart som af sig selv. Alting viste hen mod den løsning, der nu var kommet. Han havde haft store løfteiser, lige fra han kom ind i overgangsalderen, ikke engang i sine mørkeste øjeblikke havde han savnet dem, men glad havde han aldrig været siden sin tidligste barndom. Derimod havde en uklar, men stærk følelse af noget usædvanligt, altid været over ham, både som tryk og som en løftelse. Det sidste havde først begyndt at svigte ham, da hans ungdom var forbi. Ved denne 185 periode satte han i tanken to navne: fru Sverrild og »Samtiden«.

Han mindedes den vintermorgen, da en pludselig anelse om noget tragisk, der ventede i fremtiden, havde ramt hans sind; den havde aldrig siden fortaget sig, men nu forstod han den, og hans forståelse af sig selv var blevet til et råb, der havde vækket ham af hans søvn: For at du kunde blive digter, måtte du først gennem helvede.

Hans sind var nu kommet oven over mørket, det var ikke veget fra ham, og det skete vel aldrig, det vilde sikkert altid komme til at præge hans digtning, men det beherskede ham ikke mere; det var under ham; han var herre over det.

Det var hen på eftermiddagen; Hans Heilum kom i tanke om, at han nu kunde møde Inger på hendes vej

fra kontoret. Han gik ud, og en halv time efter mødte han hende.

Så snart hun så ham, udbrød hun: Men hvad er der dog sket?

Han svarede smilende: Der er sket det, at jeg er blevet rask.

De gik en tid sammen på Frederiksberg Allé; han så på hendes ansigt, hvor glad og forundret hun var, og så måtte han da fortælle, hvad der var sket med ham, foruden at han var kommet i orden igen. Inger blev meget forundret og tavs og sae stille, at sådan noget kunde hun godt tænke sig om ham, og at hun var glad for, at det ikke blev i stil med, hvad han før havde skrevet i 186 »Samtiden«. Han fulgte Inger til hendes dør, men de kunde ikke sige farvel; de blev ved at gå. Alting var imellem dem som engang før, og de følte det bægge;; de så på hinanden, men ingen talte om det. De drøftede tusende andre ting og tænkte kun på et.

Midt i det sae han leende: Men der er noget, jeg er forfærdelig ked af.

Hvad er da det? spurte Inger forbavset.

At vi ikke kan være sammen i aften. Jeg skal hjem til mit. Det er jo tosset, men, —

De stod ved hendes dør. Hun tog ham under armen og drejede ham om for at følge ham hjem. Hun sae meget fornuftigt: Det er jo så nyt.

Han trykkede hendes arm: Dette her er også nyt. Alligevel —

De gik tavse tilbage til hans dør tæt sammen. Så sae han: Men i morgen er det Søndag; så vil vi være sammen hele dagen. Nej, Inger, kom ikke med den farvelhånd; jeg vil ha lov til at følge Dem hjem. Gid pokker havde det. Men jeg forlanger alligevel dette kvarter.

Hun svarede med et lille undersøgende blik: Hvad kan det hjælpe, når Deres tanker er andre steder?

Han rystede hendes hånd, som han holdt: Halvdelen af mine tanker er fortøjrede her; de andre er oppe i en ballon. Men Inger, jeg vilde gærne klippe båndet over, så ballonen gik sin vej og lod mig blive ved min fortøjning.

Inger løftede den hånd, han holdt, for at stryge 187 håret om bag øret: Det vilde jeg ikke gøre. Skriv nu, og kom over det.

Han gik alligevel tilbage med hende. Han sae: Det lille blik på mig minder mig om den tid, da jeg var syg. Jeg er det ikke mer, Inger.

Inger lo: Jeg ser ikke på Dem som på en, der er syg, men De er så forandret, også fra hvad De var, da jeg først traf Dem. Jeg kan ikke sige — — Inger tav.

Inger, sae han. — Nej, men jeg er herre over alting nu, med undtagelse af min inspiration, men det blir med tiden anderledes.

Hun så på ham med et smil, han ikke kunde tyde; måske betød det, at det også var, hvad hun håbede.

De stod ved hendes dør og sae godnat med mange små ord. De følte bægge, i hvilken grad, afsked kan være det lykkeligste øjeblik mellem to, der holder af hinanden; afskeden gir hvert ord en betydning, som ikke noget andet øjeblik kan skænke dem.

Så sae Inger pludselig: Jeg går med tilbage, for sidste gang. Så vinder vi det, og ingen af os mister noget.

De gik og kunde ikke komme til at snakke igen. Da de var i hans gade, sae han: Jeg er det ulykkeligste menneske. For nu skal jeg skilles fra Dem, og når jeg har skrevet to linjer, har jeg glemt Dem, og når jeg er færdig og er tom, hvad der kunde være en stor lykke, er jeg dobbelt ulykkelig, fordi jeg ikke har Dem. Men i morgen er der en 188 lykkelig dag. Kære Inger, før havde jeg en sjælden gang et lykkeligt øjeblik; det var altid højt og hæftigt; det førte mig op ad, hen i det blå; jeg havde ikke noget hold i noget på jorden den gang, men nu har jeg Dem.

Han tog hende med ind på trappegangen, og da han lae armen om hendes hals, kom hun ham i møde og kysede ham, som en pige kysser sin ven.